

Caiete Silvane

159

Revistă de cultură. Sub egida Uniunii Scriitorilor din România

Zilele „Caiete Silvane”

0260 612 870

caietesilvane@yahoo.com

www.caietesilvane.ro

<https://biblioteca-digitala.ro/> / <https://www.caiete-silvane.ro>

Sumar

Daniel Săuca , Centenarul cu sute de întrebări	p. 1
Câştigătorul concursului de debut al Editurii „Caiete Silvane” – 2018	p. 1
Maria Pal , Poeme pentru „Caiete Silvane”	p. 2
Ion Cristofor , Poeme pentru „Caiete Silvane”	p. 3
Viorel Mureşan , A doua natură a poetului	pp. 4-5
Imelda Chintă , Dialogul – catalizator multicultural	pp. 6-7
Parodie de Lucian Perţa	p. 7
Carmen Ardelean , Anamneze şi autofagii	pp. 8-9
Apariţie editorială Viorel Mureşan: „Loc liber”	p. 9
Marcel Lucaciu , Ochii dinăuntru inimii	pp. 10-11
Apariţie editorială Alexandru Bogdan Kürti: „Hamlet pe motociclete”	p. 11
Iulian Dămăcuş , Un roman cu poante	pp. 12-13
Mihaela Meravei , Veşti din prizonieratul cuvintelor	pp. 14-15
Viorel Tăutan , Tradiţie cultural-artistică	pp. 16-17
Magda Cârneci , Un pariu universal pentru poezie	p. 17
Ştefan Doru Dăncuş , Croancele	pp. 18-20
Alexandru Jurcan , Premiere la Teatrul Naţional din Cluj	p. 20
Primăvara Poeziei/ A Költészet Tavasza (I) . Poeme de Antal Krisztián Tamás , Horia Bădescu ,	

Doina Cetea, Vasile Dâncu, Demény Péter, Fekete Vince, Dinu Flămând, Simone Györfi, Halmosi Sándor şi Daniel Hoblea traduse de Demény Péter, Kocsis Francisko şi Simone Györfi

pp. 21-27

Simona Ardelean, Filmografiile Simonei. *Babettes gœstebud*

p. 28

Ioan-Pavel Azap, *Cinegrafile* Simonei Ardelean

p. 29

Apariţie editorială Simona Ardelean: „Cinegrafi”

p. 29

Marian Horvat, Regele Mihai în conştiinţa românească

p. 30

Daniel Mureşan, Cronica discului. Judas Priest – *Fi-repower*

p. 31

Marin Pop, Dascălul Emil Pocola (1879 – 1944) – personalitate sălăjeană marcantă din generaţia Marii Uniri

pp. 32-37

Gheorghe Moga, *Loquenda tacenda* – „vrute şi nevrute”

p. 38

László László, „Am un vis” – într-o bună zi, românii şi maghiarii se vor cunoaşte mai bine şi se vor respecta, cum se cuvine între vecini (III)

pp. 39-43

Ioan-Pavel Azap, Reeditări filmice (XI)

p. 44

Ioan F. Pop, Solilocvii inutile

p. 45

Adrian Ţion, Un poet din nord

p. 46

Daniel Hoblea, Malaxorul de aprilie

pp. 46-47

Daniel Săuca, Credem în cultură! De 13 ani

p. 48

Caiete Silvane

ISSN 1454-3028

on-line: ISSN 2247-7365

Adresa redacţiei: Zalău, Piaţa 1 Decembrie 1918, nr. 11, Sălaj, România; Tel./fax 0260/612870;

e-mail: caietesilvane@yahoo.com, office@caietesilvane.ro;

www.caietesilvane.ro; www.culturasalaj.ro

Revistă de cultură editată de Centrul de Cultură şi Artă al Judeţului Sălaj, sub egida Uniunii Scriitorilor din România, a Consiliului Judeţean Sălaj, a Consiliului Local şi Primăriei Municipiului Zalău

Serie nouă, Anul XIV, Nr. 4 (159), aprilie 2018.

Apare până în data de 20 a fiecărei luni. Preţ: 4 lei

Redacţia:

Daniel Săuca - redactor şef

Viorel Mureşan - redactor şef adjunct

Daniel Hoblea - secretar de redacţie

Marin Pop, **Carmen Ardelean** - redactori;

Viorel Tăutan, **Marcel Lucaciu**, **Imelda Chintă** - redactori asociaţi;

Györfi-Deák György, **Alice Valeria Micu**, **Gheorghe Moga**,

Simona Ardelean - colaboratori.

Responsabili de număr: **Daniel Săuca**, **Daniel Hoblea**

Corectură: **Oana-Maria Barariu-Săvuş**

Tehnoredactare: **Marius Soare**

Revista apare în urma unui protocol de colaborare

încheiat între: Consiliul Judeţean Sălaj; Instituţia Prefectului Sălaj; Primăria Zalău; Direcţia Judeţeană pentru Cultură Sălaj; Muzeul Judeţean de Istorie şi Artă Zalău; Universitatea de Vest „Vasile Goldiş” Filiala Zalău; Biblioteca Judeţeană „Ioniţă Scipione Bădescu” Sălaj; Inspectoratul Şcolar Judeţean Sălaj; Arhivele Naţionale Filiala Sălaj; Cenaclul literar „Silvania” şi Centrul de Cultură şi Artă al Judeţului Sălaj.

Responsabilitatea pentru opiniile şi calitatea materialelor publicate revine în întregime autorilor.

Nu primim la redacţie decât materiale culese în format electronic, cu respectarea normelor ortografice în vigoare.

Revista „Caiete Silvane” este membră a Asociaţiei Revistelor, Publicaţiilor şi Editurilor (ARPE)

Abonamentele la revistă se pot contracta prin oficiile poştale, factorii poştali, prin Mediadiff Product SRL şi prin redacţie (telefon 0260-612870).

Preţul unui abonament pe o lună este de 4 lei. Pentru orice nereguli privind difuzarea vă rugăm să ne contactaţi telefonic la redacţie.

Tiparul realizat la Tipografia Color Print Zalău, Str. 22 Decembrie 1989, nr. 66, Sălaj, tel./fax 0260-661752

Centenarul cu sute de întrebări

Daniel SĂUCA

■ Privesc. Citesc. Să mă mir? Să nu mă mai mir? Cristian Pârvulescu: „(...) principala problemă este că Unirea din 1918 este rezultatul unui accident istoric, nu este nici pe departe rezultatul capacității excepționale a unor politicieni români. Așa cum spunea P.P. Carp, românii au atâta noroc, că n-au nevoie de politicieni” („Sinteza”, nr. 49, februarie – martie 2018, p. 92). Chiar e Marea Unire rezultatul unui „accident istoric”? Dl Pârvulescu, în publicația menționată, susține că acest „accident istoric” e intrarea SUA în război, în 1917. Dacă nu intrau americanii în război, nici noi nu aveam Marea Unire, spune explicit cunoscutul politolog. Destul de probabil și datorită „principiilor wilsoniene”. Mă rog. Oare chiar nu au nevoie românii de politicieni? Ci doar de „tehnocrați”?...

■ De citit și comentat: „Suntem țara din UE cu cea mai mare inegalitate între bogați și săraci. Avem cei mai puțini kilometri de autostradă raportat la numărul de locuitori. Regiunile românești sunt între ultimele în clasamentul competitivității din UE, stabilit de Comisia Europeană. Iată indicatori care, alături de starea gravă din spitale și din educație, precum și de eșecurile în atragerea de investiții străine și fonduri europene, ar trebui să le dea insomnii decidenților noștri. (...) Suntem obligați să facem din 2018 anul relansării energiilor naționale. Nu chermeze centenare, nu circ populist, nu crize care să vulnerabilizeze democrația și statul – ci munca și seriozitatea necesare vieții decente la noi acasă. E vremea Noilor Pașoptiști – a patrioților idealști, competenți și

onești” (Horia Blidaru, „Vremea Noilor Pașoptiști”, în „Dilema veche”, nr. 736, 29 martie – 4 aprilie 2018, p. 21). „Suntem obligați”? De ce? Mai există patrioți „idealști, competenți și onești”? Vor putea ei, dacă mai există, să devină decidenți? Îmi vine să râd când mă gândesc la „noi pașoptiști”, decidenți de tot felul, care erau „obligați” până acum să pună osul la „relansarea energiilor naționale”. Și nu e vorba numai de politicieni. Oricum, vast program...

■ Ion M. Ioniță, „Generația nevrednică de Centenar” („Historia”, nr. 194, martie 2018, p. 3): „(...) România se ocupă cu orice altceva, în afara lucrurilor importante. Ungaria a înființat propriile structuri pentru a studia ceea ce s-a întâmplat la Trianon și a prezenta lumii viziunea maghiară asupra tratatelor de pace care au încheiat Primul Război Mondial, având ca punct principal de interes Transilvania. Sunt acțiuni bine finanțate, care lucrează din plin. România nu reușește nici măcar să înalțe un steag tricolor și să pună un poster care să vorbească despre Marea Unire. Este realitatea cu care ne confruntăm. Nu avem decât a spera că peste altă sută de ani, la Bicentenar, cei care vor veni vor fi vrednici să sărbătorească ceea ce au făcut străbunii lor în 1918 și să trimită în uitare nepăsarea și incompetența generației care a ratat Centenarul din 2018”. De acord cu nepăsarea și incompetența. Dar nu sunt de acord cu generalizarea. Chiar toți românii de astăzi sunt nepăsători și incompetenți? Oare chiar toți decidenții politici (din administrația publică, cultură etc.) sunt nepăsători și incompetenți?

Câștigătorul concursului de debut al Editurii Caiete Silvane – 2018

Editura *Caiete Silvane*, editura Centrului de Cultură și Artă al Județului Sălaj, instituție a Consiliului Județean Sălaj, a organizat Concursul anual de debut, ediția 2018, cuprinzând următoarele secțiuni: Poezie, Proză, Eseu, Critică și istorie literară.

La ediția din acest an s-au înscris: 10 concurenți la secțiunea Poezie; 7 la secțiunea Proză; 2 la secțiunea Eseu.

Juriul concursului de debut al Editurii *Caiete Silvane* din anul 2018 a fost compus din: Viorel Mureșan, președinte; Daniel Hoblea, secretar; Marcel Lucaciu, Imelda Chința, Carmen Ardelean, membri.

În urma jurizării, s-a stabilit câștigătorul Concursului anual de debut, ediția 2018:

- Secțiunea Poezie: **Petruț Cămuș**, cu volumul **trei ani, poate mai mult, de obicei mai puțin**.

Premiul constă în publicarea volumului trimis la concurs și lansarea lui la ediția din 2019 a Zilelor revistei „Caiete Silvane”.

Maria PAL

Vor poposi

sub mâna ta
hârtia se îmbată cu cerneala
ce își așteaptă noaptea

când stele văduvite de cer
îți vor poposi în brațe

Trupul tău își așterne tapiseria

ecouri hăituiesc spice înspre gurile ceții
și înclină oboseala peste calendarul ce dă
spornic lăstari

șoimii profetesc obscuritatea prin sângele tău
pescărușii inventariază pergamente

îngroziți de așteptare
înțelepții și nebunii vorbesc limba păsărilor

galant fosforul șoptește în urechile lunii
palpită printre uscături și dansează obraznic cu
vijelia

cu gesturi primenite
trupul tău se mută în locul semințelor
pios își așterne tapiseria
peste fința cuvintelor

Doar încearcă

seara descătușează uragane

nu te atinge
doar încearcă penițele pe trupul tău

inima rămâne captivă
precum scorpionul în chihlimbar

O noapte anume

nici o cascadă nu s-a rostogolit mai rapid ca lacrimile
nici un vertij n-a fost mai amețitor decât zbaterea
nici o atingere n-a fost mai apropiată ca orizontul
nici un delir n-a fost mai ramificat decât cuvântul
nici o oglindă n-a înmulțit mai prolific umbrele

ca viața
nici un uragan n-a spulberat mai puternic ca
spaimile
nici o veșnicie n-a fost mai lungă decât visul
rămas singur

acum aștepti o noapte anume să se apropie
mai misterioasă decât ceața mai scormonitoare
decât gândurile
să te crucifice definitiv între plecare și rămânere

Atât de adâncă

nesigur
la fel ca toți dezmoșteniții
pășești pe tărâmul unde toți au aceleași drepturi

unde somnul are propria-i geografie
nu te mai ferecă în capcana coșmarului
nici nu aruncă în aer bătăile inimii

aici
noaptea e atât de adâncă
încât doar un zeu o mai poate părăsi

Premoniție

în poemul ce moțâie cu capul pe prag
pâlpâie o lumânare
obosită de întunericul dens
ce i-a zdrobit umerii

Îți face semne

necazurile dau în pârg

tristeți în fiecare farfurie
și luna ca o nălucă a universului făcându-ți semne

în răni încărunțesc așteptările

se-aud orchestre în nori
iar între lacrimile viorilor inima ta scrie poeme

(Din volumul *Încotro se grăbește cuvântul*, Editura
Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2017)

Ion CRISTOFOR

Pasărea neagră

Ziua se pregătește să plece
Un bătrân aruncă cu piatra
După o pasăre neagră.

Un contrabas răgușit, două fete și un flaut cântă
În piața publică.

Aștept o scrisoare dintr-o țară îndepărtată
Pe scările de ciment ale spitalului.
Graurii cântă netulburați în grădina casei părăsite.

Un cârd de rațe sălbatice
Mută melancolia anotimpului de la un nor la altul.

Un tren de marfă din depărtare
ne aduce aminte
de bălțile în care ne scăldam în copilărie.

Toamna, sărutul tău

Între vorbele mele de dragoste și cele ale femeii
se aude urletul unei haite de lupi
și prietenii ce benchetuiesc la căpătâiul unui mort
ilustru
într-o piață cu sicrie de lux expuse vederii,
„ce impietate” bâiguie pentru sine tânărul poet.

Toamna, sărutul tău dă semnalul de plecare
a păsărilor către țările calde.
Un profet e lapidat acum într-un târg îndepărtat.

Acum între vorbele mele și cele ale femeii
un copil îndărătnic ascultă cometa
ce foșnește sub cerul de iarnă.

Ilustrată de epocă

Un pian
aruncat pe malul râului
de câțiva muncitori

proaspăt mutați în casa
cedată de o familie de burghezi
duși la Canal.

Și cascada
jeluindu-se toată noaptea
pe ritmuri de Bach.

Fereastră către trecut

Pentru Bruno Campero Alfaro

Îți dăruiesc ochii mei căprui
și pielea mea s-o îmbraci
î-am șoptit femeii ce tocmai cobora din dormitorul
meu.
Grăbește-te căci vin în curând musafirii.

Nepăsătoare, frumoasa s-a așezat în fața ferestrei
apoi a luat un măr de pe masă
și m-a întrebat dacă în ultima vreme
obișnuiesc să mai citesc Biblia
și dacă șarpele mă vizitează din nou.

Prin geam trecutul a năvălit în încăpere
Și luna în brațele ei strălucea ca un ou.

Ultimii nori

Era către seară și trupurile noastre s-au umplut brusc
de lumină.
Un cor de la Casa copilului
cerea găzduire într-o fisură a zidului cetății.

Era ca și cum ne-am fi întâlnit cu învățătoarea
noastră
(moartă de câteva decenii)
în costum de baie, pe o plajă pustie
îmbiindu-ne cu un cornet de floricele de porumb.

Nu știu ce ar fi spus bătrânul Freud despre toate
aceste viziuni
purtam cu mine o carte necitită sub braț,
iar mâna unei femei bătrâne se întindea din fereastră
să scarmene lăna de aur
din ultimii nori ai zilei.

(Din volumul *Cronica stelelor*, Editura Școala
Ardeleană, Cluj-Napoca, 2017)

A doua natură a poetului

Viorel MUREȘAN

Un cititor deprins cu o stare mai așezată a lucrurilor, chiar și în ceea ce privește dinamica formulelor poetice, odată pus în fața atâtor zvârcoliri generaționiste și convulsii canonice, are tot dreptul să se simtă descumpănit. Și atunci, fruntea i se descrețește, fața i se mai înseninează, când capătă, de la câte un autor încă tânăr, câte o carte de poeme bine scrise, cu știință construită de la cap la coadă. Suntem încredințați că din această categorie face parte și *A doua natură* de Silviu Gongonea, Editura Aius, Craiova, 2017. Plin de semnificație ni se pare gestul poetului Nicolae Coande de a însoți acest volum de un elocvent cuvânt-înainte, din care extragem un paragraf: „După *Încălzirea mâinilor*, placheta de poezie apărută în 2009, Silviu Gongonea s-a concentrat pe teza lui de doctorat și astfel a ieșit mai târziu o carte de referință despre Gellu Naum, lăudată de cunoscătorii operei naumiene. De câte ori un poet bun debutează bine, iar apoi, silit de profesiune sau de ambături universitare, cade în rețeaua vieții didactice, în aer miroase a abandon: se va lăsa de poezie/ sărăcie și va aspira la viața de mic burghez cu catedră (nu exclud vocația în acest caz, Doamne ferește!)? Silviu Gongonea scapă de acest scenariu primitiv și revine cu o a doua carte, *A doua natură*, un alt fel de exercițiu de împlânzire spiritul și materia groasă prin care îi este dat să se miște, dar nu foarte mult diferit de cel practicat la debut. Silviu Gongonea este egal cu sine însuși, moderat și prudent, în felul poezilor care știu că pot crește organic, fără salturi spectaculoase, și mai ales, fără să-și trădeze propria natură. Fără a fi extatic, Gongonea este serenul observator al vieții care se ascunde în pliuri, al celui minorat al ființei care trăiește fără zgomot și furie, într-o decantare a esențelor care îi dau gustul, uneori aspru, al celor umile și exilate” (pp. 5-6).

Ne previn cuvintele prefațatorului că nu e nimic spectaculos în paginile care urmează. Ba dimpotrivă, atropismul, credem și noi, lipsa frazei poetice decorative, e dominantă stilistică a autorului. Peste tot se scotocește după un „dincolo” al limbajului comun, iar poemele se conturează ca echivalente expresive ale istoriilor sale interioare. Referentul liric e adunat de peste tot, din universul casnic, cutele unui suflet nu tocmai liniștit, care se caută pentru a sta de vorbă cu sine, de pe „străduțele severinului”, dar și, adesea, din tărâmul inform al visului. Revenind la nota stilistică a cărții, vom observa că imaginea apare ca figură generică, în măsură să le substituie pe toate celelalte. Deocamdată, ea, imaginea, pătrunde pe poarta

senzațiilor, iar prin stratageme caracteristice unei scriituri neutre, redă iluzia poetică a realității: „Pielea miroase a bătrânețe/ Și niciodată n-am fost mai superficial./ Până în măduva oaselor/ precum o injecție letală/ coboară slăbiciunea/ dar și cei cu noaptea pe ei greșesc./ De unde atâta sfințenie/ când se vinde cu amănuntul./ Este ziua aceea poate ehei este ziua aceea/ când în gura poetului se face întuneric/ sau nu” (*Promisiune*, p. 11). Dacă în textul mai sus citat distingem unele note programatice, există un număr de poeme intitulate *A doua natură* (să nu uităm că e și titlul cărții!), aflate, parcă dinadins, în căutarea unei „ars poetica”. Ba mai mult, sintagma migrează, cu oarecare recurență, și în poeme aflate sub cu totul alte titluri. „A doua natură”, într-o primă ipostază, definește trăsăturile artistice, simetric unui exercițiu mistic: „Trebuie să țin ochii deschiși/ foarte tare/ până la desprinderea de orice egolatrie/ mai ales de cea a scrisului./ Ea este cea mai dăunătoare dintre vicii/ lațul de care nu poți scăpa/ decât după ce ți-a retezat gâtul./ Înseamnă să înțelegi pe deplin moartea,/ să intri sub pielea ei tatuată cu ultimele tale cuvinte/ când îngerii copti cad în toamna raiului/ și se sparg în iarba uscată./ Cât carnea și îngerii putrezesc/ sângelui tău îi rămâne să îngenuncheze să se roage/ și în rugăciunea lui să încapă tot filmul lumii” (p. 12). Într-o altă *A doua natură* suntem martori la ipostazierea poetului ca structură contemplativă, care se „încarcă” privind spectacolul lumii. E de remarcat aici pregnanța privirii și subtila mișcare a ochiului, care vor imprima imaginii preponderență vizuală: „Prin fereastră/ porumbelii răsuceau cerul gri,/ mișcau crengile ulmilor” (p. 22). În *Locul cârpit*, poetul s-a intuit bine, definindu-și actul poetic drept: „...a doua natură:/ un fel de obișnuință de a plonja/ sub pelicula realității” (p. 23). În sfârșit, apare și un „personaj”, mesager al poetului, un reprezentant alegoric, coborând treptele „subteranei”, ale infernului existențial din imundul unui oraș românesc de provincie: „L-am văzut pe altfel./ Mergea în patru labe,/ avea respirația/ de zootehnist alcoolic,/ moțâia la masa lui, apoi/ spârgea pahare,/ scurma aerul cu râțul său gros,/ săpa galerii/ ca o cârțiță” (*A doua natură*, p. 39). Ultimul text din serie este poezia însăși, concentrată după adagiul lui Leonardo da Vinci: „Să-i prezentăm naturii o oglindă”. Este, de fapt, universul interior, alambicul artei poetice: „Uneori îl ducem în cap/ ca pe un vierme ce roade/ fiecare celulă,/ îți pune filmul său,/ zilnic te duce la plimbare/ sare podurile arcuite/ sub arborii inelați” (*A doua natură*, p. 42).

Concretețea referențială poate fi orientată și spre biografia exterioară a poetului. Poemele devin atunci structuri lingvistice încărcate emoțional, care exprimă sentimente fără să cadă în exaltarea lor. În *Existența poetului*, timbrul confesiv duce la cristalizarea poetică a unei sensibilități solare, în care hedonismul și mefiența nu se stânjenesc reciproc, împreună trecând pragul obiectivării: „Sunt un sudic și totuși/ tânjesc după blândețea soarelui,/ după sucii murelor pârguite devreme./ Nu aş putea spune cât de cuviincios sunt/ în comparație cu alți poeți care într-adevăr/ au pătruns smerenia gustului./ Sunt un sudic/ ce se îndoiește de sine,/ îmi plac băuturile tari/ când le beau singur căci îmi amintesc/ de dogoarea verilor./ Azi îmi lipsește cel mai mult soarele/ dar mă mulțumește gândul că/ ceea ce rostim/ există în carne și oase,/ că trăiesc una dintre cele/ mai frumoase existențe posibile/ cu oameni pe care i-am căutat îndelung” (p. 13). Dintre cele două aripi sufletești ale portretului de mai sus, cea anxioasă înclină balanța de partea sa în toate paginile care urmează.

În unele poeme (*Sufrageria*, *Capriciile ei*) descoperim un univers casnic plin de prezența unui copil (Cecilia), ca la alți câțiva poeți din valul douămiist: Dan Coman, Radu Vancu, Ștefan Manasia, Robert Șerban, ca să mă rezum doar la cei bine-cunoscuți. Amestecul de elan vital și sentiment al vanității în dezvoltarea acestei teme face din Silviu Gongonea un poet cu înțelegere deosebită a vieții copiilor. Succesiunea de portrete e vioaie, observația precisă, tonul cordial, între limitele unei scriituri neutre. Personajul feminin din poezia sa (Elena) capătă viață în forme narative croite după tipar mitologic: „Pe elena nu mi-o pot închipui decât/ alături de mine zburând peste/ dealurile viticole ale semi-urbei noastre/ la înălțimi tot mai amețitoare” (*Păsărea de foc*, p. 32). Mediocritatea toposului de-aici poate fi izbăvită chiar de prezența celor două apariții feminine din viața poetului: „Când a deschis ochii/ i-am arătat cecilei/ lumea largă/ la fereastră./ I-am dat-o ei/ pentru că tot atât mi-a fost dată și mie./ Când treci pragul/iei cu tine doar numele” (*Lumea largă*, p. 21). E un topos cu frontiere schimbătoare, în funcție de stările eului (liric). Asta se vede cel mai bine în singurul poem cu intenție de haiku al cărții: „măine/ în dimineața însorită/ când m-am rătăcit pe străduțele severinului” (p. 51). Ochiul poetului acroșează tocmai acele lucruri terne, care ne lasă indiferenți de obicei, iar

titlul unui poem, *Istoriei comune*, poate fi grăitor în acest sens. Îl prinde foarte bine pe Silviu Gongonea o formulă rezultată din combinația între metatext și o acută poezie a realului. Devoalarea modelului devine aici procedeu sui-generis: „mă gândesc la tine în seara asta, allen ginsberg, pentru că/ m-am pomenit cu o durere de cap ca a ta și în piept/ cu o strânsoare ciudată./ în burgul meu cu câteva lumini, sărac în neoane,/ mă plimb și io pe sub luna plină măturând cu ochii imaginile/ și intru în marketul plictisit, sictirit mai abitir/ decât vânzătoarele de la case, târându-mi în minte versurile tale greoaie, metalice” (*Un supermarket*, p. 46).

Un artefact poate acompania desfășurările de pe scena vieții, dintr-o poziție privilegiată, asemenea corului din tragediile antice. Tabloul se naște din chiar evoluția simțirii poetului, iar atunci avem una dintre cele mai frumoase pagini de notație din toată cartea: „Soarele încălzește păsările cerului/ ca un refren care alungă moartea./ Cântă ele în atâtea limbi,/ zăpada le orbește cum stau cocoțate în ramuri,/ își curăță aripile./ Așa ți se topește inima gândind la cei trecuți/ de digul înalt/ pe gheața subțire ce ar putea crăpa/ sub greutatea unei pene/ de vrabie./ Azi nu le mai apasă piepturile firave/ suflarea lui ianuarie,/ frigul din nord,/ gheara lui./ Îți amintești din nou că trăiești,/ părul îți e o pară de foc deși/ o sperietoare ți se poate strecura în suflet/ ca umbra unui uliu./ Pe coama casei,/ în somnul păsărilor,/ cocoșul de tablă face de pază” (*Cocoșul de tablă*, pp. 17-18).

Un somn greu e un poem de dragoste în unsprezece secvențe, explorând tărâmul poetic al visului. Lexicul aparținând acestui câmp semantic (*amintirea*, *dormi*, *somnul greu*, *visul*, *cămășile de noapte*, *cearșafuri immaculate*, *așternutul cald*) e mai mult decorativ, căci scenariul propriu-zis e teatral și livresc: „Mă ascund de privirile tale,/ ies în nopțile solzoase,/ sper să-mi vezi doar conturul,/ să-mi ghicești prezența./ De fiecare dată mă vezi întreg/ mincinos prefăcut carne putredă/ micimea micimii,/ mă recitești ca pe o carte/ bine știută” (3, p. 57). Ultima piesă, *Te împuținezi până dispari pisicește*, e, de asemenea, un poem în mai multe trepte, care ilustrează, poate, cel mai bine felul poetului de-a concepe arta ca imagine în mișcare a unei lumi, supusă ea însăși necurmății trecerii. Pentru cine discreția nu e chiar un defect, cu gestică scripturală a unui singuratic, Silviu Gongonea e deja o voce lirică cu modulații recognoscibile.

Dialogul – catalizator multicultural

Imelda CHINȚA

„Omul nu e o insulă, ci parte din continent” (Tzvetan Todorov), ființa este un fragment al continentului, iar culturile se află într-o continuă interacțiune. În încercarea de a-l descoperi pe celălalt, îți descoperi propria identitate, „eu” și „tu” devin complementari în *amplul proces gnoseologic*.

Scopul prim al cărții *Sita de ceară – Istorii din istoria unui ținut transilvan*, semnată de George Achim și apărută la Editura Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2017, este de a investiga etnii diferite și de a cunoaște diferențele dintre culturi. Volumul orchestrat în șapte capitole recompune geografia spirituală a Nord-Vestului transilvan și reprezintă un repertoriu spiritual și un sincretism cultural acribios realizat. Cercetarea se concentrează asupra unor etnii distincte aflate într-o simbioză și osmoză culturală: șvabii, românii, maghiarii, țiganii, ucrainenii, ceangăii și categoria meserilor, ocupațiilor și a meșteșugarilor. Cum însuși autorul mărturisește, cartea nu se vrea a fi „un exercițiu de nostalgie”, ci reprezintă o privire retrospectivă asupra unor decenii care ne-au marcat devenirea, fiind, *in nuce*, o coexistență a unor grupuri sociale, un model de interculturalitate, de acceptare a unor valori diferite.

Perioada războiului, deopotrivă anii de dictatură comunistă au însemnat o claustrare a ființei în propria cultură, o rupere a ei de întreg, de continent. În acest sens, Tzvetan Todorov se întreba pertinent în cartea *Noi și ceilalți. Despre diversitate* dacă „fiecare individ este prizonier în trenul culturii în care a crescut, fără nicio posibilitate de a se distanța, dar nici de a sări din tren?” Paradigma de tip *inter* propusă de autor în prezentul op este o soluție plauzibilă de a elibera ființa, prizonieră în propria cultură, cu câteva decenii în urmă. Volumul se vrea a fi un dialog intercultural, o punte peste timp, o felie de existență *cu-prinsă* în paginile devenite cronici cu o importantă valoare documentară, deopotrivă culturală. *Sita de ceară* este gândită sub forma unui discurs intercultural despre memorie, identitate și alteritate. Memoria individuală sau colectivă joacă un rol important în această reconstituire a unor etnii, este „un pendant generic al ritmurilor devenirii”.

Titlul simbolic, *Sita de ceară*, este o metaforă subtilă pentru „memoria”, care filtrează realități, istorii trecute și prezente, redată într-o manieră subiectivă, personală, iar memoria involuntară sau provocată joacă un rol important în acest scenariu situat la granița dintre realitate și ficțiune. Cartea poate fi deopotrivă un demers analitic ce vizează cercetarea unor istorii orale, a antropologiei culturale or a istoriilor mentalităților, secundată de un demers jurnalistic. Zonă de imixtiune etnică, partea de miazăzi a județului Satu Mare aglutinează un „areal pluriform”, un mozaic „demografic

și cultural”. Pentru a ajunge „să te accepți în celălalt, trebuie mai întâi să te refuzi pe tine”, cunoașterea celorlalți nefiind doar o cale posibilă către cunoașterea de sine, ci singura plauzibilă. „Nicio civilizație nu poate să se gândească pe ea însăși dacă nu dispune de alte câteva pentru a-i servi drept termeni de comparație”. Așadar, demersul realizat de cercetător are drept scop educația etnologică, momentul principal al acesteia fiind nu distanțarea față de ceilalți, ci detașarea față de sine. Frecventându-i pe ceilalți, familiarizându-te cu obiceiurile, cu tradițiile, cu valorile lor este un mijloc de a reuși. Căci orizontul acestei interacțiuni între culturi, al acestui *du-te-vino între ceilalți și sine* o reprezintă universalitatea. „Un umanism bine temperat ar putea să ne păzească împotriva rătăcirilor de ieri și de azi. A învăța să trăiești cu ceilalți face parte din această înțelepciune”.

Personajele cărții sunt oameni simpli, provocați a (se) mărturisi; confesiunile sunt impregnate de subiectivism, pe alocuri sentimentalism, ceea ce le conferă autenticitate. Povestații sunt plini de vervă, au plăcerea evidentă a vorbei și sunt conduși subtil spre dezvăluiri inedite. Intervievații au fost în număr de 50 și au fost realizate 41 de interviuri care au menirea a descrie istorii personale, fiind adevărate albume de familie, sau a surprinde grav istorii colective, atrocități care frizează absurdul, cu puternice inflexiuni naturaliate.

Mesajul în subsidiar al cercetării: omul se află sub incidența clipei, care, odată risipită, memoria nu mai poate fi recuperată. Mărturisirea, în orice epocă, devine o formă de supraviețuire, de prelungire a clipei, de catharsis. Experiențele-limită ale acestor povestații transilvani, dureroase pe alocuri, sunt transformate în povești ce prind viață odată cu actul spunerii, al confesiunii. Sunt evocate întâmplări, unele situate la granița cu neverosimilul, însă importante prin savoarea mărturisirii. Povești de dragoste din lagărele sovietice, regimul de muncă forțată, sărbătorile și ritualurile diferitelor etnii sunt conservate de memorie și păstrate ca parte integrantă a unor culturi. Secțiunea importantă a cercetării se concentrează în jurul comunității de șvabi, două supraviețuitoare ale deportărilor șvăbești – din zona Ardud-Beltiug, anii 1944-1945 – având menirea a vorbi despre o perioadă, care altfel s-ar fi pierdut în negura timpului. „Șvabul este ca răchita”, pus într-un teren arid, el tot prinde rădăcini și acceptă interdependența etnică, dialogul intercultural. Mărturisirile cu iz naturalist se împletesc cu elemente de etnografie și folclor sau cu ritualuri de pețit și căsătorie: „Era extraordinar de frig (...). În barăci puteam face puțin foc, cu cărbuni, dar afară era așa un ger, doar eram într-o zonă de mun-

te, că mie mi-au înghețat picioarele, mi-au degerat. A căzut carnea de pe ele și nu s-a mai refăcut, și acum se vede”; „Era portul popular tipic șvabilor sătmăreni: fusta albă cu șnur negru, șorțul negru brodat, vestuța cu catifea neagră, mânecă largă, bufantă”; „Eu am primit de vreo 4 ori un astfel de copac de la viitorul meu soț. Patru ani mi-a făcut curte și în fiecare an îmi aducea câte un copac foarte frumos”. Precum în închisorile comuniste, în lagăre rugăciunea devenea o formă de supraviețuire: „*Obișnuiați să vă rugați în lagăr? Aveați voie să practicați credința?* Da! De multe ori cântam cântece religioase, cu voce tare”. Amintirile aduc în prim-plan destine începute într-un tren de marfă, destine frânte, mărturii ale Magdalenei (91 de ani), singura supraviețuitoare a deportării în lagărele de muncă din URSS, confesiuni despre foamea îndurată, despre condițiile-limită ale lagărului: „Da, am născut pe tren. (...) Ne-am întors la fel cum am plecat, în vagoane destinate transportului de vite. Nu aveam apă, nu aveam aer. La plecare, foarte mulți au murit pe tren, condițiile au fost insuportabile”; „*Cum vă tratau rușii? Cu duritate? Dar pe bărbați?* Da, pe ei îi băteau, îi batjocureau. Sunt multe lucruri intime pe care nu le pot povesti”.

Pactul autobiografic este secondat de cel al mitului, din acest punct de vedere cartea este o veritabilă coagulare a unor trăiri, un crâmpei de timp, de istorii orale, cuprinse într-o mărturie vitriolantă, plină de nerv confesiv: „Spun și eu ce am auzit. Mai ales că fiecare legendă are și un sâmbure de adevăr. Așadar au trecut călăreții aceia pe lângă un lan de porumb, iar princi-

pelui îi era foarte sete și a rugat pe o slugă de-a lui să îi aducă puțină apă. Cum Crasna trecea pe vremuri pe aici, l-a rugat să îi dea să bea apă din Crasna, dar slujitorul nu avea în ce să ia apa și atunci s-a dus în lanul de porumb și a luat un doveleac, pe care l-a tăiat în două. (...) Atunci stăpânul, foarte mulțumit că și-a potolit setea, a hotărât ca această localitate să aibă denumirea de Beltök, Beltek. (...) De acolo se zice că se trage denumirea de Beltek, Beltök, Beltiug”.

Sita de ceară reprezintă pe lângă radiografia spirituală a Beltiugului și un veritabil depozitar gastronomic: sunt inventariate rețete autentice păstrate cu sfințenie de diferitele etnii, aparținând aceluiași spațiu, însă distincte ca profil spiritual; aflăm despre *béles*, „o prăjitură specifică serii de lăsatul secului”, despre *uboras*, „Adică nu se făcea rântaș, ci se puneau numai făină amestecată cu lapte. (...) era un leac pentru stomac”, despre *bluntzer-ul* de Paște, un preparat specific șvăbesc, și exemplele ar putea continua.

Volumul semnat de George Achim este o imixtiune culturală, un dialog interetnic, un schimb respectuos între comunități și indivizi, care are ca scop promovarea unor valori și menținerea diversității culturale. Scris cu asumare, acest caleidoscop cultural este un demers împotriva uitării, o încercare de a aduce la viață istorii nescrise, trăite plenar de oamenii simpli, de grupuri etnice și sociale distincte ce compun comunitatea. Multilingvismul creează punți durabile peste granițele vizibile și invizibile. Dialogul reprezintă, așadar, catalizatorul prin care o societate se poate maturiza de la multiculturalism la interculturalism.

Parodie de Lucian PERȚA

Ion Cristofor

Pasărea neagră

(din *Caiete Silvane*, aprilie 2018)

Toată ziua îmi fac pregătirile
Să plec așa, bătrânește, ca pensionarii,
Prin parc, să aud păsărelele

O pasăre neagră cântă răgușit din varii
Motive medicale

Eu, pe o bancă, citesc o scrisoare
De-a lui Aron Cotruș,
Plină de revoltă și exilare

O escadrilă de MIG-uri trece acuși
Pe deasupra Clujului și intră în nori

Pasărea neagră, speriată, a zburat.
Și eu părăsesc banca îngândurat
și, ca și în copilărie, mă pierd printre
trecători!

Anamneze și autofagii

Carmen ARDELEAN

Cei frumoși și cei buni, Cristian Fulaș

Aș fi fost totalmente de acord cu afirmația plină de substanță și de umor dulce-amăru a domnului Ioan Maria Oros, prin care își deschidea discursul din cadrul Zilelor revistei „Caiete Silvine”, ediția 2018, dacă nu aș fi avut extrem de viu, în minte, textul care încheie volumul *Cei frumoși și cei buni*, semnat de Cristian Fulaș. Autorul sălăjean *deplângea* soarta autorilor care, nevoiți să vorbească despre cărțile lor, nu au la îndemână niciun volum care să-i învețe cum să facă asta, spre deosebire de criticii literari care sunt, din acest punct de vedere, într-un real și inechitabil avantaj. Tânărul prozator menționat mai sus rezolvă „în regie proprie” delicata problemă, într-un volum în care îi reușesc deopotrivă psihanaliza și autoanaliza.

Nu întâmplător, cei doi ani trecuți de la debutul cu *Fâșii de rușine*, Gestalt Books, i-au adus lui Cristian Fulaș premii și nominalizări importante: Premiul *Observator cultural* pentru debut, Premiul Colocviilor „Liviu Rebreanu”, Premiul revistei „Accente”, nominalizare la Premiile USB pentru debut și la Premiul Cartea Anului al Ziarului de Iași. Nici *Jurnal de debutant* sau *După plâns* nu au trecut neobservate de ochiul critic. Am convingerea că și *Cei frumoși și cei buni* (Editura Polirom, 2017) va avea, implacabil, același destin.

Subintitulat *Nuvele*, volumul include cinci texte care, în ciuda dimensiunilor relativ reduse, fixează consistent biografiile unor personaje stranii, ale căror singurătăți și drame se dezvăluie fie retrospectiv, fie într-un prezent impur, care se ancorează, până la contopire, în trecut și viitor, particularitate narativă descrisă interesant de autor: „realitatea e mereu invadată de amintiri și, practic, nimic nu se arată sub forma simplului prezent, nimic nu e aici-și-acum, ci, mai degrabă, totul e amintirea unor fapte, chiar dacă ele se vor fi petrecut cu o fracțiune de secundă înainte”. Parabole ale realităților actuale, nuvelele lui Cristian Fulaș par când confesiuni cu rol de catharsis, când monologuri interioare înghițite de ample descrieri sau episoade narrative, când anchete, când rechizitorii, când schimburi de epistole.

În fond, textul care încheie volumul e revelator pentru celelalte patru. În celălalt loc, cu o spaimă perpetuă, dedicat „Lui O.” sintetizează, semnificativ, concepția autorului despre literatură, despre toată recuzita prozatorului contemporan, ca într-o postfață ce coagulează, revelator, laboratorul și procesul de creație, sub forma unei anamneze auctoriale. Contestând *evidența* că literatura „trebuie să reflecte starea lumii în care trăim și, pe cât posibil, să o critice, fie că face asta prin ironie, fie în registrul exagerării”, evidențiind tarele lumii contem-

porane, capcanele și derapajele, personajul-epistolograf conturează, de fapt, o ideologie consistentă *de autor*. Se ivesc, astfel, postulate și se problematizează, din cele mai variate perspective, actul și produsul creației: „oare opera finită, închisă între paginile unei cărți, nu e tocmai sfârșitul cărții?”; „o carte ar putea fi o contribuție la destinul literelor, dar ar frânge destinul meu”; „odată expusă, odată spusă, tematica micilor lucruri pe care le spun eu ar cădea în desuetudine și în scurt timp s-ar devaloriza”.

Nu generalizarea fenomenului *literatură* e însă dezideratul, căci personajul radiografiază atent, circumspect și critic propria carte, traseul editorial, cu o vădită intenție de autofagie critică: „mi se va spune să mai aștept, să mai încerc, să mai sap pe filonul pe care l-am descoperit până ce cartea mea va căpăta un caracter unitar; lucru cu care, știi bine, nu aș putea fi de acord”; „aș fi dispus să fac o anti-istorie, o apologie a lipsei sensului celor ce se întâmplă în lume. Aș mai fi inclinat să ridic haosul la rang de principiu și să înțeleg toată istoria ca pe o interpretare *voită* a lucrurilor, ca pe o înțelegere cel puțin *tendențioasă* a puterii”.

Refuzul verbalizării temei centrale, ba chiar sentimentul de mândrie generat de „faptul că nu am o temă clară și că nu pot spune cu nicio limpezime despre ce e vorba”, problema temporalității și a subiectului în textul epic, a abordării subiective sau obiective, a vocii unice narrative, descriptive sau adresative, care să funcționeze și în dialog sunt dezbătute deopotrivă apriori și aposteriori. Mai presus de toate acestea, se evidențiază locul comun al lumii contemporane, tragicul, care este, la o lectură atentă, supratema volumului. Nu despre tragicul „fîșec”, provocat de moarte, suferință, boală sau sărăcie înțelege și scrie însă, ci despre tragicul care „nu mai ține de om.(...) Dispariția lucrului e tragică, moartea unui om e o simplă statistică. Motiv de numărătoare, nicidecum de suferință.” O fenomenologie a tragicului postmodern se întrevide în câteva afirmații care punctează traiectul, declinul umanității, în cel mai larg sens al cuvântului: „Sunt convins că, în clipa în care îndrăznim să abandonăm omul și să scriem tragedia unei burse sau a unui calculator, atingem instantaneu inimile oamenilor. Imaginează-ți: să scriem povestea unui telefon de ultimă generație care își pierde treptat funcțiile, al cărui ecran încetează să mai răspundă la atingerea degetelor, care se oprește și pornește de capul lui simulând intrarea și ieșirea din comă și moare pe neașteptate, după toate eforturile de a fi salvat; sau oribila soartă a unei tablete uitate pe blatul de lucru de la bucătărie, suferințele ei când apa fierbinte din ceainic îi inundă circuitele, ultimul licăr al butonului de start înainte de stingerea definitivă.”

Ce dă nota distinctă prozei lui Cristian Fulaș e aceeași fină percepție a ceea ce am putea numi *mutația valorilor umane*, dublată de atitudinea celui care își asumă nu doar înșingurarea, ci și tratarea lumii „ca pe o boală cronică pe care de la o vreme nu o mai îngrijești”. Boala de care suferă fiecare dintre personajele din volum e, paradoxal, mereu alta și, totuși, în extenso, mereu aceeași, căci autorul realizează o interesantă panoplie de figuri maniacale, creșteri și descreșteri ale unor ființe ce funcționează, mecanic sau nu, în medii cât se poate de variate. Comportamente obsesive sau compulsive, situații incredibile sau prozaice creionează relații umane deformate sau afectate de idealuri sau spaime, de individualism, orgoliu sau neputință.

Destine contrapunctice au, de cele mai multe ori, personajele care acționează asupra celor din jur cu toată recuzita represivă: de la violență verbală și atitudinală, la campanii defăimătoare (simulate sau reale), anatemizare. Cei 50 de bani, cei cinci agenți sau Giovanni au, în fond, același efect asupra armoniei individuale și *universale*. Eva, o femeie de 48 de ani, cu o viață înghițată, consumată de corporația căreia i se dedicase *mai deplin* decât partenerului de viață, cu aer și atitudine de dictator, va suferi un episod maniaco-depresiv, cu efecte dramatice, declanșat de absența unei monede de 50 de bani, din fișicul ce conținea nouă monede. Cei cinci agenți care dominau universul virtual cu o rețea ce crease o realitate paralelă infailibilă vor suferi o dramatică deziluzie când se va găsi, dintr-un simplu și amuzant exercițiu de sabotare, breșa vulnerabilă. *Viețuirea* și, mai apoi, *supraviețuirea* determină întregul parcurs al lui Ionel devenit Giovanni odată cu stabilirea în Italia.

Destinul imprevizibil al celor care, asemenea lui Giovanni sau personajului feminin din *Liniștea*, își caută împlinirea și, invariabil, încearcă să înțeleagă, pe alte meleaguri, de ce „nimic nu seamănă și e o bătaie de joc viața asta, e un fel de teatru mut” intrigă și emoționează în egală măsură. Nevoi umane primare sau superioare dirijează gesturile și acțiunile celor care încearcă să răzbească într-o lume în care efortul, munca cinstită nu îți

pot asigura supraviețuirea sau respectul celui alt, nici măcar al membrilor familiei. Se creează astfel un subtil, dar atât de profund balans-contrabalans de perspective asupra unor aparent clare concepte precum dreptate-nedreptate, uman-inuman, corect-incorect. Nevoile umane superioare sunt surclasate de cele inferioare, repositionate după un dramatic rechizitoriu al durerilor fizice și sufletești, al nemulțumirilor, frustrărilor sau remușcărilor care alimentează, deopotrivă în episoadele retrospective și în derulare, singurătăți în doi sau *singulare*, impuse de mediu, boală sau preocupări.

Nici imaginea cuplului nu e unitară, influențată fiind de resorturi mai mult sau mai puțin vizibile. Eva și Pavel trăiesc nu într-o căsnicie, ci într-un compromis acceptat de amândoi. Contrastul dintre cei doi, vizibil în atitudinea față de celălalt, aspirații, priorități se accentuează cu fiecare pagină, culminând cu finalul în care cei 100.000 și jobul onorant, ambele câștigate prin șantaj, nu mai valorează nimic în fața monedei de 50 de bani pierdute prin casă. Sinuciderii îi corespunde o moarte simbolică a căsniciei, în episodul aventurii pe care Pavel îl are cu tânăra proaspăt demisă de soție.

Pe Giovanni și albaneza Abena îi unesc deopotrivă nevoi afective și materiale, care le asigură un confort greu de zdruncinat. Statutul social identic, istoriile personale impun un parcurs care, în ciuda micilor-mari obstacole, a tensiunilor, violențelor, crimelor, cimentează, indestructibil, două destine în căutarea liniștii unui cămin normal.

Ce-i unește pe toți cei care populează textele lui Cristian Fulaș e modul în care se raportează la traumele trecutului și la cele ale prezentului, dar, mai ales, greutatea pe care o resimt nu fizic, ci la modul inefabil, așa cum o descrie admirabil femeia paralizată de șapte ani, din nvela *Liniștea*, într-un solilocviu emoționant: „viața devenea grea și liniștea din casă începea să mă apese, era așa ca o greutate mare pe care nu știi de unde s-o iei și unde s-o pui și care niciodată nu dispăre, greutatea părinților morți și a copiilor plecați și a îmbătrânirii, a trecerii timpului în cel mai simplu mod cu putință”.

Viorel Mureșan, *Loc liber*, Colecția „Scriitori sălăjeni”, Editura Caiete Silvane, Zalău, 2018. Volum apărut cu ocazia celei de-a XI-a ediții a Zilelor revistei „Caiete Silvane”, manifestare organizată de Centrul de Cultură și Artă al Județului Sălaj (Zalău, 29-30 martie 2018).

Viorel Mureșan – poet, eseist. S-a născut la 1 aprilie 1953 în Vicea – Maramureș. Absolvent, în 1979, al Facultății de Filologie din Cluj-Napoca, secția română-rusă. Între anii 1975-1979 a frecventat cenaclul și revista *Echinox*, devenind membru al redacției și, implicit, al grupării echinoxiste.

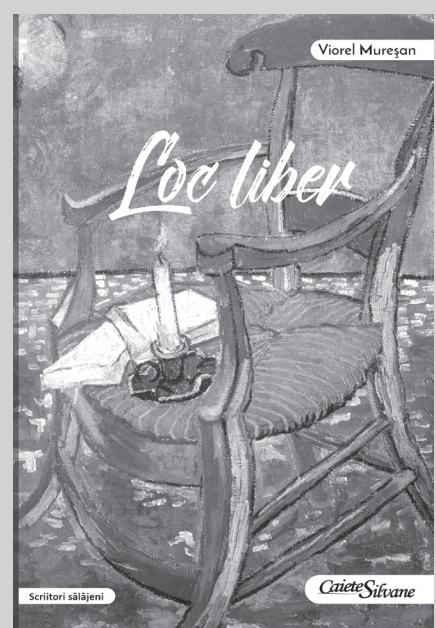
A publicat aici pagini de poezie, eseuri, traduceri.

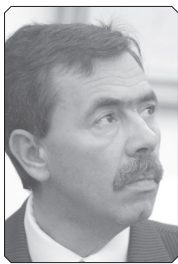
Carieră didactică în județul Sălaj. Trece pe la mai multe școli, stabilindu-se la Liceul Teoretic „Ion Agârbiceanu” din orașul Jibou.

A colaborat, vreme de peste trei decenii, la cele mai importante reviste literare din țară.

Prezent în antologii de poezie românească, apărute în țară și străinătate.

Este redactor-șef adjunct al revistei *Caiete Silvane*, membru al Uniunii Scriitorilor din România și al Asociației Scriitorilor din Județul Sălaj.

Ochii dinăuntru inimii

Marcel LUCACIU

M-am întrebat, adesea: de unde vine lumina aceea caldă și generoasă, în lumea nevăzătorilor? Eu cred că izvorăște din sufletul ce rămâne singura fărâma divină din noi. Parafrazându-l pe Antoine de Saint-Exupéry, când ochii sunt orbi, inima începe să vadă, mai limpede, totul...

Viorel Șerban e un scriitor hunedorean (n. 27 martie 1951), care și-a pierdut vederea, încă din copilărie, la frageda vârstă de zece ani. A urmat cursurile Școlii pentru nevăzători și liceul, la Cluj. După absolvirea Școlii Postliceale de balneofizioterapie din București, a devenit asistent medical și a lucrat, multă vreme, ca maseur, în stațiunea Geoagiu-Băi. În prezent, este pensionar și are, aici, propriul său cabinet unde continuă să profeseze. Debutază editorial cu volumul de versuri *În umbra cuvintelor* (Editura Călăuza, Deva, 2001). A mai publicat, la Deva, cartea de proză scurtă *Fețele trecutului* (2003), ulterior, autorul bucurându-se de patronajul Editurii Limes din Cluj-Napoca și, implicit, al poetului Mircea Petean care i-a tipărit următoarele cinci volume: *Prizonierul iluziilor* (poezii, 2005), *Colecționarul de amintiri* (proză scurtă, 2007), *Dacă ar fi un roman...* (2010), *Incendiu în albastru* (poezii, 2014) și, recent, *Bazarul cu amintiri* (proză scurtă, 2017).

Cea de-a șaptea carte, semnată de Viorel Șerban, este una eterogenă și are, într-adevăr, alura unui bazar, fiindcă ea oferă potențialului cititor o mare diversitate de specii epice (amintiri, schițe, povestiri, nuvele etc.), de tonalități și registre stilistice deopotrivă înfiorate de scurgerea ireversibilă a timpului și iluminate de memoria involuntară. Nu doar titlul ilustrează ideea de varietate, de polifonie, ci și structura, respectiv grupajele acestui volum: *Nostalgii și amintiri*, *Întâmplări de tot hazul*, *Fețele trecutului*, *Cu cărțile pe masă*.

În primul grupaj, sunt evocați, cu o duioasă nostalgie, *Prietenii* din școala clujeană (Stelian, Radu, Nelu), încercările și lecturile lor literare (basmul *Roman Năzdrăvan*, de Nicolae Filimon; *Ultimele sonete închipuite ale lui Shakespeare*, în traducere imaginară de V. Voiculescu). Impresionează candoarea acestor pagini scrise cu o delicatețe rară, cultul prieteniei, al loialității și al solidarității neatinse de trecerea anilor. Dincolo de vâpaia iubirii adolescente, de magia valsului cu frumoasa Beatrice, de romanticele plimbări cu Veronica, liceanul de altădată caută să descifreze tainele vieții și rostul întâlnirilor sale cu oamenii: „Oamenii pe care îi întâlnim în timpul vieții, îi întâlnim cu un

anumit scop. Unii ne vor testa, alții se vor folosi de noi, iar alții ne vor învăța câte ceva. Dar cel mai important este că vor fi și câțiva care vor scoate la iveală tot ce e mai bun din noi” (*Ochii albaștri*).

De la registrul familiar, din textele ce rememorează adolescența, prozatorul trece la registrul comic, într-o serie de schițe absolut savuroase. Ele stârnesc râsul grație plasării ingenioase a comicului de situație și, mai ales, a comicului de limbaj. Astfel, la ușa cabinetului de masaj, bate și intră, energic și arogant, un domn care se prezintă: „Mă numesc director Gheorghe Ilie!” Întrebat de maseur, dacă „director” este un nume, bărbatul răspunde, indignat: „Cum să fie nume! Director este funcția mea”. Recomandându-se, apoi, ca director la fabrica „Drum nou”, un pacient, ce tocmai se pregătea să plece, îi demască impostura: „Fabrica aia (...) s-a demolat de patruzeci de ani. În locul ei s-a construit blocul în care locuiesc eu” (*Fabrica fantomă*). Capodopera *Întâmplărilor de tot hazul* este schița *Câinele, slănina și carnetul de partid*. Infirmiera Marița este disperată, deoarece, în timp ce cotrobăia prin geantă, câinele ei, Tambo, a înfulecat slănina și, odată cu ea, carnetul de partid. Totuși, nu soarta Mariței este importantă, ci a câinelui: „Mult mai important ar fi de știut ce s-a întâmplat cu câinele. Din unele surse se pare că ar fi turbat. Altele, însă, susțin că ar fi devenit membru al partidului comunist. Pe care să le credem?... Probabil că numai C.N.S.A.S.-ul ne-ar putea lămuri”. În privința comicului de limbaj, gafele ce denotă incultura personajelor sunt memorabile. De pildă, doamna Marcela Cocoș, din schița *Perle în cascadă*, ar vrea să afle, de la maseur, dacă la Geoagiu se fac „băi balcanice” (corect: „băi galvanice”) și dacă oamenii de acolo sunt „primitivi” (corect: „primitori”). În alte schițe, o doamnă întreabă de „sporul de promiscuitate” (corect: „sporul de prevenție”), iar alta e îngrijorată că soțul ei trebuie să facă o... „radioepiscopie” (corect: „radioscopie”)...

Registrul devine unul solemn, iar vocea naratorului capătă inflexiuni tragice, în povestirile și nuvelele din grupajul *Fețele trecutului*, bazate pe o crudă și nedreaptă realitate istorică. Majoritatea textelor probează o documentare laborioasă. Ele denunță regimul comunist, teroarea instaurată, anchetele făcute cu sălbăcie, interogatoriile îndelungate, foamea, bătăile și suferințele îndurate, la Aiud, la Canal ori în lagărele rusești, de oameni fără de vină, cu verticalitate și conștiință morală. De exemplu, în povestirea *Victime și călăi*, tânărul profesor de istorie, Titus Bora, este ri-

dicat de securiști, în toamna anului 1957, acuzat de „uneltire contra ordinii sociale” și condamnat la opt ani de închisoare, pentru că a făcut parte din Comitetul de organizare al serbării de la Putna. Se aniversau, atunci, 500 de ani de la urcarea pe tronul Moldovei a lui Ștefan cel Mare. Astăzi, se știe că această serbare, inițiată de câțiva studenți ieșeni, a fost un simulacru: „Când ajunserăm la Putna, câțiva preoți ne comunicară că toate pădurile din jur sunt înșesate cu soldați înarmați. Celebra mănăstire ne-a primit cu o vreme rece și o ploaie interminabilă. Niciun cadru didactic și niciun student nu au avut voie să vorbească în public. Tribunele pentru vorbitori și pentru programe artistice, prevăzute de noi, inițial, lipseau cu desăvârșire”.

Ultimul grupaj este oarecum atipic, autorul deschizând, larg, ușile atelierului de creație, pentru a-și prezenta, cu onestitate, cărțile, a descrie lansările lor și a dezvălui câteva dintre interesantele discuții pe care le-a purtat cu unii dintre cititorii săi. Descoperim, în aceste mărturisiri, o anumită febrilitate a scriiturii, o strânsă legătură între operă și lumea reală, un rol esențial al amintirilor: „De multe ori scriitorul, în timpul creației, trăiește aproape aievea ceea ce scrie, amintiri, fapte imaginare sau reale, căci amintirile sunt singurul rai din care nimeni n-a pu-

tut fi izgonit vreodată” (*Cu cărțile pe masă*). Volumul se încheie cu o profesiune de credință din care se desprinde cvasiuitata ipostază romantică a creatorului de frumos: „Artele se adresează, mai ales, sufletului, poezia însă o face în mod special. Limbajul și muzica ei fac să vibreze sufletul. Părerea mea este că doar acea creație care se adresează sufletului și este receptată cu sufletul se cheamă cu adevărat poezie. La fel cum pictorii sau sculptorii au nevoie de anumite materiale pentru a-și desăvârși opera, tot la fel și poetul trebuie să-și creeze din ceva poezia. Cuvintele și sentimentele constituie materia lui principală” (*Poetul și poezia. Confesiuni*).

De o surprinzătoare diversitate stilistică și tematică, *Bazarul cu amintiri* e o carte ce reinstaurează bucuria lecturii, prin fluenta și coerența scriiturii, prin subtilele incursiuni temporale, prin transfigurarea acelor imperfecțiuni ale destinului individual și colectiv, pe care le vede și le analizează, în profunzime, inima unui povestitor ales, înzestrat cu o mare sensibilitate poetică. Substanțialul amalgam de istorisiri tandre, joviale, ironice sau încrâncenate probează nu doar o bogată experiență de viață, ci și un talent veritabil, secondat, zi după zi, de o tenacitate neobișnuită.

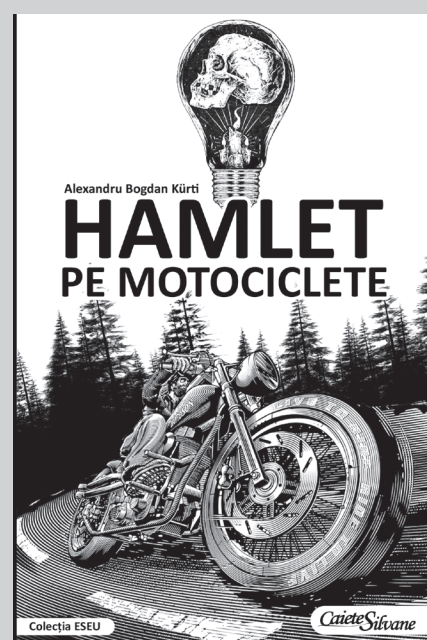
Alexandru Bogdan Kürti, *Hamlet pe motociclete. Analiza comparativă a serialului „Sons of Anarchy” și a tragediei shakespeariei, Colecția „Eseu”*. Carte câștigătoare a celei de-a treia ediții a Concursului de debut (2017), secțiunea Eseu, organizat de Editura Caiete Silvine, parte din proiectul dedicat ediției a XI-a (2018) a Zilelor revistei „Caiete Silvine”, manifestare organizată de Centrul de Cultură și Artă al Județului Sălaj (Zalău, 29-30 martie 2018).

Autorul s-a născut în Zalău la 2 mai 1988. Este absolvent al Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca, Facultatea de Istorie și Filozofie, specializarea Arhivistică, promoția 2010. A fost redactor-reporter în presa locală din Zalău în perioada mai 2011 - martie 2013 și arhivist la primul prestator de servicii arhivistice din Transilvania, autorizat de Arhivele Naționale ale României, în perioada februarie 2014 - martie 2017. Din aprilie 2017 este referent arhivare la un ONG de utilitate publică din Cluj-Napoca.

Hamlet pe motociclete. Analiza comparativă a serialului „Sons of Anarchy” și a tragediei shakespeariei este volumul său de debut.

„Scopul lucrării de față este de a realiza o comparație între serialul american «Sons of Anarchy» și tragedia «Hamlet» de William Shakespeare, de a examina modul în care temele principale și personajele din producția de televiziune au fost influențate de piesa de teatru. Ca metode de cercetare am apelat la analiza de conținut și analiza comparativă. Pentru a efectua analiza comparativă a celor două opere abordate, am utilizat ca surse primare dvd-urile celor șapte sezoane din «Sons of Anarchy», precum și «Hamlet» de William Shakespeare în traducerea lui Ion Vineanu.

Războaiele cu motocicliștii rivali, cu traficanții de droguri și contrabanda de arme ar putea părea în antiteză cu idealurile nobile ale tragediei shakespeariei. Cu toate acestea, regizorul Kurt Sutter reușește să suprapună activităților criminale, teme și perso-

naje ale tragediei lui Hamlet în interiorul unei club de motocicliști, transmitând mai multă solemnitate decât alte filme inspirate de opera marelui dramaturg englez. Ca atare, aluziile și conotațiile shakespeariei din serial – reinterpretate prin lentila postmodernă a pluralității și relativității – îl readuc pe Bardul din Avon în atenția unui public larg” (*Autorul*).

Un roman cu poante

Iulian DĂMĂCUȘ

O carte cu o construcție inedită și un farmec aparte din care vom alege exemple care argumentează *citirea* ei în contextul umoristic al literaturii sudului românesc.

Personaje – eroism și erotism:

Polițistul *Pomenea* (un nume propriu) – prezent în mai toate capitolele, „omul lui Dumnezeu” (p. 29) și inteligent (deosebit față de *tipul* consacrat), are și el un secret al lui, precum fiecare capitol are un *final-poantă*, care surprinde (fără ca autorul să facă eforturi/ să forțeze nota pentru reușită!). Secretul, așadar – ca o „replică” la afirmația unei irezistibile *fete* „de la bordelul din deal” care-l considera „ori onanist, ori pederast” – era o croitoreasă *de lux* de la Constanța, despre care *cunoscătorii* afirmă că „singurul *lux* la care se pricepea era să ia măsura sexului clienților ei aleși, cu ajutorul tuturor orificiilor ei penetrabile” (p. 33). Relatarea/exprimarea opiniilor este cât se poate de elegantă spre a nu fi vulgară și chiar în această „eleganță” constă umorul. Deși omul nu agreea bătaia arestaților, uneori e obligat s-o facă, iar unele situații sunt pe cât de usturătoare pe-atât de comice: astfel, *Claudiu*, poștașul legionar bănuț de crimă avea „curul plin de coșuri” în timp ce: „Pe obraz n-avea nici măcar unul!” (de parcă așa putea să-și ascundă caracterul, faptele!), drept pentru care, stăpînindu-și rîsul cînd descoperă („Dezveliți tot adevărul!”) „uite unde și le pitise!”, polițistul schimbă „dezgustat” centiromul (un astfel de cur nu era demn de centiromul său...) cu o *curea ruptă* de la o armă (pp. 48-49). Și *Pomenea* rămîne... „în curul gol” în fața șefilor, cărora trebuie să le raporteze nu numai că n-a obținut vreo mărturisire de la poștaș, dar că acesta a reușit să evadeze din sediul poliției! Cei doi se vor întîlni peste vreo două sute și ceva de pagini (p. 265)... în curtea închisorii din Aiud, după instaurarea puterii comuniste, perioadă în care toată lumea putea fi acuzată de oricine și de orice... Femeia care l-a ascuns după fuga de la poliție îl plînge pe poștaș pentru *timiditatea și politețea* lui, dar... „cu *alte lacrimi* decît cele pentru bărbatul ei arestat” (p. 265) (de remarcat subtilitatea observației, a insinuării în cele din urmă, a adevăratului *motiv*), iar individul se putea *acum* mîndri cu o serie de aventuri, în timp ce *Pomenea* care-l tratase cu „bunăvoință” – încît, scăpîndu-l de bube să poată merge și el la curve fără să-i fie rușine... (p. 49) (sic!) – este pedepsit pentru că nu s-a străduit să devină milițian, în slujba noii orînduirii, în acest context fiind de departe depășit de *Claudiu*, care, în cei cîțiva ani și-n cei care urmează, *devine orice*. Mereu acest joc de *l'amour et du hasard*, ori de *l'humour et du hasard*... acest echilibru instabil, un fel de barometru al anilor '40. Comic de situație, în care cel ce apără

legea e pedepsit la fel cu acela care-o sfidează constant. *Timiditate, politețe*... și iar ne gîndim la *delicatețea* Topometristului pe care Milionarul i-o cruță, ba chiar i-o cultivă, *Cartea*... (p. 47). *Pomenea* și *Claudiu* ar trebui „încadrați” la *cupluri antagonice* dacă acceptăm termenul ca relație socială, nu între sexe (ca la *Nicolae Breban*). Nu-i musai ca autorul să se fi gîndit la această relație/construcție; el a *consemnat* evenimentele care au determinat raporturile dintre cei doi. Alături de celelalte cupluri, acesta este caracterizat *numai* prin antagonism, printr-un *duel* continuu.

Revenind, am spune că și *C. Teodorescu* este (în mai multe pagini) un fel de *topometrist* în expresie/exprimare, evitînd pe cît posibil limbajul suburban, alegînd o exprimare ușor prețioasă și cu atît mai mult propice subtilității, umorului fin. Apoi, cred că la fel ca Topometristul, povestitorul este un personaj pozitivist și exact, care are altă măsură a lumii înconjurătoare.

Mi se pare că aici (p. 36), poanta, e la-nceputul poveștii: „Imamul *Hassan* era atît de înțelept, încît muezinul susținea că se simte mai mintos cînd stătea lîngă el”. *Sunt vorbele muezinului* (în exprimarea Milionarului). O aserțiune. Cine s-o pună la-ndoială?

Gloria (efemeră) a Doctorului *Tefik*, aceea de-a ști *tot* Coranul pe de rost (chestie de memorie și credință?), este estompată cu timpul, din cauză că omul „trăgea la măsă”, fapt imputat în vis de însuși Mahomed profetul, drept pentru care acesta este schimbat fără regrete cu *Kemal Mustafa* „profetul laic al turcilor” (p. 39). Nici un comentariu, doar relatarea pe scurt a convertirii și a relației discreționare a doctorului cu personajele divine sau divinizate. Această lipsă de comentarii este și o probă la care este supus cititorul: are ori ba, simțul umorului? Pentru că este măgulitor să constați (citind eseul lui Solomon Marcus, *Umorul, dincolo de divertisment*, din „România literară”, nr. 10/6 martie, 2015) că dacă înțelegi/guști umorul ești un om cultivat, pentru că „accesul la umor a devenit din ce în ce mai mult condiționat de un nivel înalt de cultură” și că: „Fără umor, cunoașterea, înțelegerea lumii, a propriei noastre persoane, rămân infirme” (pp. 12-13).

Trebuie amintită *șmecheria genealogică* a lui *Dom Caludi* care-o adaptează la situația vremii, fabricîndu-și un „certificat de noblețe ca proprietar scăpătat care-și vinde pămîntul fiindcă a căzut în patima vînătorii” (p. 57). Oportunismul se purta și atunci...

Neli de la Chelu „cu fundul ei binecuvîntat de actorul Tănase”, ajunge la Hollywood, visul ei! (p. 61) Aici notăm prima apariție (în carte) și în Medgidia, a marelui Constantin Tănase, ocazie cu care acesta o remarcă: „o asemenea frumusețe de duduți” și dorește să fie in-

vitată la banchet, deși primarul îi spune cu ce se ocupă domnișoara... de unde o replică memorabilă: „Șe, bre, atîta mironoseală – dumneata ești primar că știi să fii curvă, dumneaei e doar curvă, că n-o alege nimeni primar!” (p. 60) Umorul rezultă din *limbajul moldovenesc* și *suculent, vioi și colorat* al actorului, dar și din opoziția de sensuri ale aceluiași cuvînt: *caracter* / primarul vs. *meserie* / duduia, în comparație cu al celorlalți care nu folosesc regionalisme; cît despre caractere...

Aici ar fi interesant, poate, să menționăm ceva în plus despre istoria urbei și a vechii îndeletniciri a unor doamne, și anume, impresiile unui călător străin, istoricul Evliya Celebi, după care *românele* sunt astfel categorisite: moldovencele – fanatice și umilite, fetele din Țara Românească le suceau mințile (străinilor), Medgidia – plină de prostituate. El nota că dacă în Medgidia, prostituatele nu erau pedepsite, în schimb, cele din Tulcea aveau o soartă cruntă. „Când femeile ușurate din cetățile Ismail, Chilia și Tulcea sunt prinse, ele sunt aduse pe o insulă, aflată la cinci ore de Tulcea, și lăsate acolo dezbrăcate, încât mor într-o noapte din pricina țăntarilor”. (Prin 1660, Evliya Celebi a ajuns în Dobrogea, Moldova, Ardeal, Banat și Țara Hațegului, iar impresiile despre oameni și locuri sunt notate în „Călători străini despre Țările Române”, vol. VI, Editura Științifică, 1972).

Într-o „cerneală” mai consistentă sunt prezentate unele personaje și situații din țară și din Medgidia: „Bucureștiul îi pupa în cur *cu voluptate* pe ruși!” (p. 224) sau „nu era Chiruța cea care să le prezică văduvelor „(...) că vor fi încinse cu fierul roșu *în locul* dintre picioarele lor de care se bucurau *scîrbavnic* (adjectiv, *învechit*), pe lumea aceasta” (p. 221) sau „necuvincioasă zarvă” (p. 15) (nici măcar „gălăgie”, aceasta venind din curtea bisericii).

După o ceartă în legătură cu școala, Fănică (tatăl), l-a luat într-o *silă reciprocă*, pe Mircea (fiul) în acceleratul de București” Medgidia (p. 141). După venirea Armatei Roșii (și în urbe), cînd noii „aliați” „făceau arestări, pe legea lor”, dispăruseră și două fete de la Chelu (bordel), de „frica *neiertătoarei blenoragii sovietice*, care pe unele le scosese din meserie” (p. 152) (*sovietice* – atenuază „impactul” auditiv, dar îi extinde aria semantică). Boala ideologică (la fel de neiertătoare) se-ntindea și ea peste tot în ofensiva spre Berlin și desigur expresia *fu... -te Stalin!* în acea perioadă, își are originile.

În acest context merită amintite ecourile isprăvilor bravilor soldați în cupletele lui Constantin Tănase și apoi în folclorul timpului: „De la Nistru pîn’ la Don/ Davai ceas, davai palton!...” precum și celebra scenetă în care a spus doar: „El tic, eu tac, el tic, eu tac”, de unde pare-se i s-a tras moartea, drept pentru care, Haikis, angrosistul convins că-i vorba de mîna rușilor protestează, renunțînd la „calitatea de membru activ al Comitetului” din Medgidia, și se îmbracă la fel ca Tănase (pp. 215-216). Nu știm dacă Haikis o fi existat, dar folosirea atitudinii lui pentru „aducerea în scenă” a lui Tănase, e inspirată!

Limbajul adecvat ranforsează *ideea*; de pildă, la

p. 65 o reușită alăturare: „Potcovarul *Bazil*”, cu explicația la final: „furnisor al Casei Regale”. Un nume franțuzit precum și traducerea în franceză a unei înjurături: „Dă-o-n les morts de sa mère!” de către Ionică chelnerul „ca să nu pară vulgar”. (Un argument la observațiile noastre de mai sus!). *Termeni militari* pentru activitatea *fetelor de la Chelu* care-și stabileau „baza de operațiuni” (p. 33), să-i păstreze la arestul regimentului „pe fasolea și cartofii patriei” (p. 41) ori *tehnici*: „știrile pe care le ventilau băieții” (p. 34), limbaj literar: „o înjurătură elaborată” (p. 38), alăturări/combinații nemaîntîlnite: „o curcă a ghinionului” (inutile deci, completările aduse „portretului” acesteia) (p. 38), încă mai reușită decît „un turc oscilant” (p. 39). Alte exemple de cuvinte cu forma veche: „aspirațiunile” (p. 16), cuvinte inventate (?): „țîrcodel” (p. 19). Dar în fine, de la Dunăre la Sena, Medgidia „își adună *fiii* (eu așa știu poezia) săi”, adică pe „ceilalți fii scilipitori ai Medgidiei” alături de Raul binefăcătorului.

Pînă la urmă, numele sau porecele au o acoperire, ele sunt adevărate metafore prin semnificațiile pe care le includ, de-aia *misterul*... în legătură cu numele podgoranului Georgică *Pisdosu* (de la care „cumpărau pe ascuns toți socrii mici care nu voiau ca fetele lor să iasă de rușine în noaptea nunții”), explicat astfel: „Două, trei picături din vinul lui (roșu) suplineau pe cearșaful nupțial ceea ce mireasa sacrificase cu altă ocazie” (p. 80). *Problema* este însă tratată nu doar în cîntecele aluzive, pedepse rușinoase, ci și în lucrări științifice, mai mult sau mai puțin... începînd cu Antichitatea: Galenus, continuînd cu Evul Mediu: Trotula Platearius, Karen Harris și Lori Caskey-Sigety, autorii cărții *The Medieval Vagina* și desigur, la noi, (depășitele) obiceiuri/tradiții legate de virginitate, „rezolvată” mult mai simplu decît băile cu plante, lipitoarea, vezica de pește etc. practicate de „onor” clientela occidentală. Dar revenind la nume/porecle, trebuie să remarcăm că așa cum Milionarul *dă nume* locurilor și oamenilor, în măsura în care aceștia le *merită*, Cristian Teodorescu (și alți autori din zona la care ne referim) dau nume/porecle inspirate personajelor care, deși adesea nu au un rol important în economia cărții(lor), marchează un episod/moment/caracter și, prin urmare rămîn în memorie.

Nu trebuie omisă în acest context al numelor porecla sugestivă „Mînjitu” a curelarului comunist, Nicolae *Mînjină* (p. 209) sau opinia despre Zizi „acest poet al pîrțurilor literare moderniste” (p. 72), ori „sărăcia de *Păpurică*, negustorul de pește” (de la coșul de papură) (p. 10).

Capitolul „Duelul” are un final tragi-comic (de-un parexemplu printre altele). *Haikis* angrosistul avea un Fiat „cu care *trepăda* (...) prin toată țara” (p. 53). Desigur, povestitorul cunoaște toate înțelesurile cuvîntului, precum: *treapăd* [var. *tr(e)apăt*], s. n. (alergătură, trap; *diaree, urdinare*), deci alegerea e sugestivă. În *Medgidia*... (re)găsim un personaj savant care-și zicea „Observatorul Astronomic”, fostul contabil de bancă, *Costică Pierdutul*, expert în jocurile de cărți și, uneori „atîrnache” la Cazinoul din Constanța.

textul integral pe www.caietesilvane.ro

Vești din prizonieratul cuvintelor

Mihaela MERAVEI

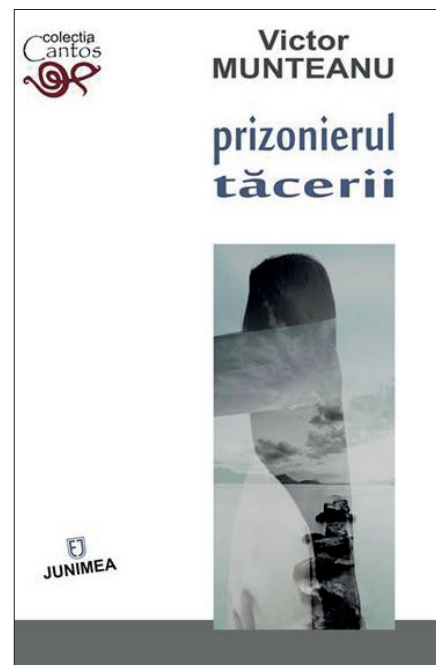
În volumul *Prizonierul tăcerii* (Ed. Junimea, Colecția „Cantos”, Iași, 2016), vocea poetului Victor Munteanu vibrează prin emoția produsă de cele șaptezeci și două de poeme organizate în două cicluri: „Oare până unde am ajuns?” și „Ieșirea din cuvinte”, „păstrând în scrisul său vibrația unor imperative, necesare și obligatorii azi, care țin în echilibru discursul bacovian despre întunecare și trecere” (Cornel Ungureanu, „Referințe critice”, p. 65).

Cavaler al Culturii atribuit de Ordinul „Cavalerii Echițății” „pentru nobila activitate de înflorire și diseminare a culturii românești și universale prin fondarea și conducerea publicației «Viața băcăuană», a Cenaclului „Avangarda XXII”, a concursurilor naționale de poezie tânără”, Victor Munteanu ne oferă, cu solemnitatea caracteristică, un alt volum al tăcerilor profunde, din care poezia se revarsă în mod natural precum un strigăt, în sintagme oximoronice capabile să cutremure liniștea în care se cufundă cititorul. În viziunea autorului, tăcerea este o metodă de comunicare, căci, la fel cum putem comunica prin absența gesturilor, putem comunica și prin cuvintele nerostite, dar scrise pe omătul catifelat al sufletului. Sunt multe forme ale tăcerii în care ea devine metodă de comunicare, însă cea reprezentativă pentru poezia lui Victor Munteanu este tăcerea din strigăt, cea de reverență, de respect, de meditație și contemplație.

Așa cum remarcă Aurel Pantea (p. 113), „poetul recapitulează adevărurile, suspectându-le că poartă înlăuntrul lor un nucleu de inautenticitate. El interoghează miturile, se adresează în mod dra-

matic semenilor, se ia pe sine un personaj al unei drame”. Un astfel de poem recapitulativ, de memorare a mitului trădării, este chiar primul din carte, intitulat *Cu adevărul pe umeri*, în care autorul duce un dialog răscolitor cu sinele prefigurat în oglindă: Strigătul ascuns al dialogului este trădarea, obiectul predilect al acestuia fiind „cămașa lui Iuda”: „Nu cumva cămașa ta, deschiată la piept, este cămașa lui Iuda?/- Nu, îi răspund liniștit, bându-mi cafeaua pe prispă.// - Nu că aș vrea să te necăjesc, zice, dar/ cămașa asta pe care o porți nu e cămașa lui Iuda?/- Nu, dom'le, zic, privind îndelung la cel din oglindă, și o mulțime de ochi mă urmăresc cu mare atenție.// Și totuși, îmi zice, din întâmplare, / cămașa asta afurisită și tare neagră pe care o îmbraci/ nu e cămașa trădării pe care o știi?/- Nu, doar ți-am mai spus, zic,/ și // sorb încet din cafeaua fierbinte”.

S-ar putea vorbi și despre un anume bacovianism sugerat de titluri precum *Frig*, *Amurg de primăvară*, *Bacovia*, *Singur*, *Prea târziu*, și de o estetică a versului cu prozodie și mesaj poetic, emoția indusă, cât și pecetea provinciei fiind înadins folosite, autorul trăind în orașul lui Bacovia: „E seară prin Bacăul pustiu/ vântul mătură bucăți de hârtie,/ toate băncile goale te știu,/ tristețea pe trotuare te scrie” (*Frig*, p. 9); „Pe străzile ude, grele de lună,/ s-a revărsat pustiul, umbra mă paște./ Pașii a gol îmi răsună,/ tăcerea pe case stă vraște” (*Bacoviană*, p. 28). Sub presiunea interogațiilor din prima parte a volumului, autorul dezvăluie cu lirismul specific scena tragică a însingurării, a Poetului ni-

ciodată înțeles de mulțimea care „se strânge ca la urs” atunci când acesta îndrăznește să „bată adevărul în cuie”, iar „precupețele-și scui-pă-n sân, făcând semnul crucii”, în timp ce sărăcia curge ca „o iarnă direct prin oraș și pe orfanii răzvrătiți din canale,/ sfărâmă oasele sub greutatea zăpezii:/ numai omul bate piroane grele ca păcatul de/ moarte,/ ridicând răbdarea la nivel de statuie” (*Bocet*, p. 11).

Victor Munteanu a ajuns la o profunzime și la un echilibru lăuntric ce îi permit textualizarea miturilor, folosirea simbolurilor religioase în poemele sale sugerând o adâncime a spiritului și o infiltrare subtilă în sufletul cititorului crescut în credință. Obsesia principală a sinelui poetic în acest demers este relevanța adevărului: „Fiule,/ Măi, băiete!/ Dacă aș fi eu Tatăl, Cel Care are vițel de-njunghiat,/ l-aș tăia și ți-aș spune: hail/ și tot n-aș putea umbla la libertatea inimii tale”; „Doamne, Doamne,/ iată vinerea

căzută la picioarele omului,/ și-intinsă fără cuvinte pe alee”; „Cine este cel ce trece și se duce și nu spune nimic?/ – este fiul celui ce trece și merge înainte./ (...) / - Și de ce își smulge cămașa și trece ca și cum n-ar avea nimic de spus (...)/ - Trece și el, așa, ca să meargă în acolo/ (...) / - Dar ce cunoștințe sus puse are ca să se întoarcă și să ne ia la întrebări?”

Căutarea propriului eu, a echilibrului, a sensului vieții sunt teme predominante în acest prizonierat al tăcerii. După un „Pelerinaj prin propria viață”, unde face un recensământ al celor „1954 lucruri” care îl „înconjoară cu întrebările lor – lucruri care există doar fiindcă au fost trăite” de poet, „1954 de lucruri” care „te așteaptă cu diferite decizii în mână/ să dai socoteală pentru cât le-ai trăit”, autorul este tot mai preocupat de căutarea eului și de misterul creației: „Dar unde ajunge țipătul ce mi se afundă în suflet?/ Purtător de umbră am devenit și de frică/ Din trufie am căzut cu inima-n drum!// Doamne,/ în ce colț al sinelui meu Te-ai ascuns/ de nu Te văd decât prin durere?” (*Fără drept de apel*, p. 29).

Timpul și problematica trecerii lui și implicit a vieții și morții, dar mai ales constanta interiorizare în tăcere, iată alte teme predilecte ale primei părți a volumului, impresionant imortalizate în varii poeme, dar magistral redacte într-un singur poem: „Trece un om cu timpul după el,/ clipele se grăbesc să-l ajungă din urmă:/ - Omule, Omule – strigă timpul în spatele lui,/ așteaptă-mă și pe mine!// Dar Omul nici nu-l bagă în seamă// Trece un om cu vremea alături de el,/ trece în toată puterea cuvântului,/ drept ca un fag izbucnit din gura prăpastiei/ - Omule, Omule – spune timpul din amiaza/ fierbinte,/ repede te mai grăbești spre nu-știu-unde vrei să ajungi!/ și-ai scos sufletul din mine tot alergând/ să te ajung din urmă!// Dar omul își vede în-

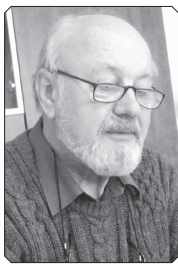
cet de ale sale// Trece timpul cu un Om după el,/ îl trage cu greu de ultimele zile la deal – de parcă toamna i-a intrat în buletin/ și i-a îngreunat numele cu o piatră de moară/ - Hei, timpule, șoptește Omul abia auzit,/ așteaptă-mă și pe mine!// Dar acele ceasornicului bat mai departe/ fără să scoată un cuvânt” (*În luptă cu trecerea*, p. 31).

În cel de-al doilea ciclu, poetul decide să rupă zăgazurile cuvântului, să elibereze sentimentele și să le lase în curgere mântuitoare. Or această eliberare implică și o curățire interioară, cum se întâmplă în primul poem din acest capitol, *Introspecție*: „Voi face curat prin memorie și prin cămările sale ascunse/ până ce îmi voi auzi propriul nume strigându-mă!” (p. 65) Discursul liric se îndreaptă *Spre următoarea etapă* (p. 67), pentru că acum autorul știe că „numai cei ce-am ingenuncheat în rafală/ ne-am hotărât să începem viața din nou!” De acum îl vom putea găsi pe poet fie în postura de evocator al lui Traian T. Coșovei (*in memoriam*), despre care spune că este „poetul crescut la sânul Patriei care l-a răsplătit cu indiferență/ nu mai încapă în șoapta care să-l întoarcă la sine.// Iată-l ajuns la tăcerea dinlăuntrul cuvintelor”, fie în aceea de creator, prin harul primit de la Însuși Creatorul, în conceperea *Poemului desăvârșit*: „Nimeni n-a putut scrie poemul perfect/ care să vindece toate bolile.// Scrierea lui a început odată cu facerea Omului/ și continuă până în ziua de azi/ (...)// Poemul care să te vindece de moarte/ nu poate fi terminat niciodată// Poezia e una cu Dumnezeu:/ la ea nu se poate ajunge/ fiindcă de acolo nu mai ai unde pleca!”

„Copt” la temperatura liricii autentice, hristic, inteligent și intuitiv, plin de tact și fler estetic, autorul volumului *Prizonierul tăcerii* reușește să ne facă prizonierii poeziei sale. Emoția pe care o dozează constant în fiecare poem

este rodul lecturării marilor poeți ai lumii, Victor Munteanu fiind robul cuvântului din care s-a născut, în care locuiește și pe care cu meșteșug sisific îl cioplește: „Locuiesc în cuvântul din care am ieșit/ și nu reușesc să pun temelie la casă;/ din războaie pierdute mă-ntorc osândit,/ înălțimea din suflet este iar tot mai joasă” (*Prizonierul tăcerii*, p. 61).

Am ales spre argumentare un singur titlu onorific al poetului Victor Munteanu, expus mai sus, acela de *Cavaler al culturii*, și asta nu pentru că ar fi singurul valoros. Valoarea îi este recunoscută și marcată prin distincții literare, fiind desemnat de către Filiala Bacău a Uniunii Scriitorilor drept „**Scriitorul Anului 2016**”, titlu ce marchează atât vocația sa de poet, cât și prestigioasa muncă pe care o duce pentru promovarea culturii și literaturii. Este președintele fondator al Fundației Culturale „Georgeta și Mircea Cancicov”, director al revistei „Viața băcăuană” (organul de presă al Cenaclului literar-artistic „Avangarda XXII”) și al Editurii Fundației Culturale Cancicov, organizează festivaluri naționale și internaționale de poezie (16 ediții ale Festivalului-Concurs Național de Creație Literară „Avangarda XXII”, 12 ediții ale Festivalului-Concurs de Creație Literară și Jurnalism pentru Elevi și Studenți „Extemporal la viitor”), tabere de creație literar-artistică, este, totodată, inițiatorul și organizatorul a 22 de ediții ale Festivalului „Crăciunul Scriitorilor”, o manifestare unicat și de amploare, cu premii și distincții anuale. Dar dincolo de toate aceste merite rămâne emoția pe care reușește să o imprime cărților sale de poezie. Drama căutării de sine, zbuciumul zădărniciiei, căldura, trăirile directe, nedisimulate și atât de intense te determină să recitești cartea, copleșit de prizonieratul tăcut al cuvintelor în care doar un poet autentic precum Victor Munteanu reușește să te țină.

Tradiție cultural-artistică

(Pagini din *Memorii*)

Viorel TĂUTAN

I. Ceea ce vei citi în continuare, stimate și drag* prieten, nu se constituie într-un material strict jurnalistic, ori în vreun eseu, ci o pagină (sau două) de *memorii*, cum ai mai întâlnit sub diferite semnături în corpul revistei noastre. Și nu este pentru prima dată când însumi scriu despre viața culturală și artistică a micului oraș de pe malul stâng al Someșului, așa cum a perceput-o copilul, adolescentul și tânărul, iar adultul încearcă să rememoreze fără mari erori.

Jibou.

Toponimul acesta sună cel puțin hazliu pentru vorbitorii de limba română. Este rezultatul fluctuației denumirii maghiare de la ipotetica primă atestare documentară (1205 – *Chybur*), descoperită în urmă cu circa șaiszeci de ani de către profesorul de istorie, jibouanul Leontin Postoș, în cercetarea documentară utilă redactării tezei sale de licență. Bănuim că, atunci când au sosit aici, luptătorii lui Tuhutum or fi nimerit peste o comunitate mică de *vlahi* trăind în bună pace cu două-trei familii de tăuți, de comani, sau alții dintre atâtea seminții care s-au lipit de aceste ținuturi mirifice, au perceput fonetic *Șibur*, stocat în memoria localnicilor și perpetuat pe cale orală până la redactarea presupusului document scris. S-ar impune o cercetare actuală de confirmare. Pentru că această informație a fost ulterior folosită de încă vreo doi sau trei autori de monografii.

Probabil că așa fi venit pe lume aici, dacă părinții mei nu ar fi fost obligați să plece în refugiu, ca urmare a Diktatului de la Viena, în urma căruia o parte a teritoriului din nordul Transilvaniei a fost cedată statului maghiar condus, la acea vreme (toamna anului 1940), de un amiral fără flotă, cum toți cei din generațiile cu vârsta de peste douăzeci de ani știu, sau ar trebui să știe.

Tatăl meu era subofițer de jandarmi. La Bănia, în Banat, unde au fost trimiși de către Comisia

din Deva pentru refugiații militari, s-a născut în 1941 primul lor copil, o fetiță, care s-a îmbolnăvit și s-a stins după cinci luni. Urmările acestei minore, pentru acele vremuri, drame s-au atenuat când, la sfârșit de aprilie 1943, într-o căsuță din Bocșa Română, județul Caraș, unde fusese transferat sergentul major Gheorghe Tăutan, am scos primele sunete vocalice în Do major, mi s-a spus, spre bucuria moașei și, desigur, a părinților mei.

După încetarea războiului (1945), părinții mei au revenit în Sălaj. M-au adus și pe mine. Ce altceva mai bun aveau de făcut? (Îi rog pe prietenii malițioși să nu-mi ofere sugestii!) Vagi, păcloase amintiri mi s-au dezghiecat în memorie, despre căldura seducătoare la pieptul bogat și feciorelnic al nașei mele, Virginia, sau zâmbetul Anei, femeia care o ajuta pe mama la treburile casei, Dumnezeu să le odihnească, dar și de episoade ale drumului spre Jibou, cu marfarul, printre bogatele, miraculoasele dealuri transilvane. Era primăvara în toi.

O perioadă de câteva luni am locuit în casa bunicilor mei materni, din Năpradea. Apoi, tatăl meu, angajat în cadrul postului de jandarmi din Jibou, a primit locuința în centrul localității, într-o casă boierească, a fostului prefect hortist, fugit odată cu retragerea administrației respective și a armatei, lăsându-și soția, care n-a dorit să-l urmeze, în grija rudelor și a prietenilor.

De atunci n-am lipsit din localitate decât la sfârșit de săptămână și, mai târziu, în timpul vacanțelor școlare, când eram... livrat sub formă de împrumut bunicilor și rudelor din partea mamei, sau, mai rar, celor paterni, din Apateu, județul Arad.

Ei, dar uite că m-am luat cu vorba și era cât pe-aici să uit ceea ce mi-am propus: o rememorare a întâmplărilor care să justifice consolidarea tradiției locale în activitatea culturală și artistică menită prioritar descrețirii frunților, creării unui tonus psiho-social pozitiv majorității localnicilor jibouani. Zău că ar merita o cercetare aplicată din partea unui intelectual mai tânăr, eventual istoric și, deci, mai detașat sentimental, mai obiectiv. Sursele certe ale amănuntelor narate până aici sunt mama, surorile și frații ei, frații arădeni ai tatălui meu și unul dintre șefii săi direcți, cel mai cumse-

cade. Se retrăsese după ieșirea la pensie în Beclean, unde l-am vizitat prin 1975.

În perioada modernă și contemporană, **tradiția culturală și artistică** „de amatori”, cum am învățat s-o numim, a oricărei localități rurale mai mici sau mai mari, este neapărat condiționată de prezența creativității și a inteligenței în doze aleatorii. Purtătorii acestor calități se detașează de grup, revendicându-și implicit libertatea de manifestare, arbitrată, la rândul ei, de etica socială. Am simțit acest adevăr destul de târziu, în adolescență. Din păcate, politizarea excesivă sau extremă a vieții sociale are un efect distructiv, distorsionând și cârpind, peticind, falsificând.

Într-o comunitate umană marcată prin eterogenitate (cum erau mare parte a târgurilor din *provincia provinciei*, ori a cartierelor din marile orașe) pot fi constatate și urmărite mai facil debutul și

derularea preocupărilor, a îndeletnicirilor care să constituie tradiția. Ceea ce îți spun eu acum este în general aspectul cunoscut în planul psihologiei sociale și în cel al preocupărilor comunității umane. Nu fac altceva decât să le reiterez în postura de fundament pentru ceea ce urmează să dezvălui referitor la viața comunității jibouane în planul culturii și, mai ales, al preocupărilor manifestate public din domeniul artei. (*va urma*)

* Un adevăr la care, dacă n-am ajuns, avem toate șansele s-o facem: se întâmplă să stimăm pe cineva pentru ceea ce face sau este, glisând astfel admirația, șocantă uneori, către acest sentiment prețios numit **stimă**, fără însă a-l dubla afectiv prin iubire sau dragoste, în înțelesul intim. Dar, cu certitudine, celui pe care îl iubești îi acorzi întreaga stimă.

Un pariu universal pentru poezie

Mesaj pentru Festivalul „Primăvara Poeziei” – Zalău, 26-28 aprilie 2018

În diluviul scriptural actual, care acoperă actualmente planeta cu un strat gros de biți electronici și de hârtie, în care mintea noastră este supusă unor probe de absorbire, digerare și de sinteză a informațiilor care depășesc presupusele noastre limite naturale, ce rol mai poate avea poezia? Cum își mai poate ea salva statutul cândva atât de sacru, de nobil și astăzi aproape uitat? Poezia de astăzi nu își mai motivează sensul profund decât dacă păstrează intact, sau cultivă cu mijloace înnoite, accesul la o *altă logică* decât logica ordinară în care funcționăm cea mai mare parte din timp.

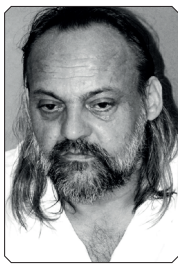
S-o numim o nouă *logică integrală*. Altfel spus, o logică în același timp sensibilă, lucidă și vizionară, care să ne permită să intrăm în rezonanță ușor, prin intermediul fantasmelor verbale, cu ființa noastră completă – senzorială, dar și emoțională, rațională, dar și spirituală, chiar mistică. Ar fi vorba de o logică nouă și străveche deopotrivă, trans-emoțională și trans-rațională, ce favorizează o gândire în același timp clară și difuză/ învăluitoare, simultan precisă și muzical rezonantă pe mai multe registre de sens, pe niveluri contradictorii și complementare: pe scurt, o gândire iradiantă spre înlăuntru și deschisă spre asonanțele cosmice dinafară.

Poezia poate rămâne interesantă pentru psihismul uman actual în măsura în care tatonează, prin eșafodajul cuvintelor sale fragile și totuși eficiente, *un nou model de conștiință*, o conștiință mai lucidă, dar și mai cuprinzătoare, lărgită la scara planetei și aprofundată la nivelul arhetipurilor comune ale umanității, cele care ne structurează pe toți. Căci viitorul omului complet, al *omului integral*, este doar pe punctul de a începe. A începe continuu.

Poezia actuală – dacă se va lăsa într-adevăr fecundată, în acest ceas global de civilizație, de aluviunile ce vin din toate colțurile lumii, cu vibrațiile lor diferite în fața fenomenului uman, a naturii și a tradițiilor spirituale – această poezie contemporană, s-o numim *poezie integrală*, va reuși un nou pariu universal: acela de a face să înflorească fantasticele posibilități ale mentalului nostru actual, în curs de incredibilă expandare și de fabuloasă transfigurare.

Magda Cârneli

președinta PEN Club România

Croancele

– fragment de roman –

Ștefan Doru DĂNCUȘ

- Scriitorul a fost în Irlanda, mi-a adus și mie o piatră de-acolo, se laudă croanca-șefă. Am adus-o să v-o arăt și vouă.

Piatra, cam cât un ou de găină, trecu din mână în mână, provocând țipete de surpriză și uimire.

- Astea-s dungi de aur, spuse Cuța, râcâind cu unghia degetului mare în câteva inserții galbene, strălucitoare.

- Da? Ia dă să văd, se grăbi croanca-șefă.

Rând pe rând, piatra fu analizată cu atenție de toate participantele prezente și concluzia a fost unanimă: sunt de aur, ce mai! Sfatul fu să o vândă, să mai pună bani la factura de apă și la cea de curent, că se scumpise iar și ăla. La adunarea de după masă apărură și Croampu, oferindu-se să plătească în euro pentru „oul de aur”. În curând, tot cartierul aflase știrea. Două reportere tinerile au crezut că au dat peste reportajul vieții lor, dar au plecat dezumflate; asta a pus paie pe foc, căci se spunea că a aflat și presa. Vedetă cum era, croanca-șefă umbla cu nasul pe sus, prefăcându-se că nu aude șoaptele pline de invidie din spate.

Înciudat, pensionarul îl întreabă pe scriitor:

- De ce i-ați dat ou de aur, aveți vreo obligație stringentă la ea?

Scriitorul mustăci, fixat pe cuvântul „stringentă” – pensionarul își îmbogățea tot mai vizibil vocabularul.

- Ou de aur? Cui am dat? Când?

- A apărut și-n presă, croanca-șefă a declarat că l-a primit de la dumneavoastră, când v-ați întors din Irlanda.

- Atunci? I-am dat o piatră, că am adus mai multe. Vreți și dumneavoastră una?

Și scriitorul îi puse în față un coșuleț plin cu pietre de mai multe culori. Nea Ghiță le controlă pe toate, apoi spuse obidit:

- Nu e nici una de aur...

La ușa apartamentului bătură câțiva puradei murdari și zdrențăroși:

- Ne dați și nouă un ou..., se milogi o sfrijită știrbă.

- Culmea..., reveni scârbit scriitorul și luă două beri din frigider.

- Vrea s-o vândă, se însufleți nea Ghiță. Croampu plătește în euro.

- Păi când s-a făcut de aur? Că la mine părea piatră... Sau poate a început să se transforme în aeroport, că de aia poate c-a țiuit aparatul ăla... Și după ce am scos pietrele de prin buzunare, n-au mai fost probleme. Poate apare Croampu și la mine, ca țigănușii de adineauri... – și-și aprinse o țigară.

Gloata din fața blocului se mărea cu fiecare zi ce trecea. Cerșetorii deveniră tot mai numeroși și mai obraznici – scriitorul nici nu mai deschidea ușa. Mamăile nu mai încăpeau pe bănci, croanca-șefă nu-și mai părăsea

apartamentul. Noii polițiști din patrulă făcură un raport. Veniră televiziunile locale. Neamurile și cunoscuții celor din zonă îngroșau zilnic rândurile celor ce stăteau în fața blocului, nici ei nu știau pentru ce, că doar nu era să le dea croanca-șefă oul! Obişnuiți cu pelerinajele pe la mănăstiri și aşteptatul la cozi pentru pupat moaşte, unii aduseră nişte celofane, în caz de ploaie.

Într-o zi, scriitorul îl trimise pe nea Ghiță să răspândească zvonul că a vândut toate ouăle.

- Cui? a strigat cineva din mulțime.

Încurcat, pensionarul a răspuns cu primul lucru care i-a trecut prin minte:

- La muzeu. A luat bine pe ele.

Încet-încet, zona se aerisi. Croanca-șefă apărură cu ochelari fumurii, pălărie neagră și mănuși albe croșetate și plecă cu un taxi la Muzeul Militar, singurul din localitate.

- Da, doamnă, în ce problemă? o întâmpină un referent durduliu.

- Unde este directorul? Nu vorbesc cu tine. Portarule!

Referentul făcu un pas înapoi, speriat de arțagul vizitatoarei.

În scurt timp fu invitată în cabinetul directorului, unde luă un loc în fața biroului și-și scoase mănușile.

- Mai avem unul, spuse infatuată, potrivindu-și-le pe tăblia lucioasă.

- Încă unul? se miră directorul, scoțându-și ochelarii. Încă unul, ce?

- Încă un ou, păi despre ce vorbim aici?

- Doamnă, eu n-am nimic împotrivă să mai aveți un ou, spuse, timorat. Și ce faceți cu el? deveni brusc interesat.

- Îl vindem și pe acesta. Scriitorul și le-a vândut toate.

Directorul se înecă cu apa din pahar:

- Îl aveți aici? Pot să-l văd?

Croanca-șefă scoase piatra din poșetă și i-o întinse:

- Și cam cât plătiți, ca să nu fiu indiscretă? întrebă cu privirea pe un perete, ca din întâmplare.

Directorul întoarse piatra pe toate părțile, apoi o aruncă pe birou disprețuitor:

- Noi nu plătim, că nu suntem de specialitate.

- Păi nu-i aici muzeu?

- Ba da, muzeu militar. Aici ținem arme, nu mostre geologice.

- Și n-ați cumpărat ouăle scriitorului?

- Nu.

- Și-atunci unde naiba și le-a vândut?

- Întrebați-l.

- Cum să-l întreb? Că de la el o am. Dar dumneavoastră personal cât ați da?

- Doamnă, asta-i o piatră, cine credeți că o cumpără?

- Uite dungile de aur aici. Prostule! Cât dai?
 - Eeeeeee, m-ai supărat. Mă faci pe mine prost?
 Mârtoagă bătrână! Ia-ți dungile și cară-te! Matei!
 Un paznic solid apăru în fugă.
 - Scoate-o pe asta afară din instituție. Dacă ai probleme cu ea, cheamă poliția și ambulanța.
 Croanca-șefă se ridică plină de importanță, își luă mânușile și-i aruncă:
 - Icebergăraiele!
 Și ieși demnă, lăsându-l pe director în picioare în spațiile biroului și cu ochii holbați.
 - Eximbencă limitrofă!
 - Narcovil păstorizat!
 - Exact așa! întări și Cuța.
 Pensionarul își continuă drumul imperturbabil.
 - Eximbenc e o bancă la noi în oraș. Sigur acolo-și ține banii; n-avea de unde ști de altundeva de „eximbenc”, spuse croanca-șefă.
 - Oare are mulți? dădu glas gândului ce o munea, o croancă planturoasă.
 - Are strânși, că n-are pe nimeni. I-a pus cu dobândă.
 - Nu știu de ce-i mai ține, că și-așa moare imediat. Ori vine apocalipcea mâine, că mâine-i 28.
 - Eu i-aș strica pe toți, nu i-aș ține în depozite, ca narcovilul.
 - Eu mi-aș cumpăra salam, cotcodăci Cuța.
 - Eu – o mașină, spuse alta.
 - Eu – elicopter, sări Hapciuța; că acum-a-i voie.
 Pensionarul apăru pe neașteptate, dar n-o surprinse pe croanca planturoasă:
 - Și ai mulți bani la eximbenc?
 - Am câți vreau. Ce dacă?
 - M-am gândit să ne adunăm împreună; eu, văduvă – tu, văduv... N-am pe nimeni.
 - Te dai la averea mea? spuse nea Ghiță cu răutate.
 - Doamne ferește, că-s femeie bătrână... Dar ne-ar fi mai ușor la amândoi... Că poate falimentează eximbencul... Măcar rămâi cu cineva...
 - V-ați pus în gând să-mi luați banii, strigă nea Ghiță către toate. Apoi, cu o voce împăciuitoare, către croanca planturoasă:
 - Mă mai gândesc.
 - Se mai gândește, spuse ea fericită, după plecarea pensionarului. E ca și făcut.
 - Îi faci înmormântarea și rămâi cu banii, lătră una cu invidie.
 - Doamne ferește, nu mi-am pus în cap asta... Dar dacă falimentează...
 - Trebuie să scoateți banii cât mai iute, că nu se știe când moare.
 Zarva îl alungă pe nea Ghiță la o bere, la scriitor.
 - Astea vor să-mi ia banii de la eximbenc, i se confesă, făcând semn spre geam.
 - Acolo v-ați capitalizat banii?
 - Ce bani? N-am nici un ban.
 - Și-atunci cum să vi-i ia?
 - Exact. Ce să ia? deveni gânditor pensionarul.
 - Le-ați spus că aveți bani acolo?
 - Nu. Nu știu de unde le-a venit.
 - Atunci spuneți-le că n-aveți.

- Dar nu se va însura cu mine.
 - Păi aveți vreo pretendentă?
 - Uitați, aia mai grasă, îi indică din spatele perdelei.
 - Atunci nu le spuneți nimic.
 - Dar nu țin să mă însor cu ea.
 - Spuneți-le și cu asta basta, spuse scriitorul scos din fire.
 - Chiar acumă plec, se grăbi pensionarul să-și bea ultimele gături de bere.
 - N-am nici un ban la eximbencuri și nici altundeva, cuvântă nea Ghiță curajos din capul scărilor, ținând ușa deschisă ca să poată fugi, în caz că.
 - Atunci de ce tot minți? făcu pe ofuscata croanca planturoasă. S-o crezi tu că o să-mi amărăsc eu zilele cu un hodorog!
 - Și te dăm și la poliție, că știm de unde-ți iei narcovilele! orăcâi înțepată Cinga.
 - De aia miroase mereu a fum pe hol! se înfipse și croanca-șefă.
 - Holul e al blocului, nu-i moștenirea voastră! răspunse cu nervi și pensionarul, pe un ton ridicat.
 Plecată pe nesimțite, una dintre croance se întorcea cu patrula de poliție.
 - Fumează narcovile! spuse cu mulțumire Cinga.
 Cei doi polițiști se uitară unul la altul, abținându-se să nu râdă.
 - Miiiiiiiiiiiiitaaaaa! apăru tropăind Jenica.
 - Și i-a dat și la Mița să mănânce, continuă aceeași Cinga.
 - Ce i-ai dat? se roti cu greutate pachidermul.
 Erau deja trei pe scăările din fața blocului: nea Ghiță, Cinga și Jenica. Curând se ivi și bărbatul Cingăi și în încercarea de-a ieși mai în față o împinse pe Jenica direct pe spațiul verde alăturat. Pachidermul căzu scoțând un sunet înfundat, sperind mâța ce ieșise de la subsol, etalându-și indispensabilii cât pânzele de corabie.
 - Oauăiooooooooooooo! izbucni Hapciuța îngrozită.
 Neștiind ce să facă, nea Ghiță se apropie de cei doi polițiști și le povesti toată tărașenia.
 - Și mai aveți narcovile? întrebă unul. Cum arată?
 Sesizând ironia, nea Ghiță părăsi scena precum un geniu neînțeleș.
 - Cormorană divergentă, spuse fără să șovăiască pensionarul.
 - Struțoi polimerizat.
 Nici nu se auzi bine răspunsul, că un zgomot îngrozitor îi năuci pe toți, făcându-i să înțepenească înfricoșăți. La ferestre se ițiră capete de țigani cu părul vâlvoi și lumea începu să iasă de prin blocuri.
 - Apocalipcea! Doamne, iartă-ne! schelălăi o croancă pirpirie.
 Croanca-șefă se așeză în genunchi, cu palmele împreunate; celelalte îi urmară exemplul tânguindu-se. Zgomotul deveni tot mai asurzitor și brusc, din spatele gardului viu ieși un țigan tânăr cu o moto-coasă portabilă pe care o opri cu spaima întipărită pe chip, căci se pomenește în mijlocul cârdului ingenușiat. Pensionarul își continuă drumul spre magazin, iar croanca-șefă se răsti pe un ton de reproș, ridicându-se:
 - Cine vă dă voie să chinuiți așa lumea? N-aveți pic de

rușine!

Moto-coasa atârna vlăguită în câteva chingi maronii petrecute pe după brațele muncitorului ponosit care începu să se scuze stângaci:

- Nici nouă nu ne place, dar ni se mai reduce din pe-deapsă. Că suntem de la penitenciar și ne-au pus pe noi, ăia cu delict mai mici, să tundem gardurile vii. Într-o noapte le-am stropit cu pompa, contra puricilor, că nu mai au bani la municipiu pentru a pulveriza cu avioane. Ar fi fost o idee să le tundem noaptea, dar e prea mare zgomotul.

Îmblânzită de vocea rugătoare a țiganului, croanca-șefă întrebă:

- Și cu ce merge moto-coasa, cu benzină sau cu motorină?

- Cu motorină.

- Poate de aia sună așa, că ne-a înfundat urechile. Îl tundeți și pe ăsta din spatele băncii?

- Dacă mă lăsați..., lălăi plângăreț țiganul.

Zgomotul reîncepu cu și mai mare putere parcă. De pe aleile alăturate se revărsară sunete asemănătoare. Căinii vagabonzi se ascunseră pe sub mașini. Era ca un fel de „apocalipse” zonală, bine-a zis croanca cea pirpirie.

Pentru cei aciuți în cartier nu existau momente de plictiseală căci în ziua următoare veniră hingherii și avu loc un nou război cu haitele dintre blocuri.

Premiere la Teatrul Național din Cluj

Alexandru JURCAN

Viorica Samson Manea dorea un spectacol pentru foștii colegi de sanatoriu ai lui Aureliu Manea. S-a gândit la Păcală, dar mai apoi regizoarea Camelia Hâncu a realizat o selecție din trei volume scrise de profesorul de limba română din Aiud – Daniel Tiutiu – (cu care regizoarea a fost pe munții din Tecsești) și astfel s-a născut spectacolul *Cine spală oala de mămăligă*, care se joacă la Teatrul Național din Cluj. În distribuție: Elena Ivanca și Ioan Isaiu. E prezentă pe scenă și Edith Tóth (cu studii la Dresda), care asigură muzica originală live, compusă de ea însăși (prelucrări de flaut și pian).

La început, spectacolul s-a jucat la Alba Iulia și la Sibiu, dar nu în forma de acum. E un spectacol-lectură animat, colorat, cu inflexiuni folclorice, cu umor și grai ardelenesc, descins din poveștile autentice din Munții Apuseni. Cei doi povestași sunt volubili, impozanți, în posturi complementare. De neuitat sunt grimasele lui Ioan Isaiu (excelent actor) în episoadele cu oglinda și cu avionul deasupra Romei. Ajutați de o recuzită simplă, economicoasă, cei doi actori trec prin diferite ipostaze, roluri, cu o versatilitate senzuală și tonică. Acompaniamentul live e adesea ironic, funcțional, la fel și corijările spontane ale povestașilor, ca într-o dispută rustică. Elena Ivanca – magnetică și inventivă, cu reacții precise – știe să adopte un ton liric în secvența șezătorilor nostalgice, dar și alura malefică în rolul femeii rele. Iată că Viorica Samson Manea a făcut posibil acest proiect, care amuză spectatorii, implicați total într-un *storytelling* empatic și sincretic.

Playlist de C.C. Buricea-Mlinarcic a fost pusă în scenă de Tudor Lucanu, care a semnat și scenografia ingenioasă, economicoasă, cu scenă rotativă și planul doi destinat proiecțiilor video. Soțul,

soția și fiica străbat etape diferite, de la regimul Ceaușescu la așa-zisa revoluție eliberatoare, în care monstruosul personaj devine mass-media manipulatorie, zgomotoasă și găunoasă. Fostul securist și-a găsit preocupări umanitare și apare la TV cu aceeași morgă agasantă. Excelent actorul Adrian Cucu în rolul securistului semidoct, cu zâmbetul tâmp și libidinos. Vizualul invadează, oamenii butonează, schimbă registrele, cu o nerăbdare ce frizează absurdul. Fata a plecat în străinătate, unde angoasele au copleșit-o, de aceea trimite părinților o casetă video, în care ea îi acuză de carierism, lașitate, suficiență. Le spune că „aveți prea multe convingeri, așadar nu aveți niciuna”, că sunt ca un playlist, unde armonia lipsește, că „l-ați dus pe bunicul la azil să nu-i vedeți agonia, însă asistați nepăsători la agonia lumii”. Un final acuzator, care devine în mod ostentativ-moralizator, didactic. Tineretul ar fi acel pământ lăsat necultivat, liber (un geotop), care se opune prelucrării și stilizării excesive, cu alură de hibrid artificial. Sânziana Tarța (fata) e credibilă, dinamică, revoltată, ajungând la lacrimile finale ce invadează ecranele laterale ale scenei. Emőke Kato – de la Teatrul Maghiar Cluj – e mai mult decât potrivită și magnetică, aducând un umor distilat în dialogul cu Ovidiu Crișan – echilibrat, dezinhibat, cu acele nervozități voit reținute. Excelent Mihai Florian Nițu într-un rol pitoresc, episodic, de care se achită cu brio. Matei Rotaru e debordant în rolul moderatorului-caracatiță, omniprezent, purulent și insinuant. În concluzie, o piesă de tip clasic, atent modernizată prin regie și scenografie, cu umor spontan, care duce gradat spre drama prezentului distorsionat.

Primăvara Poeziei / A Költészet Tavasza (I)

**ANTAL KRISZTIÁN
TAMÁS**

**HORIA
BĂDESCU**

történetalakítás

nem ismerem a forgatókönyvet
csak a történet elejét
végét és egy pár
jól meghatározott pontot

a lapozások lágy zöreijében
rejtőzködik egy-egy jelenet
előtti remény

egy ideje elkezdtem számolni
a szomszédos oldalak közti
távolságot hogy magamból
is próbáljak beírni valamit

formarea povestirii

nu cunosc scenariul
numai începutul și sfârșitul
poveștii plus câteva
puncte bine stabilite

în freamătul moale
al răsfoirii
se ascunde o speranță
de dinainte de scenele care curg

de un timp încoace
am început să mă sor
distanța dintre paginile care se succed
să încerc să scriu ceva și din mine.

Demény Péter fordítása/traducere

*

Zile lungi,
fără-nceput,
sfârșite-n uitarea de sine a lumii,
pustii, răstignite-n tristețea răscruclilor,
zile de ele însele bolnave
precum troițele-n care se spală
singurătățile lui Dumnezeu,
zile lungi, fără-nceput și fără sfârșit,
zilele vieții tale,
un pustiu de vagoane vechi
pe o linie moartă.

*

Hosszú napok,
nincs kezdetük,
a világ megfeledkezik magáról – így fejeződnek be,
üresnek, a keresztutak szomorúságára feszítették őket,
önmaguktól beteg napok,
mint az útszéli keresztetek, melyekben
Isten magánya fürdik,
hosszú napok, nincs kezdetük, se végük,
az életed napjai,
régi vagonok, amíg a szem ellát,
egy holtvágányon.

Traducere de/fordította Demény Péter

**DOINA
CETEA**

Scrisoare

N-am cum să-ți spun
Că mi-e sete de mare.
Ochii tăi sunt departe
Gândul, trandafir țepos,
Mă îngroapă și mă stinge
Ca și talazul ori înseninarea
Și cred o clipă că sunt oarbă
Sau că mai dorm
Ori că mai dorm.
Deschide-mi ușor știuta privire
Deschide-mi ușor știutul surâs.
N-am cum să-ți spun
Că iarba-i brumată
Că florile-n stradă
S-au frânt sub asfalt
Că prietenii noștri
Așteaptă zăpada
Că verdele ochiului meu drept
A închis verdele ochiului celălalt.

N-am cum să-ți spun
Ești departe.

Levél

Nem tudom elmondani neked:
szomjazom a tengert.
A szemed távolba néz,
gondolatod, ez a tövises rózsa,
eltemet, elolt,
mint a hullámok vagy ahogy elsimulnak,
és egy pillanatra azt hiszem,
vak vagyok,
vagy hogy alszom,
hogy alszom.
Finoman nyisd ki ismert pillantásod,
finoman ismert mosolyod.
Nem tudom elmondani,
hogy deres a fű,
hogy az utcán a virágok
az aszfaltba nyomódtak,

hogy a barátaink
várják a havazást,
hogy jobb szemem zöldje
elfakította a másik szememét.
Nem tudom elmondani,
messze vagy.

Traducere de/fordította Demény Péter

**VASILE
DÂNCU**

Fixare

Fixat sunt pe veci pe-o culme de deal,
n-am zepelin, n-am aripi,
doar bietul dor de ducă
îmi poartă gândul
prin multele cetăți.
Mi-s drumurile scurte
și se suprapun
ca firele de ață pe un ghem.
Nu știu niciuna dintre marile minuni
ce trebuie văzute
măcar o dată-n viață,
nici jalea atâtor dezrădăcinați
dorind să-și așeze
numai pentru-o clipă
tâmpla pe o glie
în satul lor natal.

Rögzítés

Örökre egy domb tetejéhez vagyok rögzítve,
nincs léghajóm, se szárnyam,
csak szegény elvagyódásom
viszi el a gondolataimat
a sok városba.
Az útjaim rövidek
és fedik egymást,
mint a cérnaszálak egy gombolyagban.
Egyetlenegy nagy csodát sem ismerek,
melyet meg kellene nézni
legalább egyszer az életben,
nem ismerem a sok gyökértelen sírását sem,
akik arra vágnak,

hogy legalább egy pillanatra
érinthessék a homlokukat
a szülőfalujuk göröngyéhez.

Traducere de/fordította Demény Péter

DEMÉNY PÉTER

Az Ovidius bolygó

- arra a hírre, hogy Róma 2000 év után, a költő halálának
kétezredik évfordulóján visszavonta Augustus döntését -

1.
Rómától messze
élek, az Ovidius bolygón.
Jöjj értem, idő!
Én már benned vagyok.
2.
A császár nem
örökéletű, de úgy viselkedik
a költő örökéletű,
de nem viselkedhet úgy.
3.
Milyen végtelen
a Fekete-tenger!
Hány hexameter
hömpölyög át a bánatán!
4.
Dögölj meg, császár.
Én legalább éltem.
5.
Mindig csak a gög, a lenézés,
a seggnyalás közben kihúzott gerincek,
a magasba emelt orrú értékek,
közben a semmi.
6.
A fórumon mindennap
a vidékiség, a semmi,
a nagyhangú üresség –
valójában Tomiban éltem úgyis.

Nagy, üres szájak
bűzös lehellettel tele,
panasz, dölly, merevség,
szétálló fülű gög.

Töppedt agyak,
rojtos tehetségek,
fésületlen moslák –
Tomiban éltem úgyis.

7.
Mert hisz erős a császár, amikor gyengébbre neheztel,
dühét messzire fújja, lángfúvó gögös akarnok!
Érdeklis is őt a költő, a Rómába mindig szerelmes,
hullámba vágyakozó, ki vízbe mégse merészel!
Messzire vágyik a költő, Hadész takaros városába,
hol nincs már szenvedés semmi, elfinomul végleg a kín.
De élnie kell, hogy a császár ne nyugodjon soha, az ádáz,
tudja, hogy szenved a költő, amíg csak élete van.

8.
Jöjj értem, idő!
Én már benned, veled
vagyok, nem félek semmitől,
nem reménykedem semmiben,
rég nem hiszem, hogy a költészet
megvált bármitől is,
lépkedek csak rajta, különös
szőnyegen – életre
pusztít.

Planeta Ovidiu

– la știrea că după 2000 de ani, la comemorarea bimilenară a
morții poetului, Roma a revocat decizia lui Augustus –

1.
Trăiesc departe
de Roma, pe planeta Ovidiu.
Vino, vreme, și mă ia!
Eu sunt deja parte-a ta.
2.
Împăratul n-are viață veșnică,
dar se comportă de parc-ar avea,
poetul e veșnic,
dar se comportă altminterea.
3.
Ce nemărginită-i
Marea Neagră!

Câți hexametri de tristețe
rostogolește pe valuri!

4.

Crapă, cezare.
Eu măcar am trăit.

5.

Mereu aceeași aroganță, disprețul,
coloane drepte-n timpul linsului în fund,
valori ce-și poartă nasul pe sus,
în timp ce nu-s decât fleac.

6.

În for, în fiecare zi,
provincialismul, nimicul,
hăul zgomotos –
deplin am trăit, oricum, la Tomis.

Guri mari, goale,
cu răsuflarea puturoasă,
văicăreală, trufie, răceală,
orgoliu cu urechi clăpăuge.

Creiere îmbăcsite,
talente dezlănate,
zeamă lungă –
oricum am trăit la Tomis.

7.

Dar puternic e-mpăratul când pe slab persecută,
furia i-o suflă departe vreun trufaș ațâțător de foc!
Ce-i pasă lui de poet, cel veșnic de Roma-ndrăgostit,
dornic de valuri, dar să intre-n apă ne-ndrăznind!
Depart se duce dorul poetului, în orașul împodobit al
lui Hades,
unde nu-i suferință, unde chinul e definitiv rafinat.
Dar trebuie să existe, ca împăratul, crudul, să n-aibă
nicipând pace,
să știe că poetul suferă în toate zilele vieții sale.

8.

Vino după mine, vreme!
Eu sunt deja parte-a ta, sunt
cu tine, nu mă mai tem de nimic,
nu mai sper în nimic,
de mult nu mai cred că poezia
te poate în vreun fel salva,
doar mă plimb cu ea, covor
de tot aparte – mă pustiește
cu viață.

Kocsis Francisko fordítása/traducere

FEKETE VINCE

Kontraszt

Bontom a polcokat a pincében Viszem anyámat
Kivizsgálásra Bontom a polcokat szedem szét
Őket elputrikásodtak mondja Öcsém az évek alatt
A boroskorsók alatt a sok Kiloccsanó kifutó
Bor víz a párás pince a könnyező Fagomba satöbbi
Következtében Viszem anyámat kivizsgálásra Van
Valami a veséjében ami Féléve mintha növekedésnek
Indult volna egyedül él a szülői Házban az utóbbi
Negyedszázad alatt Apját anyját férjét három
Sógorát anyósát és két öccsét eltemette Anyósát
Anyját hónapokon át ápolta forgatta Mosdatta
Pelenkázta bontom A polcokat szedem szét Megette
A gomba a pára a pince Rossz levegője roppannak
Recsegnek a deszkák a lábak A tartólécek száll a
Gombaspóra mindenre korsókra kőre Téglára fára
Omlanak esnek szét a deszkák Mindenre el
Van készülve azt mondja A legrosszabbra is
Testvérei még ennyi időt sem kaptak az élettől Mint
Amennyit ő Élt jöjjön aminek jönnie kell Vallásos
Ember templomba Járó Ha eljött az idő hát
Eljött az idő bontom a polcokat pereg A
Könnyem hull A deszkákra hull a földre a pince
Földjére Bontom török Minden Szakad porrá Lesz
Viszem Anyámat ott megyünk el az Autóval ahol
Gyerekkoromban Annyiszor velük A központi
Park előtt majd a *Vicesek* épülete mellett
Ahogy apám nevezte az Ideggyógyászatot az ő
Egykori elvonókúrás menedékhelyét Majd a szemészet
Egykori épülete aztán a valamikori Gyermekkorház
Következik fent majdnem a domb Tetején a Kolcza-
Kert Ahová a felülvizsgálatok Után be-betértünk
Apámmal Flekken sör üdítő ahány sört ivott Annyi
Húsítót kérhettem én is Bontom a Polcokat hull a
Könnyem a földre a Deszkákra Harmincvalahány
Éve ők hoztak-vittek Most én Hozom anyámat
Hoznám apámat Is de ő húsz évvel ezelőtt úgy
Döntött Hogy ne Kelljen hordoznia többet őt senkinek
Sem nagy Műanyag edényt hoznak benne Egy
Liternyi Folyadékkal hogy azt lassan Ötven perc
Alatt Be kell kortyolgatnia Ismerősök harmincas-
Negyvenes-ötvenes „gyermekek” A hatvanas-
Hetvenes apukákkal anyukákkal Apósokkal

Anyósokkal semmi önsajnálat Semmi parázás
Kínosan igyekszünk is elkerülni Az olyan
Témákat Behívják tudom hogy mit csinálnak
Vele felfektetik intravénásan Benyomnak
Még négy deci kontrasztanyagot Majd betaszítják
Egy kemencébe vagy kétszer-háromszor Láttam már
Akkor az arcát azt a kétségbeesett Riadalmat rajta
Olvasni szeretnék de a Betűk járkálni Kezdenek
A szemem előtt mint a hangyák Bontom a
Polcokat de a deszkák elkezdenek Ugrálni
Mozogni előttem hull a könnyem Nem látok
Másfél óra múlva lesz meg az Eredmény
Addig elmegyünk járkálunk Azokon a
Helyeken ahol harmincvalahány évvel Ezelőtt
A szépséges fiatalasszonnyal Akinek csak
Néhány tisztája van most és azért Imádkozik
Hogy tisztítsa meg a veséjét a Fennvaló és
Adjon újabb haladékokat még neki – ha tud
Bontom szedem szét verem Szét
Töröm apró darabokra a Polcokat
Bontom verem szét Hull a könnyem alá...

Contrast

Demontez rafturile în pivniță O duc pe mama
La Consultație Demontez rafturile le desfac
S-au cociobit de-a lungul anilor spune Fratele mai mic
Sub damigenele de vin urmele numeroaselor Revărsări
De vin apă pivnița e umedă din pricina micorezei șcl
O duc pe mama la consultație Are ceva
La rinichi care a început parcă De-o jumătate de an
Să crească trăiește singură în casa Părintească în
ultimul
Sfert de secol și-a îngropat Tatăl mama soțul trei
Cumnați soacra și doi frați mai mici Pe soacră-sa
Și pe maică-sa le-a îngrijit luni întregi la pat Le-a spălat
Le-a pus scutece demontez Rafturile le desfac Le-au
mâncat
Ciupercile umiditatea aerul Rău al pivniței se rup pârlăie
Scândurile picioarele Riglele de legătură plutesc sporii
Ciupercii se lasă pe toate pe damigene pietre cărămizi
lemne
Se prăvălesc se sfarmă scândurile E pregătită pentru
Orice spune și Pentru ce-i mai rău Frații ei
Nici atâta n-au primit de la viață ca ea A trăit
Să vină ce trebuie să vină e Credincioasă
Se duce la biserică Dacă i-a venit vremea atunci
I-a venit vremea demontez rafturile îmi Picură
Lacrimile cad pe Scânduri cad pe pământ pe podeaua
Pivniței Demontez totul Se rupe Se face praf și pulbere
O duc pe Mama trecem cu Mașina pe unde de-atâtea
ori

În Copilărie împreună cu ei prin fața Parcului Central
Apoi pe lângă clădirea *Glumeților* cum numea
Tata Institutul de Psihiatrie refugiul lui pentru curele
De dezintoxicare de odinioară Apoi clădirea de demult
A oftalmologiei apoi urmează Spitalul de pediatrie
De odinioară sus aproape în Vârful dealului Grădina
Kolcza
Unde intram uneori După controale cu Tata
Fleici bere răcoritoare câte beri bea el Atâtea răcoritoare
Puteam să cer și eu Demontez rafturile îmi Picură
Lacrimile cad pe Scânduri în urmă cu Treizeci și ceva
De ani ei mă aduceau-mă duceau Acum eu o aduc pe
Mama
L-aș aduce Și pe tata dar el a decis în urmă cu douăzeci
De ani Că nimeni nu va mai trebui să-l cărăbănească
Se aduce un vas mare de Plastic cu circa Un Litru
De Lichid în el trebuie să-l bea cu Înghițituri mici
În Cincizeci de minute Cunoscuți „copii” de
Treizeci-patruzeci-cincizeci cu tații mamele
De șaizeci-șaptezeci cu Socri
Soacre nici urmă de Autocompătimitate teamă
Încercăm să ocolim chinuitor Temele
Acelea O cheamă înăuntru știu ce fac cu ea
O culcă pe pat Mai bagă în ea intravenos
Patru sute de mililitri de substanță de contrast
Apoi o bagă de două-trei ori într-un cuptor I-am văzut
Deja fața în clipa aceea spaimă Agitație aș vrea
Să citesc pe ea dar Literele Încep să umble
În fața ochilor mei ca furnicile Demontez
Rafturile dar scândurile încep să Sară
Să se miște în fața mea lacrimile curg Nu văd
Rezultatul va fi gata peste o oră și jumătate
Până atunci ieșim ne preumblăm prin Acele
Locuri în care cu treizeci și ceva de ani Mai înainte
Cu minunata femeie tânără Care acum n-are decât
Câteva chisturi și de-aceea se Roagă
La Cel de Sus ca să-i curețe rinichii și
Să-i mai dea o nouă amânare – dacă poate
Demontez desfac zdrobesc Rup
În bucăți-bucățele Rafturile
Demontez zdrobesc Lacrimile cad...

Kocsis Francisko fordítása/traducere

DINU FLĂMÂND

aubade

singurătatea mă ajută să te iubesc
cum nu știu singurătatea să o iubesc
iar două singurătăți împreună
sunt una singură pe din două

și întrucât adunările ne despart
iar înmulțirile dau în moarte
să ne apropiem despărțindu-ne doar de noi
cum ajung împreună în iarbă prune ce lasă creanga

am putea fi bogăția acestei toamne
așa cum răspunsul e o bună-ntrebare
cu neapropierile noastre aduse la începutul
unde se ating improbabilitatea cu imposibilul

fiindcă dacă tu nu mă iubești nimeni niciodată nu va iubi
ceea ce neubuit este-n mine chiar de iubirea mea
fiindcă dacă eu nu te iubesc chiar și neubindu-te
neiubită vei fi de cea mai însetată absență a dragostei.

aubade

a magány segít hogy szeresselek
ahogy a magányt nem tudom szeretni
és két magány együtt
az egyetlen magány kétfelől

és mert az összeadások elválasztanak
a szorzások meg a halálba visznek
közeledjünk egymáshoz úgy hogy közben távolodunk
ahogy a szilvák az ágról a fűbe hullnak

ennek az ősznek a bősége lehetnének
ahogy a válasz egy jó kis kérdés
a nem-közeledéseinkkel melyek a kezdethez jönnek
ahol a valószínűtlen a lehetetlennel érintkezik

mert ha te nem szeretsz soha senki nem szereti majd
azt ami bennem szeretetlen s még a szeretetem se
szereti
mert ha én nem szeretlek még nem-szeretve is

nem-szeretve maradsz a szerelem legszomjazóbb
hiányától.

Traducere de/fordította Demény Péter

SIMONE GYÖRFI

Două cești de cafea

Cum ședem amândoi în centrul lumii
genuin ținuiți de-aceste două cești
de cafea aburindă în zori.
Întrebările tale
răsfrânte în ochii mei.
Răspunsuri
oglindite gentil
în privirile tale.
Două cești pline
de aroma lichidă
înainte ca ziua să suprima
gândul hoinar
ori gestul tău schițat
de mângâiere
să dispară.
Doar două cești fierbinți
întruchipând
rația zilnică
de fericire.

Két csésze kávé

Ahogy itt ülünk a világ közepén
hajnalonta odaszegez e két
gőzölgő csésze kávé.
Kérdéseid
ágaskodnak szememben.
Pillantásodban
válaszok tükröződnek
gyöngéden.
Cseppfolyós illattal
telített csészék
mielőtt kába vágyad
kioltaná a nap
vagy lelohadna
még becézőnek indult

mozdulatod.
Csupán két forró csésze
boldogság-fejadagunk
hétköznapi
megtestesítője.

Traducere de/fordította Simone Györfi

**HALMOSI
SÁNDOR**

de a mă fi născut
voi privi îndelung
până voi înțelege
mă voi lua de piept
cu deneînțelesul
voi lupta mamă
cu poemul dezolant
ce mă încercă
cu tânguirea lucrurilor
cu mine
până va țâșni lumina
de dincolo de lumină
din tot ce atinge gândul meu.

Ja ja – díjas költő verset ír, a tengernek háttal

És nézik a madarak.
És nézik az angyalok.
Néha helyet cserélnek.

Poetul scrie cu spatele la mare

Îl privesc păsările.
Și îl privesc îngerii.
Câteodată, ei schimbă locurile.

Demény Péter fordítása/traducere

**DANIEL
HOBLEA**

Dezîncercuirea

Nu plânge
azi voi răzbuna umilința

Beköröztelenítés

Ne sírj
ma megtorlom a megaláztatást
hogy megszülettem
addig szemlélekdem
míglen megértem
a megmemérthetlent
anyám megvívok én
a keserves poémmal
mely megfeszít
a tárgyak sóhajával
magammal
míg a fény ki nem árad
mindenből mit érintek
a fényesség mögött
a gondolatom által.

Traducere de/fordította Simone Györfi

(Din antologia bilingvă *Primăvara Poeziei – XVIII – A Költészet Tavasza*, în curs de apariție la Editura Caiete Silvine, cu ocazia Festivalului internațional „Primăvara Poeziei”, ediția a XVIII-a, Zalău, 26-28 aprilie 2018).

Filmografiile Simonei

Babettes gæstebud (1987)

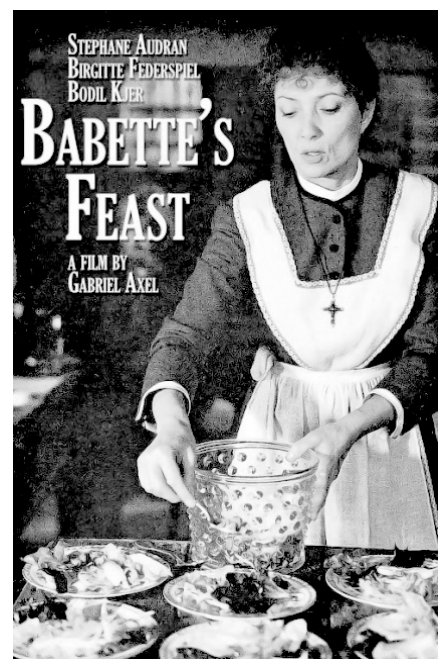
Simona ARDELEAN

Babettes gæstebud (*Babette's Feast*) este o producție daneză pe care am descoperit-o întâmplător și poate mai târziu decât ar fi fost cazul. M-a ținut departe, estetic, ceea ce vag știam despre cromatica filmelor nordice care, în mintea mea – cel puțin până acum – seamănă cu decorurile bitonale, minimaliste din revistele moderne de decorațiuni interioare. Simt nevoia așa, fantezist, de câte ori văd o amenajare în tonuri de gri, să așez o pernă galbenă pe canapeaua din sufragerie. Cu toate astea, ceva din vocea feminină narativă de la începutul filmului dominat de tonuri șterse, desigur, m-a ținut locului. Senzația că povestea pe care urma să o spună se va deschide luminos a fost mai degrabă o intuiție.

Babette jucată de Stéphanie Audran (câștigătoare a două premii BAFTA: *Juste avant la nuit* (1971) și *Le charme discret de la bourgeoisie* (1972), una dintre cele trei figuri feminine principale ale filmului, e pata de culoare: în urma unor întâmplări tragice, la recomandarea unui cântăreț de operă, se refugiază undeva în Jutlanda, Danemarca, în casa unor surori puritane, Philippa și Martine, unde rămâne ca servitoare vreme de 14 ani. Acceptă regulile casei și simplitatea meselor servite nu depășește în fantezie terciurile zilnice, căci cele două surori cred cu vehemență într-o viață pioasă și austeră încă de pe vremea când tatăl lor, pastorul, trăia. Satul are căsuțe mici, ca niște cutii de chibrituri și clima aspră, cu ploi și cețuri care îngustează mereu perspectiva vizuală. Mișcările repetitive ale surorilor prinse în acte de caritate, adunările religioase ale congregației sunt fundalul peste care se așază cuminte, ascultătoare, dar

atipică figura Babettei. Drumurile sale la magazinul local, pe malul oceanului însuflețesc comunitatea. Peste toate însă domină grija pentru viața morală și ispășirea păcatelor inexistente a cărei străjeri sunt cele două surori. Vocea narativă ne întoarce în tinerețea acestora, în momentele în care au avut – succesiv – șansa să iubească și să fie iubite de un general, respectiv de un cântăreț de operă, dar au ales să se opună „păcatului iubirii”, păstrându-și virtutea, curățenia trupească și asprimea locurilor natale pe care niciodată nu le-au părăsit. E adevărat, aici se ascunde miezul filmului: într-o astfel de lume lipsită de vibrația culorilor e ușor să rămâi pios. Nicio tentație nu există. Sufletul nu e nici tulburat și nici nu se bucură. Viața creștină a celor două surori (interpretate de Bodil Kjer și Birgitte Federspiel) nu dă roadă și credința lor e cum nu se poate mai stearpă, uitând să se și bucore de creația lui Dumnezeu atunci când sunt acoperite de grija păstrării canoanelor, așa cum spune și mitropolitul Athanasie de Limassol: pietiștii sunt mult prea duși la biserică, dar nu și stau în ea, și filmul mult mai vechi decât textul, desigur, mi s-a părut că ilustrează perfect ideea aceasta. Ca fapt interesant și vizavi de pilda filmului ar fi de precizat că a fost filmul preferat al Papei Francisc.

De aceea, când Babette le propune surorilor să organizeze un festin pentru omagierea tatălui lor și ca mulțumire pentru timpul petrecut împreună, încrederea în cea care le-a gătit vreme de 14 ani se zdruncină și o bănuiesc de intenții vrăjitorești, atunci când, pe cheltuiala ei, Babette comandă prepele și struguri, șampanie și caviar.

Invitații la festin sunt instruiți să nu se bucore păcătuind și scena e inundată de eforturile aproape comice de a se abține ale celor prin fața cărora se perindă toate bunătățile bucătăriei franceze. Episodul pregătirii mesei este un regal culinar și bătrânul general, pretendentul de odinioară, musafir neașteptat, laudă singur bucatele, neînțelegând reticența stingheră a comesenilor și dezvăluind, în acest punct culminant, identitatea Babettei.

Din acest film al danezului Gabriel Axel spectatorul poată să desprindă mai multe lecții de viață. Simplitatea cadrului este fundalul perfect pentru complexitatea mesajului artistic. Filmul a câștigat Premiul Academiei secțiunea Best Foreign Language Film la Festivalul Cannes din 1987 și Oscarul la aceeași categorie în 1988. În 1989 a luat premiul BAFTA la categoria Best Film not in the English Language, iar Stéphanie Audran a fost nominalizată la categoria cea mai bună actriță.

Cinegrafiile Simonei Ardelean

Ioan-Pavel AZAP

Am mai spus-o și, inevitabil, mă repet: critica de film este, cel puțin în România, o profesi(un)e aproape „rușinoasă”. (Dacă termenul vi se pare prea dur, deși așezat între ghilimele, poate fi înlocuit cu sintagma „de nișă”.) De ce? În primul rând, publicul calificat (în sensul în care, de pildă, melomanul este un consumator de muzică specializat) este aproape pe cale de dispariție. Dacă reducerea drastică a numărului sălilor de cinema poate fi oarecum suplinită de accesul la film prin intermediul DVD-urilor sau internetului, faptul că în învățământul preuniversitar românesc nu se predau nici cele mai elementare noțiuni de cinema este mult mai grav; practic, fiecare își formează cultura cinematografică pe cont propriu, de cele mai multe ori „după ureche”. În al doilea rând, pentru majoritatea celor din afara breslei, chiar oameni de cultură fiind, criticul de film e un personaj destul de superficial: nu se compară cu un critic literar, de pildă, care trebuie să citească tot timpul, să mediteze asupra celor citite, apoi să scrie o cronică sau o carte, nu-i așa, din start „serioase”. Ei bine, și criticul de film trebuie să citească, uneori chiar mai diversificat decât alți „breslași”; dacă literatul nu este obligat să parcurgă opuri de (spre) cinema, criticul de film trebuie să citească literatură, și nu numai literatură. Am încercat să spun, cât mai pe scurt posibil, că a face critică de film nu înseamnă nici glorie, nici bani, nici un statut social deosebit. Cu atât mai mult este de luat în seamă aplecarea spre scrisul despre film a cuiva care o face din pasiune și nu ca profesie „de bază”. Este și cazul Simonei Ardelean, care, prin acest volum, nu își satisface un capriciu, ci își face intrarea pe ușa din față a modestei, ca număr de membri, bresle a criticilor de film.

Simona Ardelean nu scrie cronici de întâmpinare, după cum nu scrie nici studii de istorie a filmului. Este

vorba mai degrabă despre minieseuuri structurate, după cum mărturisește autoarea în „Introducere”, în baza unor afinități general culturale, dar care sunt susținute și de o cultură cinematografică bine asimilată, pliată pe propria subiectivitate estetică. Marea majoritate sunt filme recente, realizate între 2009-2016, cu câteva excepții, puține, cel mai vechi fiind din 1990. Titlurile sunt selectate cu grijă, dar nu exclusivist, respectiv nu doar așa-zise filme de artă, ci și filme de public – fără a face „concesii” nici elitismului (auto)suficient, nici vulgarității (strict) consumatoriste. Deși accesibile la lectură, scrise aparent lejer, comentariile eseistice ale Simonei Ardelean vădesc o dimensiune teoretică discret integrată structurii textului, depășind o simplă consemnare și impunând, nu imperativ, un punct de vedere personal, original, de luat în seamă chiar și atunci când nu ești întru totul de acord cu opinia autoarei. Este remarcabilă discreția persuasivă cu care Simona Ardelean vine înspre cititor, nu în mod obligatoriu și spectator al filmului respectiv, în încercarea de a-l convinge nu atât de adevărul spuselor sale, ci să vadă filmul, în ultimă instanță de a-l atrage înspre cinema (spre filmul de cinema, sălile fiind, cum am spus, în criză).

Scrise cu siguranță, fără ostentație, dar nici cu falsă modestie, *Cinegrafiile* Simonei Ardelean impun o voce critică, dar și obligațiile și responsabilitatea scrisului pe mai departe care decurg de aici.

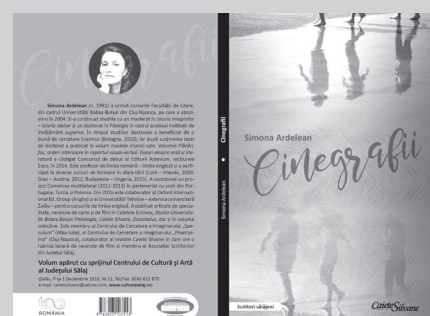
(Prefață la volumul Simonei Ardelean, *Cinegrafii*, apărut de curând la Editura Caiete Silvane și lansat cu prilejul Zilelor revistei „Caiete Silvane”, în prima zi, joi, 29 martie 2018.)

Simona Ardelean, *Cinegrafii*, Colecția „Scriitori sălăjeni”, Ed. Caiete Silvane, Zalău, 2018.

Volum apărut cu ocazia celei de-a XI-a ediții a Zilelor revistei „Caiete Silvane”, manifestare organizată de Centrul de Cultură și Artă al Județului Sălaj (Zalău, 29-30 martie 2018).

Simona Ardelean (n. 1981) a urmat cursurile Facultății de Litere, din cadrul Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca, pe care a absolvit-o în 2004. Și-a continuat studiile cu un masterat în *Istoria imaginilor – istoria ideilor* și un doctorat în Filologie în cadrul aceleiași instituții de învățământ superior. În timpul studiilor doctorale a beneficiat de o bursă de cercetare Erasmus (Bologna, 2010), iar după susținerea tezei de doctorat

a publicat în volum roadele muncii sale. Volumul *Flăcări, foc, arderi interioare în raportul vizual-verbal. Eseuri despre artă și literatură* a câștigat Concursul de debut al Editurii Adenium, secțiunea Esu în 2014. Este profesor de limba română – limba engleză și a participat la diverse cursuri de formare în afara țării (Cork – Irlanda 2009; Graz – Austria, 2012; Budapesta – Ungaria, 2015). A coordonat un proiect Comenius multilateral (2011-2013) în parteneriat cu școli din Portugalia, Turcia și Polonia. Din 2016 este colaborator al Oxford International Ed. Group (Anglia) și al Universității Tehnice – extensia universitară Zalău – pentru cursurile de limba engleză. A publicat articole de specialitate, recenzii de carte și de film în *Caietele Echinoc, Studia*

Universitatis Babeș-Bolyai Philologia, Caiete Silvane, Discobolul, dar și în volume colective. Este membru al Centrului de Cercetare a Imaginarului „Speculum” (Alba-Iulia), al Centrului de Cercetare a Imaginarului „Phantasma” (Cluj-Napoca), colaborator al revistei *Caiete Silvane* în care are o rubrică lunară de recenzie de film și membru al Asociației Scriitorilor din Județul Sălaj.

Regele Mihai în conștiința românească

Marian HORVAT

Regele Mihai (25 octombrie 1921 - 5 decembrie 2017) a fost o personalitate marcantă din istoria românilor¹. Viața lui s-a identificat cu destinul țării noastre, cu toate suferințele și transformările traumatizante prin care a trecut aceasta.

Fiu al lui Carol al II-lea și al principesei Elena a Greciei și Danemarcei, a fost prima dată rege în anii 1927-1930. Ulterior, după încoronarea tatălui său, a devenit Mare Voievod de Alba-Iulia. În condițiile dramatice ale pierderii unei mari părți din Transilvania, a Basarabiei, a nordului Bucovinei și a Cadri-laterului, Carol al II-lea a renunțat la tron și Mihai a depus jurământul în 6 septembrie 1940. A fost nevoit să conducă țara în momentele dificile ale celui de Al Doilea Război Mondial. Ion Antonescu a fost în fruntea armatei române și a guvernului până în 23 august 1944, când Regele Mihai a ordonat arestarea lui și întoarcerea armelor împotriva naziștilor. Această decizie a fost și este extrem de controversată, provocând numeroase discuții aprinse între istorici și jurnaliști. Unii analiști admit faptul că războiul a fost scurtat cu aproximativ șase luni datorită acestei acțiuni. Cert este că s-a evitat distrugerea țării și moartea multor oameni, inclusiv ruși și nemți. Tânărul suveran a fost martorul ascensiunii regimurilor comuniste în Europa, inclusiv în România. Datorită convingerilor sale democratice, a încercat să stopeze consolidarea dominației sovietice asupra țării, dar nu a reușit și a fost nevoit să abdice în 30 decembrie 1947².

Au urmat aproape 50 de ani de exil. În 1948, s-a căsătorit cu Ana de Bourbon-Parma (1923-2016) și au avut împreună cinci fete: Margareta, Elena, Irina, Sofia și Maria. În următoarele decenii au trăit în Anglia, SUA și mai ales în Elveția. Fostul rege a sprijinit activitatea Comitetului Național Român, înființat de anumiți politicieni români din Occident pentru apărarea intereselor naționale și înlăturarea regimului comunist. A fost pilot de încercare, agent la bursa de pe Wall Street și a înființat o companie de electronică și de mecanisme automate. În anii 1990 a reușit să revină în patrie, însă a fost primit cu ostilitate și dispreț de către Iliescu și susținătorii lui. Pe de altă parte, publicul și-a manifestat devotamentul și interesul pentru Rege și familia lui. S-a implicat în viața politică autohtonă și a încercat să stabilească relații diplomatice benefice pentru România, întâlnindu-se cu mai mulți șefi de stat și oficiali guvernamentali, inclusiv cu papa Ioan Paul al II-lea. Prin intermediul

relațiilor la nivel înalt, a susținut integrarea în structurile NATO și în Uniunea Europeană. Din cauza schimbărilor majore din perioada comunistă, e greu de precizat cât de bine a înțeles societatea și instituțiile românești de după 1989. S-a retras din viața publică în 1 martie 2016, fiind bolnav de leucemie și cancer de piele. Funeraliile lui au oferit prilejul de a-i cunoaște și aprecia corect personalitatea și acțiunile, dincolo de toate speculațiile și calomniile care au denaturat trecutul. Prin mai multe cercetări și analize în arhivele interne și externe, vom ajunge să recunoaștem rolul pe care l-a jucat în istoria românilor și eforturile depuse pentru respectarea libertăților cetățenești.

Propaganda comunistă a reușit, în mare parte, să deformeze perspectiva noastră despre viața și măsurile adoptate de ultimul suveran al României. În ultimii ani, publicul a fost mai bine informat și a aflat numeroase detalii sugestive din perioada 1940-1947, inclusiv rolul regelui în arestarea Mareșalului Antonescu și rezistența organizată împotriva comuniștilor³.

Prin demnitatea, rafinamentul, simplitatea, inteligența, curajul, tenacitatea și eleganța lui, Regele Mihai a reprezentat un reper valoros pentru societatea și mediul politic din România. Atitudinea și gesturile lui au impresionat generații de români, care au văzut în el o alternativă la dilemele contemporane ale societății. E greu de apreciat care va fi evoluția monarhiei în perioada următoare. Mai mult ca sigur că nu va apărea curând o schimbare fundamentală în sistemul de guvernare, însă cetățenii disprețuiesc actuala clasă politică și sunt în căutarea unui principiu sau a unei persoane care să le contureze un viitor mai bun. Își doresc să se unească în jurul unei cauze și să-și recâștige respectul Europei, la fel ca românii din urmă cu o sută de ani.

Odată cu moartea lui, pierdem un simbol al lumii românești de dinainte de instaurarea puterii comuniste, o întruchipare a demnității naționale și a normalității suprimate.

1 Pentru mai multe informații despre viața lui, merită consultat volumul de confesiuni publicat de Mircea Ciobanu, *Convorbiri cu Mihai I al României*, Editura Humanitas, București, 2008.

2 Mark László-Herbert, *Abdicarea regelui Mihai: documente diplomatice inedite*, Editura Humanitas, București, 2010, pp. 242-271.

3 Dinu C. Giurescu, *Falsificatorii: „Alegerile” din 1946*, Editura Enciclopedică, București, 2015.

Judas Priest – *Firepower*

Daniel MUREȘAN

Deși cred că genul heavy-metal este destul de „greu” pentru mulți dintre cititori, nu mă pot abține să nu prezint ultimul album al „greilor” Judas Priest, după aproape o jumătate de secol de activitate. Un album de zile mari ce a intrat direct pe primul loc în multe topuri ale lumii.

Patru ani după albumul *Redeemer of Souls*, Judas Priest a reînnoit duo-ul clasic de producție Tom Allom & Mike Exeter, dar l-a adus în echipă și pe Andy Sneap, asigurându-se că produsul final va fi o producție modernă, fără a se sacrifica sunetul clasic heavy-metal. Rezultatul este un album diferit, dar totuși în stilul clasic Judas, o trecere prin *Painkiller* și *Nostradamus*, punctul terminus fiind un fel de *Heaven & Hell*. Aranjamentele orchestrale ale albumului sunt deseori surprinzătoare, așa spune chiar aventuroase și exploratorii, demonstrând că trupa nu s-a mulțumit cu locul călduț din galaxia rockului metalic. În mod evident, grupul s-a străduit să adauge un sound modern ritmurilor clasice heavy, nu a exagerat, iar rezultatul este unul extraordinar, veteranii de la Judas ajungând din nou în prim-planul rockului mondial.

Puterea de foc a metalului din cele 14 piese ce durează aproape o oră, reprezintă cel mai bun album Judas, evident, după *Painkiller*. Discul stabilește de la început riff-urile familiare ale trupei, dar se duce, aproape insesizabil, într-o direcție de accentuare a secției ritmice. Atacul chitaristului Richie Faulkner este unul frontal, fără menajamente, pliindu-se superb pe cel al nu mai puțin celebrului

său coleg Glenn Tipton. Bucățile epice, grandioase, nu pot să lipsească dintr-un album Judas, așa că vocea inconfundabilă a lui Rob Halford „atacă” cu o vitalitate greu de bănuț la vârsta lui, refrenele încetoșate rămânând specialitatea casei. Aproape insesizabile prelucrările pe vocea lui Rob. Poți auzi uneori respirația în microfon, celebrele *falseto* originale nelipsind nici din acest album. Totul este completat de versuri cu tematica actuală, ancorate în realitatea conflictelor politice și sociale de pe tot globul.

Firepower se înscrie maiestuos ca unul dintre cele mai bune albume Judas Priest. Ne prezintă o trupă ce compune, după o jumătate de secol, proaspăt, ce scrie versuri în ton cu vremurile și cântă dumnezeiește. S-ar putea să fie un album de bun rămas, deși eu trag nădejde să nu fie așa. Oricum, Judas a demonstrat că maeștrii metalului nu sunt chiar așa de bătrâni și nu se prăbușesc înaintea liniei de sosire. Și-au încordat mușchii, au demonstrat ce era de demonstrat!

Tracklist:

1. Firepower
2. Lightning Strike
3. Evil Never Dies
4. Never the Heroes
5. Necromancer
6. Children of the Sun
7. Guardians
8. Rising from Ruins
9. Flame Thrower
10. Spectre
11. Traitors Gate
12. No Surrender
13. Lone Wolf
14. Sea of Red

Epic Music 2018

Componență:

- Rob Halford – voce
- Glenn Tipton – chitară
- Richie Faulkner – chitară
- Ian Hill – bas
- Scott Travis – baterie

Discografie Judas Priest:

- Rocka Rolla (1974)
- Sad Wings of Destiny (1976)
- Sin After Sin (1977)
- Stained Class (1978)
- Killing Machine (1978)
- British Steel (1980)
- Point of Entry (1981)
- Screaming for Vengeance (1982)
- Defenders of the Faith (1984)
- Turbo (1986)
- Ram It Down (1988)
- Painkiller (1990)
- Jugulator (1997)
- Demolition (2001)
- Angel of Retribution (2005)
- Nostradamus (2008)
- Redeemer of Souls (2014)
- Firepower (2018)

Dascălul Emil Pocola (1879 – 1944) – personalitate sălăjeană marcantă din generația Marii Uniri

Marin POP

Din galeria dascălilor români sălăjeni care și-au pus întreaga viață în slujba neamului și au îndrumat zeci de generații spre lumină și adevăr, la loc de cinste se înscrie și Emil Pocola.

S-a născut la 1 mai 1879, în localitatea Almaș – Bihor, unde tatăl său, Demetriu Mocan Pocola era preot. Tatăl său provenea dintr-o veche familie moțească, după cum se poate observa și după nume, cu obârșii în „creerii” Munților Apuseni¹.

Pe data de 6 decembrie 1881, preotul parohiei Bocșa, Matei Silvani, se va stinge din viață, la 64 ani ai vieții și 39 ai preoției². A fost un preot erudit, căsătorit cu Domnica, fiica vrednicului preot din Zalnoc, Ladislau Musta (Vasile Muste). A fost preot în Blajea, mai apoi profesor la Gimnaziul minorit din Șimleu și preot în Bocșa. Era „om vesel și cu știință”, iar după ce i-a decedat soția „așia tineră” s-a închis în el și a devenit „melancolic”³.

În urma decesului preotului Matei Silvani, parohia Bocșa este vacantă sau „curentată”, după cum se spunea în epocă, printr-un circular al Episcopiei Gherlei. A fost solicitată de 11 preoți, aflători în sate mai apropiate sau mai îndepărtate precum: Bicaz, Corund, Sudurău, Sâncraiu Silvaniei, Buiș, Giumelciș (Plopiș), Cubleșul Someșan. Între aceștia s-au remarcat, pe de o parte Dimitrie Pocola, tatăl lui Emil Pocola, susținut de către vicarul Silvaniei, Alimpiu Barbuloviciu⁴, iar pe de altă parte Simion Filip, parohul Badonului, cerut stăruior de către credincioșii din Bocșa și susținut la rândul lui de către energicul protopop al Periceului, Ioan Cosma⁵.

Din această competiție a ieșit câștigător Dimitrie Pocola și astfel la 2 februarie 1882 Consistoriul episcopal al Gherlei l-a numit ca preot-administrator al parohiei Bocșa⁶.

Așadar, la vârsta de trei ani, Emil Pocola ajunge în satul în care a văzut lumina zilei și a fost înmormântat ideologul revoluției de la 1848 din Transilvania, Simion Bărnuțiu. Aici și-a petrecut Emil Pocola copilăria și a urmat cursurile școlii primare, „în atmosfera curată a cuviinței, evlaviei creștinești, cari au fost totdeauna faptele trainice ale vieții familiare din casele preoților noștri”.

A urmat, apoi, cursurile gimnaziului inferior la Zalău, după care s-a pregătit pentru cariera de învățător. În acest sens, a urmat cursurile Preparandiei din Gherla, pe care le-a absolvit în anul 1898.

La 1 septembrie 1898 a primit o invitație din partea preotului Traian Lengyel din localitatea Stremț, care i-a oferit postul de cantor-învățător la școala con-

fesională greco-catolică din Săliște. Aici a avut șansa de a lucra alături de învățătorii Gheorghe Șimonca și Ioan Chira, „cei mai devotați apostoli ai școalei românești” din tractul Băseștiului. De asemenea, îl cunoaște pe George Pop de Băsești, președintele Partidului Național Român din Transilvania și mare mecena al neamului românesc, care îl invită să studieze în casa și biblioteca lui de la Băsești.

După doi ani de activitate în acest anturaj deosebit, pensionându-se învățătorul din Bocșa, George Andrei, Emil Pocola a fost cerut de către consătenii săi să ocupe postul rămas vacant. Astfel, începând cu data de 1 septembrie 1900 îndrumă copiii din satul lui Simion Bărnuțiu spre lumină și cunoaștere, fiind „cel mai sânguincios, corect și activ, împlinindu-și totdeauna cu cinste datoria”⁷.

Ajuns dascăl în satul natal, am putea spune, Emil Pocola se înscrie ca membru activ al Reuniunii Învățătorilor Români Sălăjeni. Astfel, în anul 1902, pe data de 10 august, participă la adunarea generală a reuniunii, care s-a desfășurat în „frunțașă comună românească” Bobota. Adunarea a fost „una dintre cele mai cercetate. S-a ridicat nimbul adunării și prin hărnicia conducătorilor acestei comune, cari toate le-au făcut, ca adunarea să reiasă strălucit”.

În cadrul programului se citește două disertațiuni: Traian Husti, învățătorul din Bobota a prezentat prelegerea „Chemarea învățătorului în genere, ca crescător și educator și mijloacele corespunzătoare”, iar Teodor Ille, învățător în Sălsig, „Dedarea”, ambele fiind apreciate, atât pentru cuprinsul lor bogat în informație, cât și pentru actualitatea lor.

Se împlineau trei ani de la ultimele alegeri ale conducerii reuniunii și, conform statutelor, s-a trecut la alegerea noului comitet de conducere. În funcția de președinte a fost reales vicarul Alimpiu Barbuloviciu, vicepreședinte a fost ales Vasile Olteanu, secretar Ioan Hendea, notar George Nichita, casier Nicolae Pop, controlor Daniil Graur senior, iar ca jurist consult a fost ales dr. Coriolan Meseșian. Deși se înscriesese nu demult în asociația învățătorescă, Emil Pocola a fost ales în funcția de membru al Comitetului central al reuniunii, din partea tractului Periceului⁸.

În anul 1905, adunarea generală a reuniunii s-a ținut în localitatea Asuajul de Sus, care l-a vremea respectivă făcea parte din comitatul Sălaj. Cu această ocazie, Emil Pocola a fost reales ca membru în comitetul de conducere al reuniunii⁹, de asemenea, la adunarea generală din anul 1908, care a avut loc la Hidig (Măierște)¹⁰.

În cursul anului școlar 1909-1910, Emil Pocola a susținut o serie de prelegeri și dizertații, dintre care amintim prelegerea „de model” din Fizică despre Termometru și din Istoria patriei „Bătălia lui Mihaiu Erou” de la Guruslău¹¹. De asemenea, a susținut dizertațiile „Necesitatea și importanța creșterii religio-so-morală a elevilor școlari” și „Meditațiuni în pragul reformelor școlare”¹².

În cadrul adunărilor generale ale asociației, este dată ca exemplu conferința „Viața internă a școalei populare și influințele externe”¹³.

În anul școlar 1909-1910, cercul Periceiului a ținut numai adunarea de primăvară, în „comuna istorică” Bocșa. Emil Pocola a predat elevilor de clasa a VI-a lecția „Calculațiunea intereselor” și a susținut dizertația „Evoluțiunea breslei învățătoresci”¹⁴.

Pe lângă activitatea școlară și cea din cadrul Reuniunii Învățătorilor Români Sălăjeni, Emil Pocola se dovedește și un bun condeier, publicând mai multe articole în prestigiosul ziar românesc din Șimleu „Gazeta de Duminecă”, în cadrul căreia aduce în actualitate și dezbate problemele cu care se confruntau dascălii de la țară, precum și cele ale reuniunii culturale în care erau încadrați: „Din viața sufletească a dascălimi noastre de la sate”¹⁵; „Cugetări în pragul adunării învățătoresci sălăjene”¹⁶; „Rolul social al învățătorului”¹⁷; „Probleme pedagogice-școlare”¹⁸; „Rolul dascălului în luminarea poporului de la sate”¹⁹.

La inițiativa învățătorului șimleuan Simion Oros, în anul 1912 ia ființă prima revistă a învățătorimii sălăjene, sub numele de „Gazeta Învățătorilor”. La apelul învățătorului amintit mai sus, a avut loc o ședință la Șimleu Silvaniei, pe data de 26 iulie 1912, la care au participat învățătorii Daniil Graur (Giurtelec), Emil Pocola (Bocșa), Alexandru Manu (Șoimuș), Dumitru Oros (Marin), Victor Filip (Unimăt) și Ioan P. Lazăr, fost învățător și proprietar al tipografiei „Victoria” din Șimleu. Cu această ocazie, după ce învățătorul Simion Oros prezintă proiectul său editorial, a fost ales un birou, respectiv se constituie Comitetul de redacție al noii reviste, care urma să se numească „Gazeta Învățătorilor”. Daniil Graur a fost ales președinte, Simion Oros secretar de redacție, Ioan P. Lazăr redactor șef și girant, Emil Pocola și ceilalți doi învățători membri ai comitetului.

În aceste condiții, Comitetul de redacție, „conștiu de datoria sa”, declară în unanimitate înființarea gazetei învățătoresci și decide să se ia un împrumut de 3.600 cor., „pentru apariția neconturbată a gazetei”.

Cei șase dascăli fondatori ai revistei „au avut nu numai voință tare, dar și-au pus în joc și la dispoziție salariul de pe un an întreg, numai ca să poată ajuta cauza învățătorilor români și a școalei românești”.

După această ședință decisivă, redacția face apel la toți învățătorii din țară, „mânuiitori ai condeiului”, cerându-le sprijinul moral în redactarea revistei, respectiv să trimită materiale pentru publicat.

În Cuvântul-program, care apare în primul număr

al revistei, la 6 octombrie 1912, se subliniază scopul revistei, care urma să fie „o copcie puternică între Înaltele guverne bisericești și învățători”²⁰.

Revista apare săptămânal până în anul 1914, la izbucnirea primei mari conflagrații mondiale, când își sistează apariția.

În coloanele ziarului, Emil Pocola ia apărarea dascălilor sălăjeni, în urma unui articol de presă în care aceștia sunt acuzați de inactivitate de către un jurnalist. Este vorba de un amplu drept la replică intitulat „Învățătorimea română din Sălaj”²¹.

Crescut în satul Bocșa de la frageda vârstă de trei ani, Emil Pocola a încercat să ridice prin cultură atât copiii cât și adulții, dând exemplul personal: și-a construit o casă în Bocșa, în locul numit „viile bătrâne”, unde a înființat o plantație de vie model, folosind pentru prima dată altoitul viței-de-vie, lucru învățat de către săteni, care au fost instruiți de către vrednicul învățător la fața locului; a creat pentru școală primul lot experimental, situat în grădina școlii, unde desfășura activități practice cu elevii.

Fiind dascăli înainte de 1918 și cantori la biserică, a înființat corul bisericii, apoi corul satului. De asemenea, a înființat o bibliotecă a școlii, unde aduna sătenii și le prezenta cărți de literatură și istorie²².

Un moment important din activitatea Reuniunii Învățătorilor Români Sălăjeni are loc în anul 1913. După pensionarea vrednicului vicar al Silvaniei, Alimpu Barboloviciu, care îndeplinea și funcția de președinte al reuniunii, președinte executiv a fost ales

învățătorul șimleuan Simion Oros, iar în funcția de vicepreședinte Emil Pocola.

În acel an, „ca primă acțiune pentru ajungerea scopului urmărit de Reuniune”, la inițiativa învățătorilor sălăjeni, cu concursul ziarului „Gazeta Învățătorilor”, se face propagandă pentru convocarea unui congres al tuturor învățătorilor din fosta Ungarie, la Cluj, pentru zilele de 24 și 25 august 1913²³.

După cum reiese și din coloanele gazetei învățătorilor sălăjeni, Ministerul Instrucțiunii Publice din Budapesta, la intervenția „Asociației Regnicolare a Reuniunilor Învățătoarești” (maghiare) a revocat aprobarea dată, motivând că acțiunea învățătorilor „valahi” era „fără drept, fără lege și perfidie”.

În urma acestei lovituri dată de către autoritățile maghiare, Comitetul central al reuniunii sălăjene, în ședința din 16 octombrie 1913, care a avut loc la Zalău, a luat hotărârea de a trimite un memoriu de protest Asociației Regnicolare a învățătorilor din Budapesta, el fiind publicat și în ziarele românești.

Indignați de „curajul și bărbăția” învățătorilor sălăjeni, autoritățile maghiare au început să-i atace și să-i ponegrească în ziarele lor. Oferim doar un exemplu, din care reiese că românii erau tratați drept cetățeni de mâna a doua în Imperiul austro-ungar: „acțiunea la aparență culturală a domnilor de român e o problemă, nu politică, ci care taie adânc în existența, carnea și sângele națiunii (maghiare)”²⁴.

În timpul primei mari conflagrații mondiale, Emil Pocola a fost mobilizat pe front. După un an petrecut în focul luptelor a fost rănit și a stat în spital un an de zile pentru a se însănătoși, fiind apoi lăsat la vatră.

Războiul a avut consecințe dezastruoase, în special asupra omului de rând, a țăranului și a familiei sale rămase acasă la coarnele plugului, situație descrisă și de Emil Pocola: „Cei de acasă, în special femeile și bătrânii, vlăguți de muncă și sărăciți din cauza dărilor și rechizițiilor, doreau să se pună capăt neîntârziat războiului și nedreptății, asupririi sociale și naționale. Starea de nemulțumire creștea de la o zi la alta”.

În toamna anului 1918, anarhia a cuprins întreaga monarhie austro-ungară, aflată într-un accentuat proces de disoluție: „Feciorii și bărbății – spunea Emil Pocola – câți scăpaseră cu zile, părăseau câmpurile de bătaie și, cu sănătatea zdruncinată, se reîntorceau în sat, unde îi așteptau familiile”.

Evenimentele din toamna anului 1918 l-au surprins la Bocșa, unde își desfășura activitatea de 18 ani. A lipsit doar cei doi ani de război. Așadar, putem spune că alături de preotul Simion Barboloviciu era liderul de opinie din satul lui Bărnăuțiu. Datorită preotului și învățătorului a rezistat școala confesională procesului de maghiarizare forțată și s-a păstrat identitatea românească.

În contextul marilor prefaceri de la sfârșitul anului 1918, Emil Pocola se înrolează și el în procesul de constituire a consiliilor și gărzilor naționale române și participă, alături de o delegație neoficială din

Bocșa, la Marea Adunare Națională de la Alba Iulia din 1 Decembrie 1918. Iată cum descrie el mai târziu evenimentele la care a participat, atmosfera de sărbătoare și înaltă trăire sufletească: „În toamna anului 1918 eram acasă, în Bocșa – Sălaj, unde de trei decenii (18 ani – n.n.) îmi desfășuram activitatea ca învățător. Lipsisem doar doi ani: unul pe frontul italian și altul, rănit, prin spitale. Greutățile războiului își puseseră amprenta peste tot.[...]”

Vechile autorități încercau să domine situația, dar în practică se dovedeau neputincioase. Cei veniți de pe front cu arme și muniții se ridicau deschis împotriva asupritorilor austro-ungari. Într-o asemenea atmosferă, pe la începutul lunii noiembrie ne-am adunat toți românii din localitate și am constituit consiliul național român și garda națională comună. Apoi, cu toții ne-am dus la mormântul luptătorului pașoptist Simion Bărnăuțiu, unde cei aleși pentru conducerea treburilor locale au depus jurământ de credință. De aici ne-am deplasat la primărie și postul de jandarmi. Acolo, după ce am înlăturat vechiul aparat de stat, au fost instalate noile autorități alese de obștea comunei.

La chemarea Consiliului Național Român Central de la Arad, prin care acesta își exprima convingerea că la „istorica adunare, unde se va hotărî soarta neamului nostru pentru vecie, se va prezenta însuși poporul românesc în număr vrednic de cauza mare și sfântă”, precum și la apelurile Consiliului național român din Zalău, au răspuns și locuitorii din Bocșa. Astfel, la întrunirea din 24 noiembrie, ei au stabilit să trimită o delegație neoficială la adunarea de la Alba Iulia, formată din 11 persoane. În fruntea delegației se afla vrednicul dascăl Emil Pocola: „Din Bocșa am plecat în 29 noiembrie. Sătenii se gătiseră în port popular sălăjean. Numai eu eram în haine ostășești. Steag ne-a făcut soția preotului folosind pânză de casă, pe care o vopsise în cele trei culori. Din gările pe unde am trecut s-au urcat numeroase delegații oficiale și neoficiale ale românilor din localitățile rurale și urbane. Până la Alba Iulia, toată garnitura, tixită de lume, vuia de cântece naționale.

Ajunși în cetatea primei uniri înfăptuită de Mihai Vodă Viteazul, în ziua de 1 decembrie, ne-am rându-it pe străzile din oraș, pentru a defila prin fața tribunei oficiale. Am stat acolo până la ceasurile 12,30-13. Atunci ne-am pus în mișcare. Urcând spre cetate, am intrat pe sub poarta unde se află celula în care a fost închis Horea. Organizați pe grupuri și localități, am trecut prin fața delegațiilor oficiale, după care ne-am deplasat pe câmpul de la marginea cetății. Acolo au venit trimișii Adunării Naționale. Delegatul care a sosit în mijlocul nostru, ne-a vorbit despre lupta de veacuri a înaintașilor pentru unirea Țărilor Române într-un singur stat; apoi a citit Rezoluția prin care Adunarea Națională votase unirea Transilvaniei cu România. Cuprinși de un puternic entuziasm, am izbucnit cu toții în urale și strigăte de aprobare. Eram mândri că și noi, urmașii lui Simion Bărnăuțiu, am luat

parte la îndeplinirea dezideratului pentru care a luptat de-a lungul vieții, ilustrul nostru înaintaș”²⁵.

Reîntors de la Alba Iulia, la fel ca mulți fruntași români a avut de suferit în lunile care au urmat, până la instalarea administrației românești în Sălaj. În timpul unei conferințe susținută în cadrul Asociației Învățătorilor Sălăjeni aduce aminte de un episod mai puțin cunoscut al vieții sale din februarie 1919, când a fost arestat și închis pentru că a participat la Adunarea de la Alba Iulia și era unul din fruntașii sălăjeni marcanti: „Eram în temnițele ungurești, când din I. (primul – n.n.) Congres al învățătorilor ardeleni, fusei cerut la prefectura județului să organizez învățătorimea sălăjană în cadrele «Asociației Învățătorilor din Ardeal, Bănat, Crișana și Maramureș»”.

Despre acest episod mai există o informație orală transmisă de către un fost elev și apoi dascăl în Bocșa: „patru jandarmi cu pene la pălării, au intrat în sala de învățământ, luându-l sub escortă pe învățătorul nostru și l-au dus la închisoare la Șimleul Silvaniei, fiind apoi condamnat la moarte prin spânzurătoare”, pentru motivul amintit mai sus. Fostul elev spune că Emil Pocola a fost scăpat de armata română care a eliberat Șimleul în ziua de 17 aprilie 1919²⁶.

După cum reiese și din discursul său amintit mai sus, Emil Pocola a fost chemat să reorganizeze Reuniunea Învățătorilor Români Sălăjeni. Astfel, la data de 10 iunie 1919, la apelul lui Emil Pocola, dascălii sălăjeni se întrunesc la Zalău și înființează Asociația Învățătorilor Sălăjeni, iar el este ales în funcția de președinte. În anii care au urmat, în cadrul asociației au fost dezbătute problemele importante ale învățământului românesc cerându-se, printre altele: statificarea școlilor primare confesionale, tratament echitabil, reglementarea salariilor și a normelor de salarizare, înființarea unui organ de presă didactic-politic pentru revendicarea și apărarea drepturilor învățătorilor etc. Multe din aceste doleanțe ale învățătorilor sălăjeni au fost realizate.

Pe data de 25 ianuarie 1923, în cadrul adunării generale a învățătorilor sălăjeni, convocată de Emil Pocola au fost discutate alte probleme importante: scopul școlii primare; recrutarea, perfecționarea și salarizarea corpului didactic; recrutarea personalului de control și disciplinar; întreținerea materială a școlilor primare etc²⁷.

După cum se poate vedea din cele expuse mai sus, după Marea Unire, trecând la cele veșnice vechea generație de dascăli, în frunte cu foștii săi colegi, Ioan Chira și Gheorghe Șimonca, Gavril Trifu și mulți alții, Emil Pocola devine urmașul acestora ca lider al învățătorilor sălăjeni. Mai mult, el devine „amicul cel mai apropiat de inima noastră a învățătorilor sălăjeni, animatorul, conducătorul, care ne deschide orizonturi mărețe, farul, care ne luminează calea bunei cuviințe, scutul care ne apără de toate relele, evanghelia, care ne face iubitori de colegi și de poporul țăran, mângâierea sub sarcinile sărăciei și a tiraniei, liniștea că ne-am fă-

cut datoria și mulțumirea care ne ridică sufletul în ceasul morții” – spunea învățătorul Simion Oros în momentul pensionării lui Emil Pocola, în anul 1930²⁸.

Pe data de 10 octombrie 1919, președinția Consiliului Dirigent, prin Iuliu Maniu, îi exprimă recunoștință pentru munca deosebită depusă pe tărâmul educației tinerei generații²⁹.

Pe lângă activitatea școlară și cea din cadrul Reuniunii Învățătorilor Români Sălăjeni, Emil Pocola reia legătura cu presa și devine colaborator al primului ziar al învățătorilor ardeleni, care apare la Cluj după Marea Unire și purta titulatura simbolică „Învățătorul”. Trimite spre publicare un articol în care își exprimă părerea asupra modului în care ar trebui aniversate evenimentele istorice importante din istoria poporului român, precum Unirea Principatelor sau Marea Unire de la 1 Decembrie 1918, făcând apel la toți învățătorii să se implice în educarea patriotică a neamului românesc: „Fraților învățători, să ne coborâm în ziua aceasta, – ca dar nu numai în ziua aceasta, ci în toate clipele vieții noastre, – la micuțele vlăstare ale neamului, să adunăm tineretul, adulții și bătrânii satului și dimpreună să serbăm faptele mari în viața neamului românesc, căci școala poporului numai așa va întruni condițiunea unei fondate educațiuni naționale. Să facem ca în clipele acestea tot românul din cel din urmă cătun să se gândească la izvorul norocit de unde purced toate faptele mari din zilele 1859 și 1918; și să ieie pe suflet greutatea fără număr care așteaptă această Românie Mare”³⁰.

În anul 1924, pe data de 15 aprilie, la Zalău vedea lumina tiparului primul număr al revistei pedagogico-culturale „Școala Noastră”, o adevărată platformă educațională a învățătorimii sălăjene. Printre inițiatorii acestui important proiect editorial s-a numărat și Emil Pocola. Primul redactor al revistei a fost Nicolae Nistor, iar din Comitetul de redacție făceau parte următorii învățători: Ioan Mango, revizorul șef școlar al învățământului sălăjean (inspector general), Simion Oros, Grațian Capătă, Emil Pocola și Petru Modreanu. De asemenea, încă de la început, revista avea numeroși colaboratori.

Tot în primul număr, în articolul „Programul nostru” erau anunțate obiectivele revistei: „a) Să strângă rândurile tuturor dascălilor din județ din toate ramurile de învățământ. b) Să stabilească o legătură strânsă între școala normală și între învățătorul care a ieșit din această școală. c) Să dea puțința acestor dascăli să-și publice lucrările de specialitate, lecțiunile practice, observațiunile precum și orice elaborate cu caracter profesional [...]. d) Să îmbrățișeze toate manifestările culturale din județul nostru precum și orice eveniment social ce stă în legătură cu educația mulțimii. e) Să publice dări de seamă asupra operelor pedagogice sau sociale, care apar în literatura noastră și să concretizeze în rezultate concise ideile fundamentale ale articolelor mai importante publicate în marile reviste pedagogice române și străine. f) Să îmbrățișeze tre-

cutul cultural al românilor din Sălaj și să publice orice lucrări care ating acest trecut ca: date istorice asupra evenimentelor mai însemnate, note asupra marilor bărbați, cari au contribuit la ridicarea culturală a județului, precum și scrierea monografiilor tuturor comunelor din județ”³¹.

În paginile revistei pedagogice, Emil Pocola publică raportul Asociației Învățătorilor Sălăjeni pe anul școlar 1923-1924, pe care l-a prezentat în cadrul adunării generale ce a avut loc la Tășnad, la data de 30 iulie 1924. Conștienți de însemnătatea activității subsecțiilor sălăjene a asociației, Comitetul central, în frunte cu Emil Pocola, au stabilit, în cadrul adunării din 30 septembrie 1923, problemele care urmau să fie discutate în cadrul întâlnirilor subsecțiilor: „Legătura dintre biserică, școală și națiune”; „Despre însemnătatea premiilor în școală”; „Personalitatea învățătorului”; „Despre educațiunea cetățenească”; „Lucru manual în școala primară”; „Muzica și rolul ei în educație”, precum și lecțiile metodice care urmau a fi predate în acel an școlar³².

Emil Pocola participă la Congresul învățătorilor din Ardeal, care a avut loc la Oradea în perioada 27-28 august 1924, descriind, apoi, în revista „Școala Noastră” desfășurarea evenimentelor³³.

Pe data de 17 octombrie 1924 are loc ședința Comitetului central al Asociației Învățătorilor Sălăjeni, în cadrul căreia Emil Pocola susține prelegerea cu titlul „Încotro mergem?” El susține că după realizarea Marii Uniri a existat o perioadă de tranziție, în care se încerca „o primenire generală” a învățământului românesc sălăjean și nu numai. Există o generație de învățători care se găseau spre sfârșitul carierei profesionale și se mișcau „între orizonturi culturale mai înguste”. De asemenea, exista o generație de învățători tineri, „cu mai multe pretenții”. În acest context, își pune întrebarea ce va urma pe viitor, afirmând că deși nu exista „o armonie” între cele două generații de dascăli, se încerca acest lucru. Subliniază rolul fundamental al educației și învățătorului în progresul societății românești: „Învățătorul trebuie să desvolte în sufletul școlarilor dragostea fierbinte pentru adevărurile creștinești, pentru patrie și națiune, un idealism activ, care va îndemna generațiuni întregi a aduce munca, jertfile ce li-se cer neîntrerupt la întărirea, la mărirea patriei”³⁴.

Cu această ocazie, Emil Pocola anunță că este nevoit să renunțe la președinția asociației, deoarece a fost numit ca revizor de control în cadrul Revizoratului Școlar al Județului Sălaj³⁵.

În acest context, nu mai participă la adunarea generală extraordinară a asociației, ținută la Zalău, pe data de 18 decembrie 1924, trimițând doar discursul său prin care își ia adio de la colegii din cadrul asociației și le mulțumește pentru colaborare. El rememorează cu emoție momentele înființării asociației, pe când a fost eliberat din temnițele ungurești și chemat să strângă rândurile dascălimii sălăjene după Marea Unire. Menționează că pentru „răspândirea mai largă

a scopurilor” asociației s-a folosit de presa locală, cu care a colaborat și a tipărit pe banii lui trei broșuri, „ca să se formeze oareșcare curent favorabil în opinia noastră publică pentru asociația noastră”. La plecarea din fruntea asociației, transmite tuturor dascălilor următorul îndemn: „întăriți unirea și însporniciți-vă munca, cinstea și curățenia sufletului, căci sufletul dascălimei prinde a se sui sus, tot mai sus, unde eu și înaintașii mei doriām”³⁶.

Participă în continuare la adunările asociației, în special în zona Tășnadului, de care răspundea. În cadrul adunărilor, în calitatea sa de revizor de control susține o serie de conferințe, precum cea intitulată „Lumină, cât mai multă lumină și inimă, că legea e bună”, publicată și în revista „Școala Noastră”³⁷. De asemenea, vorbește despre mijloacele prin care se puteau înzestra școlile cu rechizite, tablouri și material didactic³⁸.

O parte din aceste conferințe le-a publicat și în broșură, cum a fost cea intitulată „Unificarea sufletească națională”, în care este cuprinsă conferința rostită la adunarea învățătorilor sălăjeni. În cadrul ei vorbește despre scopurile școlii românești, de conștiința națională, înfăptuirea României Mari, rolul dascălimii, al asociației învățătoarești sălăjene, apoi de „sufletul românesc”, care „s-a arătat întotdeauna în împrejurimi de biserică sau pisanie pentru bolțile sub care-și poartă rugăciunile, într-o vorbă în tot ceea ce constituie viața de meșter al lucrurilor, în povestea, ghicirile, jocul și cântecul Românului”.

Îi îndeamnă pe dascăli să încurajeze industria și portul național. Învățătorul – spune el – „va începe cu învoirea, purificarea limbei, cântecului, portului, jocului în spirit național și va sfâși cu marea muncă economică pentru întărirea satelor românești”.

Broșura a apărut în colecția Biblioteca învățătorului, sub nr. 4, avea 14 pagini și costa 20 de lei³⁹.

Începând cu data de 18 aprilie 1926 redactorul revistei „Școala Noastră”, Nicolae Nistor este numit în fruntea învățământului din județul Turda. În acest context, revizorul școlar Ioan Mango este ales director al Comitetului de redacție al revistei, Grățian Capătă, profesor la Școala Normală din Zalău, redactor, iar ca membrii în comitet au fost aleși Leontin Ghergariu, directorul Liceului de stat din Zalău, Simion Oros, director-învățător, Emil Pocola, revizor de control al învățământului sălăjean, Dumitru Mărgineanu, Augustin Creșpoi, subrevizori școlari, Gheorghe Șimon, vicepreședintele secției județene a Asociației învățătorilor și Ioan Rațiu, director-învățător⁴⁰.

Într-o altă conferință rostită în cadrul adunării învățătorilor din subsecția Tășnad, care a avut loc pe data de 31 octombrie 1927, Emil Pocola susține că era nevoie de „întinerirea” propagandei la sate. În acest sens, se adresează dascălilor cu următoarele cuvinte: „Deschideți larg ușa sufletului vostru, ușile școalelor, în Dumineci și sărbători, pentru populația satelor, – și

pregătiți-vă zi de zi, penru această muncă, jertfă, ca la sfânta împărtășanie, ca să propagăm limba și cultura românească numai prin farmecul inteligenței noastre și al geniului nostru național”⁴¹.

Începând cu data de 1 ianuarie 1930, Emil Pocola a fost trecut în pensie, dar nu a fost uitat de către foștii lui colegi, pentru care a rămas „cel mai sincer și devotat prețin și coleg”. Astfel, pe data de 15 noiembrie 1930, Asociația învățătorilor din județul Sălaj i-a organizat o serbare, care s-a dovedit a fi una „dintre cele mai demne” serbări organizate unui dascăl pensionat. Cu această ocazie a fost decorat de către asociație cu medalia de recunoștință, „în cadre sărbătorești și înălțătoare de suflete”⁴².

Președintele Asociației învățătorilor din județul Sălaj, Simion Oros, prieten de o viață, îl caracteriza astfel pe Emil Pocola: „De fire blând și tăcut, n-a căutat să se ridice la locul de cinste unde azi îl vedem pe Emil Pocola, prin demagogie, ci prin o muncă încordată, asiduă și perseverență fără pereche.

Ca tovarăș de muncă, nu și-a impus niciodată voiața, ci de câte ori era cazul, a consultat cu o neobișnuită bunăvoință pe colegi și prieteni și stabilind odată calea pe care trebuia să meargă, a luat condeiul, sau și-a ridicat cuvântul, dar n-a fost străin să-și arate iubirea, interesul față de unele probleme, ori chiar colegi, și prin fapte.

Gândul lui nu era ascuns: dorea o nouă viață, o adevărată viață culturală națională a poporului românesc, și avea ferma credință, că ridicarea tagmei învățătoarești nu se poate face decât printr-o organizație dascălească la nivel. Și nici când n-a încetat să lucreze în această direcțiune”⁴³.

La rândul lui, la despărțirea de colegii săi, Emil Pocola spunea, cu emoție, următoarele: „Sunt liniștit în privința succeselor viitoare ale Asociației, nu mă îngrijesc că cine va prezida în viitor prentrecă devenirile, ritmul sunt îndrumate așa încât Asociația (Solidaritatea) merge de la sine și nu poate de acum înainte decât să se dezvolte și să se întărească”⁴⁴.

În semn de recunoștință pentru întreaga sa activitate, în anul 1929 a fost decorat cu ordinul Coroana României în grad de cavaler⁴⁵. De asemenea, în cadrul Asociației Învățătorilor Români Sălăjeni a fost ales ca președinte de onoare⁴⁶.

După pensionare s-a retras la Bocșa, unde și-a trăit ultimii ani din viață, în casa de pe Dealul Viilor. Îmbolnăvindu-se grav, a fost dus de către rude și prieteni la spital, la Cluj, unde a trecut la cele veșnice, în iarna anului 1944, iar rămășițele sale pământești au fost incinerate la Crematoriul Clinicilor Universitare din Cluj-Napoca, conform testamentului lăsat de către vrednicul dascăl⁴⁷.

Trecea la cele veșnice unul dintre ultimii dascăli vrednici din generația Marii Uniri, care și-a pus întreaga sa viață în slujba neamului românesc și a îndrumării tinerelor vlăstare spre lumină și cunoaștere.

Note:

1. *Școala Noastră* (Zalău), nr. 16-17, 1-15 noiembrie 1930, p. 520; Simion Oros, *Almanahul dascălilor noștri*, Zalău, 1934, p. 77.
2. Serviciul Județean al Arhivelor Naționale Cluj (S.J.A.N. Cluj), fond Episcopia greco-catolică Gherla, Protocol nr. 686, preoți decedați, an 1881.
3. Marin Pop, *File din istoria satului Zalnoc*, Editura Porolissum, Zalău, 2017, pp. 100-102.
4. S.J.A.N. Cluj, fond Episcopia greco-catolică Gherla, dosar 1033/1882, f. 4, 6: Cererea preotului Dimitri Pocola din 1 ianuarie 1882 și scrisoarea de recomandare a vicarului Alimpiu Barboloviciu din 12 ianuarie 1882.
5. *Ibidem*, ff. 1-2, 12: Cererea satului din 27 ianuarie 1882, semnată cu tragerea crucii de 41 săteni, printre care care judele satului Ioan Talpoș și curatorul prim Ioan Popdan, subscriși de către Grigore Margin, precum și scrisoarea de recomandare a protopopului Ioan Cosma.
6. *Ibidem*, f. 13: Decizia din 2 februarie 1882 în: *Ibidem*, f. 13.
7. *Școala Noastră*, nr. 16-17, 1-15 noiembrie 1930, p. 520; S. Oros, *op. cit.*, p. 77.
8. Simion Oros, *Memorialul jubiliar al Reuniunii Învățătorilor Români Sălăjeni (1870-1910)*, Șimleu, 1911, pp. 59-61.
9. *Ibidem*, pp. 64-65.
10. *Ibidem*, p. 72.
11. *Ibidem*, p. 105.
12. *Ibidem*, p. 107.
13. *Ibidem*, p. 113.
14. *Ibidem*, pp. 200-201.
15. *Gazeta de Duminecă* (Șimleu Silvaniei), nr. 7, 20 aprilie 1908, p. 7.
16. Idem, nr. 24, 8 iunie 1908, pp. 8-9.
17. Idem, nr. 28, 14 septembrie 1908, p. 7.
18. Idem, nr. 45, 20 noiembrie 1910, pp. 2-5.
19. Idem, nr. 48-49, 18 decembrie 1910, pp. 4-6.
20. Simion Oros, *Din trecutul dascălimii sălăjene. Înființarea „Gazetei Învățătorilor”*, în *Școala Noastră* (Zalău), nr. 4, aprilie 1937, pp. 125-130.
21. *Gazeta Învățătorilor* (Șimleu Silvaniei), nr. 5, 24 noiembrie 1912, pp. 4-5.
22. Ioan Margin, *Bocșa la 806 ani. File de istorie*, 2011, p. 66.
23. Simion Oros, *Almanahul dascălilor noștri*, Zalău, 1934, p. 162.
24. *Ibidem*.
25. Paul Abrudan, *Din consemnările participanților la lupta pentru unirea Transilvaniei cu România, la 1 decembrie 1918*, în *Acta Musei Porolissensis*, VII, Zalău, 1983, pp. 296-297.
26. Ioan Margin, *op. cit.*, p. 65.
27. Simion Oros, *Almanahul dascălilor noștri*, Zalău, 1934, p. 163.
28. *Școala Noastră*, nr. 16-17, 1-15 noiembrie 1930, p. 521; S. Oros, *op. cit.*, p. 78.
29. *Școala Noastră*, nr. 16-17, 1-15 noiembrie 1930, p. 521; S. Oros, *op. cit.*, p. 78.
30. *Învățătorul* (Cluj), nr. 4, 15 februarie 1921.
31. *Școala Noastră*, nr. 1-2, 15 aprilie 1924, p. 2.
32. Idem, nr. 9, 1 septembrie 1924, p. 134.
33. Idem, nr. 10, 15 septembrie 1924, pp. 176-178.
34. Idem, nr. 13, 1 noiembrie 1924, pp. 229-232.
35. *Ibidem*, p. 235.
36. Idem, nr. 1-2, 1-15 ianuarie 1925, p. 12.
37. Idem, nr. 15-16, 15 octombrie 1925, pp. 342-347.
38. Idem, nr. 3-4, 1-15 februarie 1926, pp. 60-63.
39. Idem, nr. 21-22, 1-15 decembrie 1926, p. 416.
40. Idem, nr. 9-10, 1-15 mai 1926, pp. 149-150.
41. Idem, nr. 1-2, 1-15 ianuarie 1928, p. 4.
42. *Școala Noastră*, nr. 16-17, 1-15 noiembrie 1930, p. 517.
43. Idem, nr. 16-17, 1-15 noiembrie 1930, p. 519; S. Oros, *Almanahul dascălilor noștri*, Zalău, 1934, pp. 76-77.
44. *Școala Noastră*, nr. 16-17, 1-15 noiembrie 1930, p. 522; S. Oros, *op. cit.*, p. 78.
45. S. Oros, *op. cit.*, p. 78.
46. *Școala Noastră*, nr. 16-17, 1-15 noiembrie 1930, p. 529.
47. Ioan Margin, *op. cit.*, p. 66.

Loquenda tacenda – „vrute și nevrute”

Gheorghe MOGA

Din materialul iconografic pe care I. Funeriu îl atașează cărții de convorbiri cu profesorul G.I. Tohăneanu¹ ne-a reținut atenția un fragment dintr-o scrisoare familială ce ilustrează relațiile dintre părinți și fiu. Iată rândurile scrise de tată: *În absența mea, măicuța ta beteagă ți-o fi scris „loquenda tacenda” – vrute și nevrute – despre suferințele sale prea bune al nost fecior, Gheorghită! Și cu plânsetele sale, te-a brodit taman în ziua reînceperii sacrei tale plugării universitare. Nu te turbura (din nou repet) dinspre noi, în truda ta de făclier fruntaș, în deschiderea de drum larg și luminos Tineretului Țării tale. Încovoie-te asupra Datoriei tale de dascăl menit spre „dascălie”. Se ridică în tot mai...*

Se cuvine, pentru mai buna înțelegere a textului, să reamintim câteva informații despre expeditorul și destinatarul scrisorii. La data trimiterii scrisorii, septembrie 1967, tatăl se afla la vârsta senectuții. Realizările din prima parte a vieții (profesor de germană și latină la Liceul „Vasile Alecsandri” din Galați, al cărui director a fost timp de două decenii; avea doctorat în Dreptul roman) i-au fost întrerupte brutal de instalarea regimului comunist: este înlăturat din învățământ datorită orientării politice liberale, apoi arestat, iar după eliberare are domiciliul forțat la Solca, în Bucovina; pensia i-a fost sistată ani în șir. În ciuda greutăților îndurate, Ion Tohăneanu rămâne consecvent principiilor sale morale și pedagogice, pe care a știut să le treacă și fiului. Acesta poposise, în toamna lui 1956, la Timișoara, fără gânduri de statornicie, încadrat fiind, la sugestia lui Tudor Vianu, la Institutul Pedagogic de cinci ani. Decisive pentru așezarea definitivă la Timișoara au fost vizitele, din 1957, ale foștilor profesori de la București (Tudor Vianu și Iorgu Iordan) la noua facultate. Așadar, la data primirii rândurilor de mai sus, G.I. Tohăneanu scăpase de grija „dosarului” și avansase în ierarhia universitară.

Revenind la conținutul acestui fragment de scrisoare, vom reține, mai întâi, caldă iubire paternă dovedită nu numai de formula de adresare („prea bune al nost fecior, Gheorghită”), ci și de sfaturile/îndemnurile ce vin din partea unui tată încrezător în calitățile de dascăl ale fiului. Numind dascălia „plugărie”, părintele avea în gând atât eforturile trudnice și continue presupuse de munca intelectuală, cât și convingerea că „semințele” aruncate cu smerenie și responsabilitate vor da rod. Tatăl

insistă („din nou repet”) ca fiul să se detașeze de greutățile părinților, inerente vârstei, pentru a se putea dedica total „plugăriei universitare” al cărei „făclier fruntaș” își dorea să devină fiul său.

Atrag atenția, la lectură, și câteva semne grafice de evidențiere a unor cuvinte (unele sunt scrise cu inițială majusculă, altele sunt subliniate). Nu trebuie să surprindă, într-o scrisoare a unui latinist către alt latinist, expresia latinească *loquenda tacenda*; surprinzătoare este alăturarea imediată a „trădătorii” acestuia prin *vrute și nevrute*. În *Dicționarul latin-român* (sub v.*taceo*) profesorul Gheorghe Guțu echivalează o frântură de vers dintr-o epistolă a lui Horațiu către Mecena în mod asemănător: *dicenda, tacenda locutus* „după ce a vorbit vrute și nevrute”. Cele două îmbinări se aseamănă prin materialul lexical cuprins: două verbe la moduri nepredicative (gerundive, în expresia latină, participii, în cea română). Și „spiritul” celor două expresii este aproape identic: a vorbi despre cele dorite (vrute) și nedorite (nevrute) înseamnă a vorbi despre cele menite a fi cunoscute și despre cele care sunt menite... tăcerii. Sunt și deosebiri între cele două: în expresia latină găsim două antonime primare, în cea românească antonimia se realizează prin prefixul negativ *ne-*, foarte productiv, cu care s-au format și expresivele „perechi” *vrând-nevrând, cum-necum, de voie, de nevoie*.

Importante sunt și verbele „zicerii” după care urmează *vrute și nevrute*: *a înșira, a turui, a îndruga*, unele sugerând mulțimea spuselor, altele, modul de rostire a acestora: „mergând ea (moartea – n.n) tot bodrogărând vrute și nevrute ajunge la poarta raiului” (I. Creangă). Cu același sens de „vorbe goale, nimicuri, palavre”, verbului *a înșira*, i se alătură *verzi și uscate, multe și mărunte, vorbe-n vânt, gogoși de tufă*.

Corespondența scriitorilor se citește atât pentru valoarea ei documentară (cu informații referitoare la procesul de creație, la doctrinele artistice, la prietenii etc.), cât și pentru calitățile literare. Uneori, acestea se pot găsi și într-o... scrisoare familială.

1. I. Funeriu, *G.I. Tohăneanu – Optimus Magister*, Editura Universității de Vest, Timișoara, 2017, pentru care vezi nr. 157 din februarie 2018 al revistei „Caiete Silvane”.

„Am un vis”*

- într-o bună zi, românii și maghiarii se vor cunoaște mai bine și se vor respecta, cum se cuvine între vecini (III)

LÁSZLÓ László

Am un vis, anume că, într-o bună zi, românii și maghiarii se vor cunoaște mai bine și se vor respecta, cum se cuvine între vecini – pentru că, în contrast cu aparențele, sunt mult mai multe lucruri care ne leagă. Doar să vrem să facem pași de apropiere, doar să vrem să ne ascultăm, doar să vrem să ne înțelegem. „Sine ira et studio”. (Tacit)

Premise:

Relațiile româno-maghiare în Anul Centenarului sunt destul de tensionate. Sper ca, prin aceste rânduri, să nu sap șanțuri între români și maghiari, ci poate să ne apropiem. Fiind profesor de istorie cu o anumită experiență – și unul care dintotdeauna am fost adeptul conviețuirii, cunoașterii și respectului reciproc dintre români și maghiari, în Ardeal, în România și în Europa – consider că nu trebuie să tac, ci să spun ce am de spus. Pentru că am un vis...

Unele elemente, fapte și personaje istorice alimentează tensiunile româno-maghiare, deși ar putea să contribuie la mai multă înțelegere

Trecând în revistă istoria comună, avem câteva puncte care pot reprezenta elemente (sau „muniție”) ale conflictului și care, în loc să contribuie la mai multă înțelegere, ne pun în opoziție în loc să ne apropie. Însă depinde de noi: căutăm motive de ceartă și harță sau punți și paliere comune. (Cine noi? Noi, românii și maghiarii, maghiarii și românii, aici și cât de curând.)

Fără să facem inventarul complet al personalităților care ne leagă, aducem aici doar câteva exemple relevante, sper, de personalități istorice românești (de origine română), care nu pot lipsi din istoria

noastră comună: **Dragoș** (întemeietorul Moldovei) (și urmașii săi Dragoșesții în partea a II-a), **Iancu de Hunedoara**, **Matia Corvin**, **Nicolaus Olahus** și, evident, **Mihai Viteazul**.

Și încă o remarcă legată de personalitățile istoriei noastre comune: să nu-i judecăm pe baza criteriilor sau valorilor actuale, deoarece ei au trăit în alte epoci. Apoi să nu-i folosim pentru a justifica greșelile, așteptările, dorințele noastre...

De la Iancu de Hunedoara – la Matia Corvin. (Să nu uităm că s-au împlinit recent 575 de ani de la nașterea lui Matia/ Mátyás – 23 februarie 1443. Cred că este cel mai cunoscut personaj născut la Cluj!)

Despre Iancu se știe că a fost fiul lui Voicu, înnobilit de regele Sigismund de Luxemburg, de la care a primit și domeniul Hunedoarei, de unde provine numele familiei Hunyadi, în maghiară „de Hunedoara” sau „Huniade” în română. (Sunt „bârfe istorice” cum că Iancu ar fi fiul din flori al regelui Sigismund, dar la fel ca zvonurile sau bârfele actuale colportate de media modernă, aceste zvonuri nu au temeiuri reale.)

Eroul de la Belgrad, **Ioan** sau, mai popular, **Iancu de Hunedoara** s-a născut în jurul anului 1407 și, ulterior, va face o carieră strălucită în Transilvania și Ungaria. Este pomenit în toate manualele de istorie despre Epoca Medievală, atât în România, cât și în Ungaria. Cert este că persoana lui face o legătură între noi: atât românii, cât și maghiarii se pot mândri cu viața și faptele lui.

Puțini cititori români știu (și vă spun că ne-am propus să ne cunoaștem, să ne cunoașteți mai

bine) că în clasa a VI-a și a VII-a, începând din 1997, elevii care învățau în limba maghiară în școlile din România studiază și disciplina **Istoria și tradițiile minorității naționale maghiare din România**. (Toate cele peste zece minorități din România au posibilitatea să studieze istoria propriei minorități în cadru oficial pe banii statului, pe baza **unei prevederi legale** mărinoase din România.) (1)

Aici mă refer doar la istoria minorității maghiare, care se împletește strâns cu istoria Transilvaniei, cu istoria Ungariei și, evident, cu istoria României. În 1996 a fost elaborată o programă școlară: *Istoria și tradițiile minorității naționale maghiare din România*. Pe baza programei școlare s-a scris, redactat și publicat un manual la această disciplină. Nu e un secret: sunt coautor al manualului, împreună cu distinsul coleg clujean **Vincze Zoltán**. În această calitate, îmi permit ca să traduc lecția despre Iancu și fiul său, Matia Corvin, cu unele completări inerente. Traducerea va fi marcată cu litere de tip *italic* și completările, explicațiile necesare în paranteză, cu litere normale. Din acest manual au studiat în ultimele două decenii peste 300.000 de copii maghiari din România. (De altfel, manualul este un bun public la care pot avea acces și alții. Prin fragmentele traduse vin în ajutorul cititorilor români necunoscători ai limbii maghiare. De menționat că manualul nu a fost cenzurat, contrar unor manuale care ulterior au fost cenzurate, retrase, atacate în presă sau chiar în Parlament. Manuscrisul a fost citit de redactor, de un referent de specialitate cadru universitar și de un

referent lingvistic.)

Lecțiile 17-18 din care vor urma pasaje lungi se intitulează: **Apărătorii Europei creștine** (pp. 57-62) (2).

În prima parte a lecției pomenite este vorba despre cuceririle otomane de la sfârșitul secolului al XIV-lea și de la începutul celui următor. În aceste decenii, datorită expansiunii otomane, dispar de pe harta Europei Grecia, Bulgaria, Bosnia, Albania și pericolul otoman ajunge chiar la Dunăre, amenințând Țara Românească (apoi și Moldova) și Ungaria. Descrierea luptelor antiotomane sub Sigismund de Luxemburg (contemporan și aliat cu **Mircea cel Bătrân**), se încheie cu propoziția: „În timpul domniei lui Zsigmond (3) (Sigismund) își începe cariera Hunyadi János” (Iancu de Hunedoara).

„Salvatorul Europei: Iancu de Hunedoara

În urma eroismului de care a dat dovadă în luptele din părțile sudice și datorită calităților sale, regii noștri i-au încredințat lui Hunyadi (Iancu de Hunedoara) conducerea Banatului de Severin și a Voievodatului Transilvaniei. A reușit să dobândească cea mai mare proprietate particulară maghiară. (În sensul de cele mai multe moșii stăpânite pe teritoriul Ungariei medievale de către un singur proprietar medieval-feudal, în afara regelui.) Majoritatea veniturilor sale le-a consacrat pentru ducerea războaielor antiotomane. (În contrast cu mulți feudali care, din veniturile obținute din donațiile regale sau după funcții, au făcut cheltuieli de lux și nu spre binele țării. Și de aici reiese că **Iancu a fost un patriot**, în sensul cel mai profund al cuvântului.)

În primăvara anului 1442, o armată de 17.000 de soldați otomani au efectuat o incursiune în Transilvania. Luat pe nepregătite, în bătălia de la Sântimbru Mureș, Hunyadi (Iancu de Hunedoara) a fost înfrânt. Datorită calităților sale organizatorice, în doar câteva zile a pus pe picioare o armată semnificativă, reușind să nimicească armata

inamică, încărcată cu pradă și prizonieri, undeva între Alba Iulia și Sibiu, restul armatei fiind urmărită până la graniță. În urma victoriei glorioase a ajuns la concluzia că tactica dure-roasă a războaielor de apărare trebuie înlocuită cu campanii ofensive. Astfel este posibilă ținerea departe a otomanilor sau chiar alungarea lor din Europa. (Atunci încă s-a crezut că pericolul otoman este unul trecător...)

Prima sa întreprindere în acest sens a fost campania cea lungă, care a durat o jumătate de an (în 1443). Cu o armată maghiară de 30.000 de oșteni, a obținut victorii în mai multe bătălii, avansând până la linia Munților Balcani, doar apropierea iernii obligându-l să se întoarcă. (Ca urmare) Sultanul a fost obligat să încheie o pace pe 10 ani. Trebuia să-și retragă armatele din Serbia și din Albania de Nord, și să plătească o mare sumă ca despăgubire de război.

Între timp, Papa a inițiat o nouă cruciadă, iar I. Ulászló (Vladislav I. 1440-1444), rege al Poloniei și Ungariei, l-a îndemnat la încălcarea păcii. (Pacea a fost semnată la Szeged.) Armata recrutată în pripă (15.000 de soldați) s-a dovedit însă insuficientă. Cu toate acestea, este lăudabilă calitatea de conducător de oaste al lui Hunyadi (Iancu de Hunedoara), iar bătălia de la Varna (1444) a avut un început promițător. Dar tânărul rege cu garda ce-l însoțea, redusă numeric, s-a implicat în bătălie și a căzut în luptă. Armata întreagă a fost cuprinsă de o panică generală, toată lumea începând să fugă. Înfrângerea a fost totală.

Cât timp regele V. László (Ladislau al V-lea sau Ladislau Postumul) era minor, Hunyadi (Iancu de Hunedoara) a fost guvernatorul Ungariei (1446-1453). Îndeplinind o funcție atât de importantă, a considerat că poate să realizeze un plan de mare anvergură. În 1448, cu o armată de 22-24.000 de oameni, a pornit spre sud, unindu-se cu răsculații albanezi ai lui Skanderbeg, ca să elibereze Constantinopolul încercuit și aflat în pericol fatal. Dar din cauza unei trădări, armata sultanului,

alcătuită din 50-60.000 de luptători, i-a tăiat calea. În bătălia de la Kosovo Polje superioritatea numerică a otomanilor a decis soarta luptei.

Insuccesul de la Kosovo Polje a dovedit că, singură, forța Ungariei nu este îndeulătoare pentru eliminarea turcilor. Hunyadi a decis: în locul acțiunilor ofensive fără rezultat, trebuie să se pregătească pentru o apărare de lungă durată.

După cucerirea Constantinopolului (1453), în planurile de cucerire ale sultanului Mahomed al II-lea următorul obiectiv desemnat a fost Ungaria. În vara anului 1456, cu o armată ce număra 80-90.000 de oșteni și cu 64 de galere, sultanul a ajuns sub zidurile Belgradului. Armata, alcătuită din spahii și ieniceri, a încercuit fortificația și, prin blocada formată în amonte pe Dunăre de flota otomană, a încercuit complet cetatea asediată.

Căpitanul puternicei cetăți, care avea trei rânduri de ziduri, Szilágyi Mihály (cumnatul lui Hunyadi) dispunea de doar 6-7.000 de apărători. Hunyadi, căpitan general al țării (al Ungariei) și comite de Timișoara, pornea în ajutorul celor asediați cu o armată aproximativ de două ori mai mare. Către Belgrad se îndrepta și călugărul franciscan Kapisztrán János (Giovanni da Capestrano), cu o armată de cruciați de 27.000 de oameni. Astfel, armata Ungariei se ridica la 45-50.000 de soldați, din care însă nici jumătate nu erau soldați profesioniști. O bulă papală a dispus ca toată creștinătatea să se roage pentru apărători, odată cu clopotele trase de la prânz. Prin abnegația și spiritul de sacrificiu al cruciaților, vitejia soldaților și talentul conducătorilor au reușit să învingă dușmanul aflat în superioritate numerică. Mahomed Cuceritorul a fost înfrânt la Belgrad.

Însă armata învingătoare a trebuit să dea piept cu un inamic mai necruțător decât otomanii: ciuma. Printre victimele molimei au fost și cei doi făuritori ai victoriei, Hunyadi și Kapisztrán. (Iancu a fost înmormântat în catedrala romano-catholică de la Alba Iulia. Sarcofagul său

din marmură poate fi văzut și în ziua de azi.) Dar Belgradul a rezistat. Timp de încă șapte decenii a rămas cheia apărării sigure a Ungariei și a Europei Centrale.

Perioada de glorie a statului medieval maghiar: Epoca lui Mátyás (Matia Corvin) (4) (1458-1490)

După moartea lui Hunyadi, fiul său mai mic a fost ales rege de nobilimea mică și mijlocie venită înarmată la dietă. (Iancu avea doi fii: László și Mátyás. Primul dintre ei era mai în vârstă cu 12 ani. După moartea tatălui lor, cei doi, sprijiniți de rude și vasali, au ocupat funcții importante și l-au susținut pe rege, la fel și tatăl lor cât a trăit. Regele însă l-a păcălit pe fiul mai mare, care a fost prins și condamnat la moarte și executat la Buda în 1457. Cel mic a fost închis, crezându-se că un copil de 13-14 ani, cât avea la moartea tatălui, respectiv a fratelui său, nu constituie un pericol. Însă, la sfârșitul anului respectiv și regele a murit subit, răpus de o boală, iar tronul Ungariei fiind vacant, a fost ales fiul cel mic, Matia.) Încă de la începutul ocupării tronului, copilul de 15 ani a dovedit că este demn de funcția obținută. A pus capăt rebeliunii baronilor opozanți. L-a împrăștiat pe husiții care, de două decenii, își făceau de cap în Țara de Sus (5). Pe cei mai buni dintre husiți i-a primit în solda sa, punând astfel bazele armatei regale permanente, numită oastea cea neagră. Guvernarea cu mână forte a asigurat pacea internă a țării și premisele unor acțiuni externe ambițioase.

Domnia lui Matia s-a petrecut în condițiile unor războaie continue. Împăratul german și regele polon râvneau la tronul ungar, iar el însuși dorea să obțină coroana cehă. S-a dovedit a fi un comandant talentat, reușind să oprească expansiunea Habsburgilor și Jagiellonilor. În același timp a reușit să fie încoronat rege asociat la tronul Cehiei și a cucerit Viena, reședința Habsburgilor (1485). Visa să fie ales împărat și

dorea să-și folosească puterea pentru alungarea otomanilor.

În primii lui ani de domnie, turcii au cucerit definitiv Serbia și rămășițele încă existente ale Imperiului Bizantin. Au ocupat regiunea de graniță a Ungariei, Banatul de Macso (Mačvanska banovina la vest de Belgrad) și, pe malul râului Sava, au construit cetatea care va fi punctul de pornire a viitoarelor expansiuni: cetatea Szabács (**Šabac**).

Având în spate intențiile cuceritoare ale Habsburgilor și Jagiellonilor, Matia nu a inițiat mari campanii împotriva otomanilor. Însă a dat o replică fermă la fiecare atac al turcilor. A cucerit cetatea Jajca (Jajce) din Bosnia și, pentru apărarea graniței de sud, a organizat Banatul de Jajca. În 1476 a cucerit cetatea Szabács, care reprezenta un pericol permanent.

Asediul cetății Szabács a avut loc în cadrul unei porniri antiotomane cuprinzătoare, în care au avut un rol și voievozii principatelor române învecinate. Relația celor trei domnitori a pornit neprielnic. Matia l-a arestat și închis în cetatea de la Vișegrad pe Vlad Țepeș, acuzat că negociază cu sultanul. Ștefan cel Mare nu-l avea la inimă pe Matia, deoarece a oferit refugiu lui Petru Aron, cel care l-a ucis pe tatăl său. Din acest motiv a pătruns de mai multe ori cu oastea în Transilvania. În același timp a sprijinit complotul nobililor (împotriva regelui). Din aceste cauze, Matia a pornit cu trupe împotriva sa, însă la Baia (Baia de Moldova) a suferit o înfrângere (în 1467).

Însă iminentul pericol otoman a schimbat, în foarte scurt timp, relația celor trei țări. [După cum se știe, și după cum va fi prezentat mai jos, foarte curând se stinge conflictul dintre regele Ungariei și voievodul moldovean, cei doi fiind aliați pe viitor în luptele antiotomane (6). Personajul simbolic, regele Matia – în narațiunea românească „regele român al Ungariei” – în narațiunea maghiară „regele cel mai mare și cel mai drept al Ungariei”, ar putea

fi personalitatea istorică care să ne apropie mai mult, ca un erou comun. Însă dacă interese meschine o vor, atunci personalitatea sa poate deveni mărul discordiei. Mă refer de data aceasta la grupul statuar dedicat regelui Matia de la Cluj. Se știe că pentru comunitatea maghiară este un simbol. Știu acest lucru și naționaliștii români, în „epoca funariotă”, cât a fost Gheorghe Funar primarul Clujului, fiind repusă pe monumentul de la Cluj plăcuța cu inscripția, citatul – după mine nefericit și parțial neadevărat, chiar umilitor – aparținând lui Nicolae Iorga: **„Biruator în războaie, învins numai la Baia de propriul său neam, când încerca să învingă Moldova nebiruită”**. Dacă analizăm citatul, reiese că regele Matia făcea parte din neamul românesc, că era român, un român pe tronul Ungariei medievale. În ce măsură era român sau mai degrabă maghiar, acum nu are relevanță. Dar important este că și românii și maghiarii îl consideră ca fiind unul de al lor. În legătura cu sintagma „Moldova nebiruită”, nu știu ce să zic. Conform faptelor istorice este una falsă. Biata Moldovă a fost înfrântă chiar și în timpul lui Ștefan, cu tot eroismul și talentul marelui voievod: la Războieni (1476), apoi la Chilia etc.

La începutul deceniului trecut, monumentul de la Cluj a fost renovat prin efortul comun al guvernelor celor două țări. Și colac peste pupăză, cu ceva timp după inaugurarea monumentului, inscripția respectivă a fost repusă pe soclu. O interpretare subiectivă a evenimentelor relatate: prin efort comun, cele două țări refac monumentul simbol. Fapt laudabil! Ulterior, autoritățile din România își dau seama că au făcut „concesii mult prea mari ungurilor” și, pentru a face un gest și pentru naționaliștii români, repun inscripția. Gesturi tipice în relațiile româno-maghiare: dacă azi astupăm o

groapă, mâine trebuie să săpăm măcar un șanț sau invers. Altfel nu se poate. Indiferent dacă este vorba de monumente, școli, instituții, retrocedări etc. sau alte probleme. Chiar nu se poate altfel?

Pe de o parte, inscripția respectivă este măgulitoare la adresa regelui prin sintagma „biruitor în războaie”, iar pe de altă parte este umilitoare pentru personajul istoric reprezentat: „învins numai la Baia de propriul său neam”. Practic este una contradictorie, cum sunt în general relațiile româno-maghiare...]

Magyar Balázs, voievodul transilvan cu un contingent de 6.800 de militari (7), a avut un rol important în obținerea victoriei lui Ștefan cel Mare la Vaslui (1475). Jurământul de credință al voievodului moldovean a asigurat pentru țara sa alianța Ungariei în războiul iminent cu turcii. Oastea judeului regal Báthory István a jucat un rol hotărâtor în alungarea armatei sultanului care s-a năpustit asupra Moldovei (1476). Armatele aliate maghiaro-moldovene l-au repus pe tron pe Vlad Țepeș (în Țara Românească), care a recâștigat încrederea lui Matia.

În timpul domniei lui Matia, turcii au suferit cel mai mare eșec în Transilvania. În toamna anului 1479, o armată de 35-40.000 de soldați s-a năpustit asupra Transilvaniei, pustiind pământul săsesc. Báthory István, numit între timp și voievod al Transilvaniei, cu o oaste mică, pe câmpia lată a Mureșului, numită Câmpul Pâinii, a încercat să stăvilească înaintarea inamicului. Turcii erau aproape de victorie, dar forțele proaspete aduse de Kinizsi Pál (Pavel Chinezul) (8), comite al Timișului, au asigurat victoria armatei maghiare. Doar câteva mii de turci au reușit să scape.

Matia s-a dovedit a fi un urmaș demn al moștenirii paterne. În ochii posterității, domnia sa a însemnat epoca glorioasă a Ungariei unite, independente și bogate.

Aceste lecții despre Iancu și regele Matia Corvin, în manualul destinat elevilor maghiari din

România, care studiază în școli sau clase cu limbă de predare maghiară, sunt ilustrate cu imagini, hărți, fotografii, stampe mai mult sau mai puțin cunoscute, dintre care multe apar și în manualele românești: castelul de la Hunedoara, schița bătăliei de la Belgrad, blazonul familiei Corvin, chipurile lui Iancu și Matia – reprezentări de epocă etc. Așa e firesc, ca elevul să aibă acces, pe lângă textul scris, și la alt gen de informații. (Din experiența de profesor știu că, de multe ori, o imagine bine aleasă este mai expresivă și spune mai mult decât o descriere de o pagină.) Și nu se încearcă convingerea elevilor de clasa a VI-a în privința etniei lui Iancu sau Matia, ci pur și simplu se explică, se descriu faptele lor, eventual personalitatea și rolul jucat de fiecare în vremea lor...

În schimb, în perioada interbelică și în cea național-comunistă, vremuri de altă conjunctură, găsim alte accente: „Putem spune cu drept cuvânt că în vremea lui Ioan Corvin, acesta a apărut creștinătatea cu puterile unite ale **românilor de pretutindeni**. El a fost **un șef național al tuturor românilor** și un apărător al civilizației europene (9). Se accentuează românitatea prin sintagma „românii de pretutindeni”, de parcă în oastea lui Iancu nu ar fi luptat și alte neamuri (secui, maghiari, sași, ori sârbi sau mercenari străini). În plus, noi nu avem informații că în oastea lui Iancu ar fi participat moldoveni.

„Întărirea armatei va fi una din preocupările de seamă ale noului voievod. Pe lângă armata sa proprie, alcătuită din cnezi și mici nobili, au pătruns în rândurile acesteia multe elemente din țărănimea liberă. Era conștient că poporul privea cu simpatie războiul antiotoman. Mulți cnezi români, participanți la marile campanii, au fost înnoțiați...” (10). Cum se vede, pe lângă elementul național, în perioada comunistă, național-comunistă se accentuează și „componenta

socială” a armatei și a forțelor „populare” (*multe elemente din țărănimea liberă*). Este surprinsă și mobilitatea socială medievală, în care oamenii puteau să avanseze social (*mulți cnezi români au fost înnoțiați*), iar în cazuri mai nefericite să decadă de la o stare mai bună la una inferioară. Atât viața, cât și istoria sunt destul de complicate...

Fără să tragem concluzii finale: personaje precum Hunyadi János/ Iancu de Hunedoara, la fel și fiul său, regele Mátyás/ Matia sunt personalități europene, personalități istorice de seamă, cu care **noi, românii și maghiarii, ne putem mândri**. (Fără să ne furăm căciulile.) În privința regelui Matia Corvin, să nu uităm că în acest an, 2018, sunt chiar două aniversări legate de viața marelui rege: s-a născut pe 23 februarie 1443, adică acum 575 de ani la Cluj (considerat de ardeleni capitala culturală și economică a Transilvaniei) și a fost ales rege în ianuarie 1458, adică acum 560 de ani.

* „Am un vis, și anume că într-o bună zi, pe dealurile roșii din Georgia, fiii foștilor sclavi și fiii foștilor proprietari de sclavi vor putea să se așeze împreună la masa fraternității...” spunea regretatul **Martin Luther King** în 1963, pe care-l parafrazez în titlu.

Note:

(1) Prima lege a învățământului din epoca postdecembristă oferă cadrul legal, pentru ca fiecare dintre naționalitățile (minoritățile etnice) din România să poată studia în gimnaziu, pe banii statului român, **propria istorie**, din manuale elaborate de istoricii comunității și în limba maternă. Disciplina face parte din trunchiul comun, adică este obligatorie. (Se studiază în clasa a VI-a și a VII-a, câte o oră pe săptămână.) Actuala lege a învățământului, Legea 1/2011, preia această prevedere și chiar anul trecut au fost elaborate noile pro-

grame școlare pentru gimnaziu și, în acest cadru, programele pentru studierea istoriei minorităților naționale. În anul în curs urmează să apară noile manuale pentru clasa a VI-a.

(2) Autorul primei părți este colegul meu clujean Vincze Zoltán, subsemnatul doar am tradus aceste pagini și, pe alocuri, am completat și comentat, unde am considerat că este necesar.

(3) Numele de persoane și de localități sunt scrise în textul original în limba maghiară. În traducere o să scriu mai întâi în varianta și ortografia maghiară, iar în paranteză în limba română.

(4) Mátyás se traduce Matia și nu Matei, cum apare în multe manuale. Deci Matia Corvin sau latinizat Mathias Corvinus, ori cum se semna în documente: Mathias Rex.

(5) Țara de Sus e denumirea părții de „sus” a Regatului Ungariei, fiind practic identică cu Slovacia de astăzi. Husiții au reprezentat un curent religios-politic ce a precedat reforma religioasă. Denumirea provine de la numele lui Jan Hus, profesor și predicator ceh din Praga, condamnat și executat prin ardere pe rug.

(6) „Ștefan avea nevoie de ajutor concret, oaste și bani. Acesta este motivul principal al apropierii de Matei Corvinul, cu care încheie, la 12 iulie 1475, un tratat de prietenie. În schimbul recunoașterii suzeranității sale, Matei promitea lui Ștefan ajutor politic și militar...”, *Istoria României*, manual pentru anul IV licee de cultură generală și de specialitate, redactor responsabil și coordonator acad. prof. Ștefan Pascu, EDP București, 1976, p. 96.

(7) Unele manuale pomenesc doar faptul că Ștefan a fost sprijinit de secui și polonezi, de exemplu: Petre P. Panaitescu, *Istoria Românilor* (ediție reprint, EDP București, 1990, p. 121), ori dau 5.000 ca cifră a contingentului ardelean secuiesc. Important este că a existat colaborarea antiotomană. „Ștefan, neputând aduna mai mult

de vreo 40.000 de luptători, țărani luați aproape de la plug, cum constată cronicarul polonez contemporan Jan Długosz, la care s-au alăturat 5.000 de secui și vreo 2.000 de polonezi...”, *Istoria României*, manual pentru anul IV licee de cultură generală și de specialitate, redactor responsabil și coordonator acad. prof. Ștefan Pascu, EDP București, 1976, p. 95. Sau din alt manual: „În sprijinul său venind doar 5.000 de secui și 1.800 de transilvăneni...” (aici nu înțeleg de ce se face distincția între secui și transilvăneni, că doar și secuii sunt ardeleni), *Istoria românilor din cele mai vechi timpuri până la revoluția din 1821*, manual pentru clasa a XI-a, EDP, București, 1997, p. 256.

(8) În privința persoanei lui Kinizsi/ Chinezu sunt aprecieri diferite în istoriografia maghiară și română. Nimeni nu contestă vitejia eroului, ci eventual discută originea sa. Pentru istoria maghiară, Kinizsi este unul dintre cei mai viteji comandanți ai regelui Matia și, dacă nu este maghiar, atunci are origini sârbești. Pentru români este fără doar și poate etnic român: „Oastea turco-munteană fu însă zdrobită de voievodul Ardealului Ștefan Báthory și de **românul bănățean Pavel Chinezul la Câmpul Pâinii lângă Orăștie (1479)**”, Petre P. Panaitescu, *Istoria Românilor*, ediție reprint, EDP București, 1990, p. 125. (Conform sursei citate, voievodul muntean Basarab cel Tânăr, poreclit și Țepeluș, trece de partea turcilor, pe care-i ajută să străbată prin pasurile munților în Ardeal. Această relatare descrie faptul că e vorba de o armată turco-munteană. De multe ori, domnii munteni au fost siliți să se alăture oștilor otomane în expedițiile lor. Și acest fapt ar trebui să atragă atenția celor ce văd istoria doar prin optica etnic-naționalistă. Istoria este mai complicată decât la o primă și simplistă vedere...)

(9) Petre P. Panaitescu, *Istoria Românilor*, ediție reprint, EDP București, 1990, p. 111.

Istoria antică și medie a României,

manual pentru clasa a VIII-a, EDP București, 1987, p. 133.

Imagine de epocă a lui Iancu, foarte cunoscută, care poate fi regăsită atât în manualele românești, cât și în cele maghiare.

Coperta manualului *Istoria și tradițiile minorității maghiare din România* (Cu imaginea monumentului dedicat regelui Matia de la Cluj. Sub inscripția inițială se vede citatul din Nicolae Iorga). Fotografia a fost făcută prin 1998 sau 1999.

Reeditări filmice (XI)

Ioan-Pavel AZAP

Moartea lui Ipu (2)

Asupra nuvelei lui Titus Popovici va reveni, la câteva decenii de la filmul lui Sergiu Nicolaescu, Bogdan Dreyer. *Condamnat la viață*, titlul adaptării sale realizate pe un scenariu scris de Anușavan Salamanian, inginer de sunet care a colaborat și la prima transpunere cinematografică a *Morții lui Ipu*, este mai fidel literei prozei, dar mai superficial, ba chiar având o tentativă de deturnare a spiritului scrierii.

Bogdan Dumitrescu (schimbarea numelui, odată cu *Condamnat la viață*, din Dumitrescu în Dreyer, după cel al mamei, a fost făcută din motive pragmatice, după cum mărturisea regizorul într-un interviu televizat) s-a născut în 1962 la București [1]. La sfârșitul anilor '70 familia sa emigrează, mama sa fiind săsoaică, în Republica Federală Germană, stabilindu-se la Frankfurt. Este absolvent al Institutului de Cinematografie din Roma, unde îi are profesori pe Cesare Zavattini și Ettore Scola. În zilele Revoluției revine în România ca șofer într-un convoi de ajutoare, o reîntâlnește pe Oana Pellea, cu care copilărise, familiile lor fiind prietene, află că este actriță și îi propune să facă un film împreună. Acesta este declicul debutului în lungmetraj, *Unde la soare e frig* (1991), realizat pe un scenariu propriu. În acest prim film al său, Bogdan Dumitrescu vine și filmează nimic altceva decât o poveste de dragoste de o puritate și o candoare curcitoare, în două personaje, titlu de referință al cinematografului român postdecembriste. Următoarele filme nu se ridică la nivelul momentului de grație al debutului. Deși denotă o reală sensibilitate și este performant sub aspectul dirijării echipei de actori-copii, *Acolo unde ochii dor* (*Thalassa, Thalassa!*, 1994), coproducție internațională pe un scenariu scris împreună cu Ioan Groșan, rămâne o metaforă sterilă, deși a avut un parcurs festivalier onorabil: „[autorul] integrează genul *road-movie* în metaforita caracteristică filmului european, în general, și a celui românesc din epocă, în special” [2]. Urmează *Die letzte Station* (Germania / România, 1999; regizorul este co-scenarist într-o echipă ceva mai numeroasă), care nu a rulat în România, dar ecurile critice sunt mai palide în comparație cu precedentele titluri. *Camera ascunsă* (Germania / România, 2004) putea să fie o revenire în forță, pe cu totul alte coordonate, ale filmului de acțiune, dacă nu ar fi fost ratat cu superbie. Scenaristic (Lia Bugnar, Ana-Valentina Florescu), povestea are ritm, suspans, răsturnări de situații, acțiune, dar în transpunerea

cinematografică este vădită inapetența regizorului pentru thriller, în ciuda prezenței pe generic a unei vedete internaționale (Rutger Hauer).

Lansat ca fiind primul remake din cinematografia română – ceea ce nu este adevărat, dar reclama e sufletul comerțului, chiar și cinematografic – în 2013 apare pe ecrane amintitul, la începutul acestor rânduri, *Condamnat la viață*. La sfârșitul celui de Al Doilea Război Mondial într-un sat din Ardeal este ucis un soldat german. Drept represalii, dacă în 24 de ore nu este predat făptașul, urmează să fie executate notabilitățile locale. În disperare de cauză, acestea îl conving pe Ipu, nebunul satului, să-și asume crima. Dar plecarea precipitată a nemților face inutil gestul care ar fi dat sens vieții lui Ipu, moartea sacrificială fiind cea care i-ar fi conferit dignitatea și respectul de care nu a avut parte niciodată. Supărarea regizorului a pornit de la faptul că în montajul final, impus de producător (filmul e o coproducție europeană), Ipu nu se sinucide (așa cum ar fi sugerat filmul din 1972!), ceea ce denotă o citire superficială a nuvelei, deturnarea sensului acesteia. Tragismul prozei constă tocmai în aceea că lui Ipu i se refuză moartea, jertfa benevolă prin care ar fi intrat în sfârșit în rândul lumii. Împușcătura din finalul filmului lui Nicolaescu este doar o subliniere ușor pleonastică tocmai a acestei neîmpliniri a vieții lui Ipu.

Dincolo de orice observații critice, Bogdan [Dumitrescu] Dreyer are meritul de a nu se lăsa copleșit de versiunea inițială a filmului, propunând o abordare mai de public, atât prin distribuția cu nume internaționale „grele”, Gerard Depardieu (Ipu) și Harvey Keitel (preotul Ioan), cât și prin mizanscena fastuoasă, cadrul cetății Sighișoarei oferind filmului o localizare mai generală, chiar dacă ușor operetistică, care, însă, îi anulează specificul local fără a compensa în profunzime. Filmul este reușit formal, este corect lucrat – de la regie la interpretare – dar nu mai mult de atât. *Condamnat la viață* nu are acea sclipire care face diferența între operă și manoperă, dar este, totuși, un produs cinematografic viabil.

[1] Potrivit Wikipedia; cf. Bujor T. Ripeanu (v. *Cinematografiștii*, Ed. Meronia, București, 2013, p. 197) sau Tudor Caranfil (*Dicționar subiectiv al realizatorilor filmului românesc*, Ed. Polirom, Iași, 2013, p. 88), s-a născut la Sibiu.

[2] Tudor Caranfil, *op. cit.*, p. 88.

Solilocvii inutile

Ioan F. POP

De ce trebuie să ne *specializăm* în trăirea vieții, când acest fapt ar trebui să vină de la sine? Am ajuns să trăim mai mult împotriva datelor noastre naturale, inventându-ne cu obstinație necesități artificiale, nevoi diabolice. Viața a devenit mai mult un succedaneu al vieții, o uitare a tot ceea ce o întemeiază. Pretextul de a ne rătăci cât mai spectaculos. Cu fiecare viață să-răcim Viața, ne luptăm cu o bătaie de inimă, cu dorințele ei prăpăstioase. „Să te lupți cu inima e greu; căci orice dorință e cumpărată cu prețul vieții”, după cum spunea Heraclit.

*

Cum e posibilă cognoscibilitatea acestei rătăcirii interioare, care este gândirea, a acestei transpuneri subiective absolute în orizonturile ființării? Cum ne putem defini ontologic prin acest act imprevizibil, cel mai puțin adaptabil concretului spațio-temporal? Cât putem gândi din totalitatea nimicului pus la dispoziție? Cum de putem fi pe baza a ceea ce nici măcar nu putem gândi? Cum de putem gândi *fința* și *timpul* în imposibilitățile lor absolute. Cum de sîntem – reiterînd o interogație fundamentală a lui G.W. Leibniz – ceea ce sîntem și nu, mai curînd, nimic?

*

Informația, în sine, oricît de diversificată, nu produce automat înțelepciune, căci ea este o premisă secundară a acesteia. Înțelepciunea trebuie să *uite* informația tocmai pentru a se putea aventura în largul raționamentelor și a conceptualizărilor. Inteligența este, într-un fel, suma informațiilor transformate în silogisme și aporii. Ea presupune posibilitatea deducerii unor elemente benefice chiar și din ceea ce nu cunoști, nu poți, valorificînd plenar orice neajuns. Inteligența poate chiar și ceea ce nu știe. Am ajuns în punctul în care abundența de informații inutile lucrează direct împotriva cunoașterii și a sintezei. Știm tot mai multe pe măsură ce cunoaștem și înțelegem tot mai puțin. Știm în defavoarea înțelepciunii. Vom deveni în curînd *maimuțele* cele mai informate.

*

Nu se poate iubi în absența urii și nu se poate urî în absența iubirii. Cele două sînt înrudite prin antinomi-

ile lor, ele capătă consistență prin liniile peratologice pe care și le pun. Căci nu poate exista iubire totală, după cum nu poate exista ură totală. Există doar trăiri concatenate care sînt propulsate temporal de una sau alta din cele două sentimente umane. Iubim pe seama urii și urîm pe seama iubirii. Chiar și Dumnezeu poate fi iubit cu prețul urii aproapelui, după cum poate fi urît cu prețul iubirii acestuia.

Post-scriptum

Exuberantul și neobositul medic fizeșano-zălăuan, Liviu Gârbea, a împlinit recent 70 de ani. Imun și ironic la adresa trecerii nepăsătoare a timpului, inenarabilul meu consătean a folosit această ocazie pentru a exersa încă un moment de prietenie și implicare afectivă, adunîndu-i în jurul său pe toți cei dragi și apropiați. Prilej cu care verva și umorul său au fost la înălțime, la concurență cu prestația admirabilă de cîntăreț. (Dacă nu urma profesia de medic, putea trăi boierește pe seama calităților sale vocale, cu care putea face o strălucită carieră). Socratic și persuasiv, practicînd o maieutică de multe ori incomodă, acaparat iremediabil de amintirile trecutului, din care își hrănește sufletul ca dintr-un izvor nesecat, Liviu Gârbea a demonstrat că poate duce spiritul tineresc și generozitatea implicării dincolo de orice vîrstă, indiferent de vicisitudinile vremurilor. Căci indiferența nu intră în *fișa* atitudinii sale umane. Cu o curiozitate mereu trează, deschisă spre toate domeniile spiritului, îmbinînd pioșenia religioasă cu revolta împotriva unor tare umane, Liviu Gârbea rămîne un nostalgic intratabil, o personalitate atipică. Rar mi-a fost dat să cunosc pe cineva mai atașat de locurile natale, de oamenii din jurul său, de întîmplările care i-au marcat destinul. Patosul cu care povestește și trăiește fiecare clipă radiază entuziasm în jurul său, fiind un stimulent și pentru ceilalți. În vecinătatea unui asemenea om, pur și simplu te *îmbolnăvești* de viață. Din confesiunea sa emoționantă, rostită cu această ocazie, am reținut următoarele gânduri: „În ciuda unor forme primitive de viață, deghizate în oameni, a unor vremuri stricate și a unor teribile încercări, sînt tot aici și sînt aproape fericit. I-am iertat pe toți. De-acum nici moartea nu mai are ce să-mi facă”... Nu-mi rămîne decît să-i urez, la cei 70 de ani de tinerețe, să o țină, mult și bine, tot așa...

Un poet din nord

Adrian ȚION

Se spune despre poetul Ioan Pop Bica, maramureșean născut în Vișeu de Jos, că a trecut cam neobservat de critici, dar se pare că lucrurile nu stau chiar așa, cel puțin în arealul cultural transilvan, din moment ce au scris despre el Ștefan Borbély, Constantin Cubleșan, Ovidiu Pecican, Mircea Petean, Ioan-Pavel Azap și, desigur, mulți alții. O receptare critică prietenoasă, pe măsura valorii celor nouă volume de versuri apărute până acum, ne asigură recenziile săi.

Problematica volumului *Bust voalat* (Ed. Limes, Cluj-Napoca, 2017) descinde *ex abrupto* în lumea pădurilor, țăpinarilor maramureșeni, ale căror siluete sunt desenate din vârful peniței în taina unei spațializări mitice. E un mic nucleu expozitiv de la care pornesc firele tematice ale volumului. Sunt menționate personaje și toponime care colorează și personalizează discursul. Focalizarea pe „neatenția clipei” duce la atacul brutal asupra ritualizării faptelor zilei, acțiuni surprinse în megalomană extrapolare subiectivă. E pretextul unei „coride fără spectatori” pentru a da ocazia virtualului pădurar (insinuat în finalul primului poem) să facă „biografia” lirică a acelor locuri și comunități umane. Poetul ia în stăpânire, treptat, acele „amintiri [...] înrămate” în memoria afectivă pentru a stabili „distanța dintre mine și suflet”, tentat de esențializarea profilului său liric într-un dezirabil „bust voalat”, înfășurat în mecanica limbajului ca într-un giulgiu protector al intimității ființei.

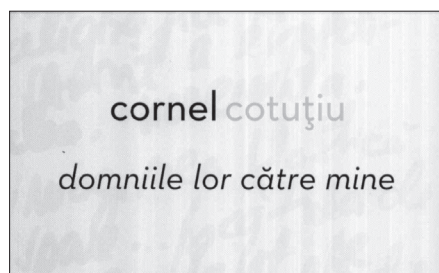
Autoreferențialitatea pornește tot de la declicul clipei: „mă-ngrămădesc într-o nemernică clipă/ suspendată și izolată”, e momentul prins și multiplicat în instantanee explozive, remarcabile anamneze pe marginea vieții – „boală comună”. Tratamentul si-

nelui virusat de exteriorități găunoase vine pe linie argehiziană: „din putregaiuri viața înviind”. La Ioan Pop Bica elementul ludic primește un rafinat luciul intertextual. *Poemul șugubăț* explicitează relaționarea scris – scriitură în gamă ironică. Poemul-partener face ochi dulci poetului care recunoaște că întruparea în cuvânt i-a fost „duhovnic credincios”. Singurătatea dintre făptura vie și divinitatea protectoare o înscrie în reflexul „voalat”, configurat în puterea logosului sau o „Pop-osește” șăgalnic, onomastic în vacuitate ontologică. Accente elegiace atinge poetul în versuri ce țintesc spre „retorica anxietății”, chiar dacă adoptă tehnica autoironiei salvatoare, îngânând pe drumul destinului „un cântec lin și-un veșnic marș funebru”. Stafile statuiilor „îmbrăcate-n bronzuri” stăruie în imaginarul poetic precum amintitul „bust voalat” în care sunt asamblate, antitetic, vanitățile omenești. O scurtă introspecție „în jungla trupului” adâncește percepția despre resursele adaptării la viața mundană a unui eu poetic în stăruitoare căutare. Ioan Pop Bica este și un peisagist discret. În licărul versului filigranat apare geana care se închide peste o lume, peste satul ce se stinge lent, suspinând (*Un deal plângând*). Toamna, „anotimp celest”, e îmbrăcată în metafore sacrale ca la Ion Pillat, iar atmosfera de Crăciun e zugrăvită în culori calde, îmbietoare. Mama „pune șterguri pe icoane” și are ușa „deschisă a sărbătoare”.

Poet de o simplitate neostentativă, dar semnificativă în rafinarea expresiei, Ioan Pop Bica are abilitatea de a îmbina firesc ecourile venite din toposul autohton cu finețea propriei voci lăuntrice. Structura eliptică a frazării vorbește despre condensarea expresiei în poeme și versuri scurte, abstrase locvacități.

Malaxorul de aprilie

■ **Cornel Cotuțiu, *Domniile lor către mine*, Editura Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2018.**

Din textul introductiv al autorului, intitulat „O, tempora!”: „Lucrând la această carte, am avut un dialog cu un prieten pe seama destinului scrisorii în viața lumii și am conchis că, încă de acum, acest cuvânt începe să devină desuet; (...) Internetul dă un bobârnac letal acestui mod tradițional de a comunica”. Așa cum tiparul, la vremea lui, a dat „un bobârnac letal” teh-

nicilor de redactare și suporturilor anterioare apariției sale...

■ **Echim Vancea, *Umbra vine de mult mai departe*, Editura Junimea, Iași, 2017.** „La Echim Vancea, sentimentul eminescian al trecerii vremii se personalizează în ceea ce aș numi o poezie a vecerniei (un cuvânt cu o frecvență remarcabilă), a unui octombrie care constituie realitatea și ficțiunea lirică,

sursa unei inepuizabile tristeți, dar și a speranței, pentru că e semnul unui anotimp muribund, dar și al amorului...” (Ioan Holban).

■ **Oglindă în timp – Florica Bud. Volum aniversar (antologator și îngrijire ediție Lia Pop), Editura eLiteratura, București, 2017.**

Din *Cuvântul înainte* al editorului, Vasile Poenaru: „Veți descoperi în paginile lucrării de față o personalitate complexă, care a construit cu tenacitate și inteligență o operă bogată, solidă și convingătoare. Fiecare dintre cărțile Floricăi Bud este prezentată cu toate detaliile sale și este însoțită de eseuri sau extrase din cronicile dedicate de criticii noștri de primă mână”. Florica Bud... La mulți ani și la cât mai multe cărți!

■ **Eugen S. Cucerzan, De te fabula naratur..., Editura Grinta, Cluj-Napoca, 2017.**

Încă o carte a profesorului de filozofie clujean, fragmente, cugătări, un „jurnal de idei” sui-generis, așa cum domnia sa a mai scris înainte câteva (ar fi interesantă cuprinderea lor într-un singur volum). Un panseu din acest volum: „Ce este mai important (în perspectiva creativității): știu sau vreau să știu? Ori și una și alta? Și

totuși știința pare a-l privilegia pe știu, filosofia pe vreau să știu. Iar spiritul pe amândouă”.

■ **Eugen S. Cucerzan, Vasile-Mihai Cucerzan, Din poezia filosofică românească, Editura Argonaut, Cluj-Napoca, 2017.** Din textul introductiv al autorilor: „Datorită performanțelor sale în edificarea spiritualității românești, se poate estima contribuția esențială, indiscutabilă a poeziei la «intrarea luminată în veac» prin europenizare și universalizare a poporului român. În acest context, nu încăpe îndoială că această contribuție se datorează într-o anumită măsură, alături de nivelul artistic, conținutului său filosofic, profundizării, originalității și deschiderii sale spre înalt; și spre absolut”.

■ **Convorbiri literare, nr. 3 (267), martie 2018.** Semnalăm un instructiv articol al fizicianului și filozofului Basarab Nicolescu, „Evangelia transumanistă”, din care spicuim: „«Transumanismul», dacă va vedea lumina zilei, va transforma tot mai mult ființa umană în mașină, iar mașina va deveni tot mai umană. Această mișcare culturală și intelectuală internațională celebrează folosirea biotehnologiei pentru ameliorarea caracteristicilor fizice și mentale ale ființelor umane. (...) Divinitatea transumanistă este un Dumnezeu-proteză, redutabil însă, pentru că poate opri evoluția spirituală a omului. Îl va scălda pe om în plăcerile unei lumi eliberate de boli și bătrânețe, un paradis-proteză care nu este decât mormântul omului. O mutație a conștiinței umane este singurul răspuns posibil la această provocare aflată în pragul lumii noastre”.

■ **Mișcarea literară, nr. 4 (64), 2017, Bistrița.** Din editoria-lul semnat de Olimpiu Nușfelean, „Literatura ca biblioterapie”: „Puterea cărții este, în cele din urmă, demonstrată medical, științific și angajată într-o practică specifică. Oamenii de azi, trăitori într-o lume

modernă sau, mă rog, postmodernă, peste care apasă atâta stres, au nevoie de o asemenea putere. Și, cum spunea cineva, un bun roman face cât toate cărțile de dezvoltare personală, cu toate rețetele lor, adesea simpliste. Colosala energie sufletească latentă în cărți, la care se referea cândva Mircea Eliade, rămâne la dispoziția noastră”. Mai semnalăm textul lui Dan Stanca, „Patru priviri” („Ce e oglinda”, „Ce e iubirea”, „Ce e minunea”, „Ce e universul”) și al lui Icu Crăciun, „Daniel Săuca, un gazetar de veghe în lanul democrației”. Acest număr al revistei bistrițene îi este dedicat lui Dorin Tudoran.

■ **Apostrof, nr. 3 (334), 2018.**

Din Cuprins: Rodica Marian, „Marco Cugno, exeget al lui Eminescu”; Irina Petraș, „Singurătatea poemului”; Iulian Boldea, „Scriitorul între lumi”; Constantin Cubleşan, „O cosmogonie”; Mircea Popa, „Din cursurile profesorului Mircea Zăciu”; Mircea Zăciu, „Emil Gârleanu”; Vladimir Tismăneanu, „Totalitarism, rezistență, memorie”; Adrian Mureșan, „N. Steinhart, dincolo de convertire”...

■ **România literară, nr. 16-17, 6 aprilie 2018.** Pagina opt a acestui număr cuprinde un grupaj consistent de poeme semnate de Viorel Mureșan, din care cităm un scur-tisim poem, intitulat „Fotoliu tăcut”: „o muscă/ pare vârful unui creion/ cu care degetele morții/ își desenează umbra pe perete”. Din Sumar: Dan Stanca, „Scrișul care se răzbună”; Nicolae Manolescu, „Edgar Papu, un cărturar fantasm”; Daniel Cristea-Enache, „Literatură mare, oameni mărunți”; Sorin Lavric, „Freatic, estetic, mistic”; Alex Ștefănescu, „Andrei Mureșanu (a doua parte a monologului)”...

(D.H.)

Credem în cultură! De 13 ani

Daniel SĂUCA

Dintr-o altă perspectivă cronologică, de 14 ani. „Caiete Silvane” se află în al 14-lea an de existență (primul număr al noii serii a revistei a apărut în februarie 2005). Cu bune, cu mai puțin bune (din păcate perfecționismul a devenit caduc), încercăm să vă oferim o publicație cât mai bine făcută într-o țară în care lucrurile prost făcute sunt cu nemiluita. Zilele revistei „Caiete Silvane” se înscriu, zicem noi, în aceste eforturi de a arăta și că nu e doar un slogan afirmația: „Credem în cultură!”

A 11-a ediție a Zilelor revistei noastre s-a desfășurat în perioada 29-30 martie 2018, organizată de Centrul de Cultură și Artă al Județului Sălaj, sub egida filialei Cluj a Uniunii Scriitorilor din România, a Consiliului Județean Sălaj, a Primăriei și a Consiliului Local al municipiului Zalău, cu sprijinul partenerilor tradiționali în editarea și tipărirea publicației noastre: Instituția Prefectului Județului Sălaj, Muzeul Județean de Istorie și Artă Zalău, Direcția Județeană de Cultură Sălaj, Biblioteca Județeană „Ioniță Scipione Bădescu” Sălaj, Cenaclul literar „Silvania”, Arhivele Naționale filiala Zalău, Inspectoratul Școlar Județean Sălaj și Universitatea de Vest „Vasile Goldiș” filiala Zalău.

Cu sprijinul financiar al Casei de Cultură a Sindicatelor din Zalău s-a tipărit o broșură ce conține scurte biografii ale membrilor activi ai Asociației Scriitorilor din Județul Sălaj; firește, toți au fost sau sunt colaboratori ai revistei „Caiete Silvane”. Broșura a fost prezentată în cadrul Zilelor.

Joi, 29 martie 2018, de la ora 13, o parte din scriitorii din țară și din județ prezenți la eveniment (Olimpiu Nușfelean, Viorel Mureșan, Maria și Grigorie M. Croitoru, Car-

men Ardelean, Simona Ardelean, Daniel Hoblea, Ioan F. Pop, Viorica Mureșan, Cornel Cotuțiu, Traian Ștef, Marcel Lucaci, Ion Pițoiu – Dragomir, Claudiu Komartin, Viorel Tăutan, Florica Bud, Alexandru Bogdan Kürti, Imelda Chința, Ioan-Pavel Azap, Voichița Lung, Elena Mirela Chiș, Iarina Satmari) au participat la frumoase întâlniri literare cu profesori și elevi, organizate simultan, în Zalău, la Colegiul Național „Silvania”, Școala „Mihai Eminescu” (unde au participat elevi și profesori și de la Liceul Pedagogic „Gheorghe Șincai”, Școlile „Gheorghe Lazăr” și „Iuliu Maniu”), Liceul Ortodox „Sfântul Nicolae”, Liceul Tehnologic „Voievodul Gelu”, Liceul Tehnologic „Mihai Viteazul”, Colegiul Tehnic „Alexandru Papiu Ilarian” și Liceul cu Program Sportiv „Avram Iancu”.

În aceeași zi, de la ora 16, în sala „Dialoguri europene” de la Centrul de Cultură și Artă al Județului Sălaj (CCAJS) i-am omagiat, la 65 de ani pe Viorel Mureșan, și la 75 de ani pe Viorel Tăutan. Am lansat cinci cărți apărute la Editura „Caiete Silvane”, volume semnate de

Viorel Mureșan, Simona Ardelean, Alexandru Bogdan Kürti, Ioan Maria Oros și Ion Pițoiu-Dragomir. Un consistent moment editorial a prezentat și Editura „Școala Ardeleană” condusă de Vasile George Dăncu, la Zalău alături de Mircea Popa, Ion Cristofor, Imelda Chința, Alice Valeria Micu, Viorel Mureșan, Olimpiu Nușfelean și Cornel Cotuțiu. Reviste prezentate: „Familia”, „Apostrof”, „Nord literar”, „Mișcarea literară”, „Poesis internațional”. Ne-au (în)cântat elevi de la Școala Populară de Arte și Meserii a CCAJS și neobositul profesor-fotograf Mirel Matyas, cu expoziția „Sălaj - 100”.

A doua zi, pentru a marca „la fața locului” Centenarul, am vizitat trei din localitățile-simbol ale Sălajului istoric: Bădăcinul lui Iuliu Maniu, Bobota lui Corneliu Coposu și Bocșa lui Simion Bărnuțiu. Localități pe care vă invităm și pe dvs. să le (re)vedeți.

Pe scurt, o ediție bună a Zilelor revistei „Caiete Silvane”. Mulțumim tuturor celor care ne-au ajutat, fie și prin absența lor!

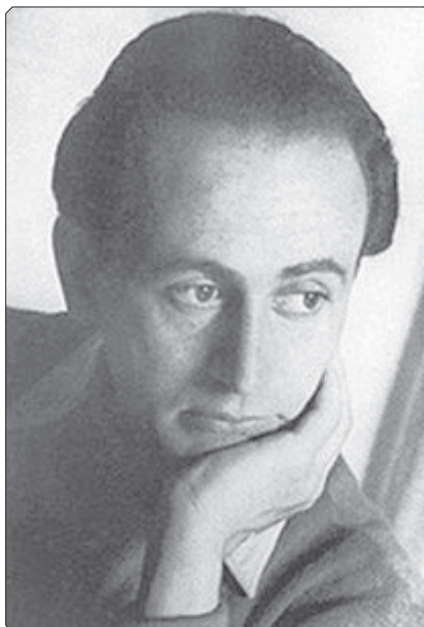

Imagini de la Zilele revistei „Caiete Silvane” (2018)

Paul Celan

(23 noiembrie 1920, Cernăuți – 20 aprilie 1970, Paris)

Părul tău peste mare

Și părul tău peste mare plutește acum cu-auriul ienupăr.
Albește cu el, eu apoi îl vopsesc în albastru de piatră:
culoarea orașului, unde la urmă spre sud m-a târât...
Ei m-au legat cu odgoane și de fiecare au prins câte-o pânză,
cu cețoasele guri m-au scuipat și-au cântat:
„O, vino pe mare!”
Dar eu purpurii mi-am pictat, ca o luntre, arípile
și îmi horcăia chiar și briza, și până ce ei n-au dormit,
eu în larg am pornit.
Și bucelele-n roșu a trebuit să-ți vopsesc – totuși mie
îmi plac în albastru de piatră;
O, ochi ai orașului, unde-am căzut și spre sud m-am târât!
Cu auriul ienupăr plutește și părul tău.

(Din volumul *Mac și memorie*, Editura Paralela 45, Pitești, 2006, traducere din limba germană de Mihail Nemeș și George State.)